

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Πτυχιακή εργασία

**Θέμα: «Αιτίες και τρόποι αντιμετώπισης της
ανεργίας στην Ελλάδα όπως αυτή
διαμορφώθηκε μετά την κρίση του 2010»**

**Title: «Causes and unemployment responses in Greece as modified by the 2010
crisis»**

Σπουδάστριες : Καρρά Άννα

Μπολώτη Ελισάβετ

Πάγκαλη Στέλλα-Κατερίνα

Επιβλέπων καθηγητής : κ. Βάρδας Ιωάννης

Πάτρα, Μάιος 2016

Περιεχόμενα

Αντί προλόγου.....	5
Περίληψη.....	6
Abstract.....	8
Εισαγωγή.....	9
1. Γνωρίζοντας την έννοια της ανεργίας.....	12
1.1 Εισαγωγικές έννοιες.....	12
1.2 Ορισμοί.....	16
1.3 Νέοι επιστημονικοί μετανάστες «Brain Drain».....	18
2. Ανεργία του χθες και του σήμερα.....	22
2.1 Ιστορική αναδρομή.....	22
2.2 Η ανεργία του σήμερα.....	24
2.3 Οι επιπτώσεις της ανεργίας.....	26
2.3.1 Οικονομικές συνέπειες	26
2.3.2 Ψυχολογικές και κοινωνικές συνέπειες.....	28
2.3.3 Μετανάστευση των νέων.....	30
3. Ελληνική αγορά εργασίας κατά την περίοδο της κρίσης.....	32
3.1 Ορισμός οικονομικής κρίσης.....	32
3.2 Ελληνική αγορά εργασίας.....	33
3.3 Η αλήθεια των αριθμών.....	34
3.3.1 Δημογραφικά στοιχεία.....	34
3.3.2 Βασικοί δείκτες της ελληνικής αγοράς εργασίας.....	38
4. Η μετανάστευση των νέων.....	43
4.1 Εννοιολογική προσέγγιση του μεταναστευτικού.....	43
4.2 Ιστορικό πλαίσιο.....	46
4.3 Η σημερινή κατάσταση.....	47
4.4 Η αλήθεια των αριθμών.....	49
5. Τρόποι αντιμετώπισης.....	57
5.1 Υπάρχει λύση για την ανεργία.....	57

5.2 Μεταναστευτικό ζήτημα.....	60
6. Υπάρχει μέλλον.....	64
6.1 Προοπτικές – μέλλον στον τομέα της εύρεσης εργασίας στην Ελλάδα του σήμερα.....	64
6.1.1 Βιομηχανία.....	66
6.1.2 Τουρισμός.....	67
6.1.3 Ενέργεια.....	68
6.1.4 Εξειδικευμένοι κλάδοι.....	69
7. Στατιστική έρευνα.....	74
7.1 Σκοπός έρευνας.....	74
7.2 Επιλογή δείγματος.....	74
7.3 Δημογραφικά στοιχεία.....	75
7.4 Σχολιασμός απαντήσεων.....	77
7.5 Συνολικά συμπεράσματα.....	85
Βιβλιογραφία.....	87
Παράρτημα.....	91

Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος, το οποίο μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης όλων των πολιτών, όπως επίσης και για την ηθική και υλική εξύψωση του εργαζόμενου, αγροτικού και αστικού πληθυσμού. Όλοι οι εργαζόμενοι, ανεξαρτήτως φύλου ή άλλης διάκρισης, έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίσης αξίας παρεχόμενη εργασία.

(Σύνταγμα της Ελλάδος, Άρθρο 22)

Κατά την περίοδο 2009 – 2013, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε από 7,7% το 2008, σε 27,3% το 2013.

Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.

Περίληψη

Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (International Labor Organization) πιστεύει ότι στο μέλλον η κατάσταση για τους μακροχρόνια άνεργους και τους αναζητούντες εργασία στις υπερχρεωμένες χώρες θα είναι δύσκολη. Ακόμα και σε 5 χρόνια από τώρα, το ποσοστό απασχόλησης των νέων δεν θα βρίσκεται στα επίπεδα πριν την οικονομική κρίση του 2008. Το οικονομικό κόστος αυτής της εξέλιξης είναι τεράστιο, ειδικά αν υπολογίσει κάποιος τις πιθανές πολιτικές συνέπειες από τον αποκλεισμό μίας ολόκληρης γενιάς από τη συμμετοχή στην οικονομική ζωή μιας χώρας.

Η κοινωνική αναγνώριση και καθιέρωση της έννοιας της ανεργίας, συνδέεται πρακτικά, με τη θέσπιση νομικών και διοικητικών διαδικασιών διαχείρισης της χειρωνακτικής εργασίας. Η επέκταση της κοινωνικής ασφάλισης προς την κάλυψη των ανέργων οργανώνεται προοδευτικά από το τέλος του προηγούμενου αιώνα και πιο συστηματικά πλέον μετά την οικονομική κρίση του 1929 και τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Το πρόβλημα της ανεργίας στην Ελλάδα οφείλεται σε μεγάλο βαθμό σε θεσμικούς παράγοντες και στην νοοτροπία των Ελλήνων και επομένως η καταπολέμησή του απαιτεί την άμεση αλλαγή πολιτικών και κοινωνικών κατεστημένων σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, όπως η προσπάθεια προσέλκυσης επενδύσεων που θα συνεισφέρουν στην ανάκαμψη της ελληνικής αγοράς.

Στην Ελλάδα, η κρίση χρέους, η εξασθένηση της ζήτησης στο πλαίσιο αντιμετώπισης του προβλήματος της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και οι σημαντικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας επηρέασαν την προσφορά και τη ζήτηση στην αγορά εργασίας και τους συμμετέχοντες σε αυτήν.

Θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η ανεργία είναι μία κοινωνική μάστιγα, η οποία απαιτεί την προσπάθεια όλων μας, για να καταπολεμηθεί. Είναι λοιπόν η ώρα να προβληματιστούμε για την εφαρμογή μέτρων που θα βοηθήσουν στην αποτροπή της δημιουργίας μιας έκρυθμης κατάστασης. Για να αντιμετωπίσουμε την ανεργία έχουμε δύο επιλογές: Η μία είναι να παραμείνουμε ανυποψίαστοι, αγκυλωμένοι στα

στερεότυπα του 1980, αγνοώντας πεισματικά ότι το μοντέλο ανάπτυξης της χώρας έφτασε στα όριά του. Η άλλη επιλογή είναι να δούμε τα πράγματα ρεαλιστικά.

Η ελληνική οικονομία αδυνατεί να προσφέρει ευκαιρίες απασχόλησης, ιδιαίτερα στους νέους και στις γυναίκες και πάσχει από χαμηλό ποσοστό κινητικότητας του εργατικού δυναμικού, γεγονός που δυσχεραίνει την εύρεση εργασίας για τους νεοεισερχόμενους στην αγορά. Με την πάροδο του χρόνου, η ύφεση μετατρέπεται ραγδαία σε κρίση απασχόλησης.

Abstract

The ILO (International Labor Organization) believes that in the future the situation for the long term unemployed and jobseekers heavily indebted countries would be difficult. Even in five years from now, the employment rate of young people is not at the levels before the financial crisis of 2008. The economic cost of this development is huge, especially if someone figured out the possible political consequences of the exclusion of a whole generation of the participation in the economic life of a country.

The social recognition and establishment of the concept of unemployment practically connected with the adoption of legal and administrative manual work management processes. The extension of social security coverage of the unemployed gradually being organized by the end of the last century and more systematically now after the financial crisis of 1929 and the Second World War.

The problem of unemployment in Greece is largely due to institutional factors and the mentality of the Greeks and therefore combating it requires immediate change political and social incumbent in combination with other factors, such as trying to attract investment that will contribute to the recovery of the Greek market .

In Greece, the debt crisis, the weakening of demand in the context of addressing the problem of competitiveness of the Greek economy and the significant structural interventions in the labor market affecting supply and demand in the labor market and the participants in it.

It should be understood that unemployment is a social scourge, which requires the effort of all of us to fight. So it's time to reflect on the introduction of measures to help prevent the creation of an unstable situation. To tackle unemployment we have two options: the one is to remain unaware, agkylomenoi stereotypes 1980, stubbornly ignoring that the country's development model reached its limits. The another option is to look at things realistically.

The Greek economy is unable to offer employment opportunities, especially among young people and women suffer from low mobility of the workforce, making it difficult to find work for new market entrants. Over time, the recession is converted rapidly into employment crisis.

Εισαγωγή

Η διάλυση της Lehman Brothers στις 15 Σεπτεμβρίου του 2008 προμήνυε την αρχή της οικονομικής κρίσης που εξακολουθεί να μαστίζει την παγκόσμια οικονομία και αγορά σήμερα, 7 χρόνια αργότερα. Η κρίση γρήγορα εξαπλώθηκε από τη Wall Street στις υπόλοιπες Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και σύντομα η ανεργία στη χώρα αυξήθηκε ενώ πολλές επιχειρήσεις έκλεισαν και οι υπάλληλοί τους βρέθηκαν ξαφνικά χωρίς δουλειά.

Όπως έγινε και στην οικονομική κρίση του 1929, που οδήγησε στη Μεγάλη Ύφεση τη δεκαετία του 1930 και την εξάπλωσή της στην Ευρώπη την ίδια δεκαετία, έτσι και η οικονομική κρίση του 2008 γρήγορα έφτασε στην Ευρώπη και χτύπησε τις οικονομίες των χωρών της Ε.Ε. και κυρίως αυτές των χωρών της Ευρωζώνης. Στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης (Βρετανία, Γερμανία, Γαλλία, Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Δανία, Αυστρία, Φινλανδία, Νορβηγία, Σουηδία) παρατηρήθηκε μία μικρή αύξηση της ανεργίας, καθώς αυτές οι χώρες έχουν πρωτογενή πλεονάσματα, βιομηχανική παραγωγή και πολλές εξαγωγές.

Αντιθέτως, στις χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία), οι οποίες έχουν πρωτογενή ελλείμματα, υψηλά δημόσια χρέη, μικρή βιομηχανική παραγωγή - με εξαίρεση την Ιταλία, που διαθέτει μία ισχυρή βιομηχανία ειδικά στο βόρειο τμήμα της χώρας - εισάγουν περισσότερα από ότι εξάγουν και γενικά έχουν πιο εκτεθειμένες στην κρίση οικονομίες συγκριτικά με τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης, παρατηρήθηκε μία σαφώς μεγαλύτερη αύξηση της ανεργίας και ειδικά της ανεργίας των νέων μέχρι 25 ετών.

Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (International Labor Organization) πιστεύει ότι και στο μέλλον η κατάσταση για τους μακροχρόνια άνεργους και τους αναζητούντες εργασία στις υπερχρεωμένες χώρες θα είναι δύσκολη. Ακόμα και σε 5 χρόνια από τώρα, το ποσοστό απασχόλησης των νέων δεν θα βρίσκεται στα επίπεδα πριν την οικονομική κρίση του 2008. Το οικονομικό κόστος αυτής της εξέλιξης είναι

τεράστιο, ειδικά αν υπολογίσει κάποιος τις πιθανές πολιτικές συνέπειες από τον αποκλεισμό μίας ολόκληρης γενιάς από τη συμμετοχή στην οικονομική ζωή μιας χώρας.

Αν και η ανάπτυξη είναι αναμφισβήτητα σημαντική για την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους, εξίσου σημαντική είναι και η απώλεια ανθρώπινου κεφαλαίου λόγω της νεανικής ανεργίας. Με αυτόν τον τρόπο χάνονται τόσο γνώσεις όσο και ανθρώπινο δυναμικό, καθώς μεταξύ της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής απασχόλησης υπάρχει ένα μεγάλο και χωρίς νόημα κενό, το οποίο καλύπτεται ευκαιριακά και μερικές φορές μόνο επιφανειακά μέσω της επισφαλούς απασχόλησης.

Κύμα μετανάστευσης νέου επιστημονικού προσωπικού δημιουργεί η παρατεταμένη ύφεση. Η υψηλή ανεργία και οι χαμηλές απολαβές δείχνουν την πόρτα εξόδου στους νέους, οι οποίοι είναι απογοητευμένοι από την χώρα τους. Στους νέους κυρίαρχα είναι τα συναισθήματα της αγωνίας και της απογοήτευσης για την κατάσταση και τις προοπτικές στην ελληνική οικονομία, αλλά και για το μέλλον, που προβλέπεται δυσοίωνο. Ανεργία, υποαπασχόληση ή ετεροαπασχόληση είναι αυτό που περιμένει τους νέους πτυχιούχους μετά την αποφοίτησή τους

Συνεπώς τα απαραίτητα μέτρα πρέπει να στοχεύουν τόσο στην άμεση ανακούφιση από τις συνέπειες της κρίσης, όσο και στη μακροχρόνια αναδιάρθρωση της οικονομίας. Όσον αφορά τα άμεσα μέτρα, η ελληνική κυβέρνηση καλείται να αναλάβει δράση και να προωθήσει μεταρρυθμίσεις που θα φέρουν γρήγορα αποτελέσματα, χωρίς ταυτόχρονα να αυξηθούν οι δημόσιες δαπάνες, όπως η βελτίωση των μηχανισμών αναζήτησης εργασίας και κατάρτισης.

Αυτό που είναι απολύτως αναγκαίο είναι η προώθηση και η γρήγορη εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, οι οποίες θα εξασφαλίζουν στους νέους ανθρώπους δίκαιες ευκαιρίες για την είσοδό τους στην αγορά εργασίας. Αυτό βέβαια μπορεί επίσης να σημαίνει την απώλεια θέσεων εργασίας που καταλαμβάνονται από μεγαλύτερης ηλικίας εργαζόμενους. Τέλος, θα πρέπει να επιδιωχθεί η άμβλυνση των προγραμμάτων λιτότητας στις χώρες που βρίσκονται σε κατάσταση ύφεσης, προκειμένου οι νέοι άνθρωποι και κυρίως οι άνεργοι να έχουν μία ελπίδα για το μέλλον τους.

Η δομή της αγοράς στην Ελλάδα έχει άμεση ανάγκη την ενίσχυση της καινοτομίας, ώστε να υπάρξουν περισσότερες επιχειρήσεις που θα θέλουν να αξιοποιήσουν τους αποφοίτους των πανεπιστημίων και όχι μόνο. Ένα μέτρο-κλειδί είναι η αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης-κατάρτισης από την πολιτεία.

Οι νέοι πρέπει να είναι συνεχώς ενήμεροι για τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας.

Είναι απόλυτα απαραίτητη η συνεργασία ανάμεσα στα πανεπιστήμια και στην αγορά εργασίας, ακόμη και ανάμεσα στις επιχειρήσεις και στις σχολές τεχνικής κατάρτισης. Η δημιουργία τμημάτων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να γίνεται με συστηματική μελέτη της αγοράς εργασίας καθώς αρκετά από αυτά παρέχουν τίτλους που δεν «λένε τίποτα» στην προσπάθεια των αποφοίτων να βρουν εργασία.

Για τη μείωση της ανεργίας έμφαση πρέπει να δοθεί στον εγκαταλελειμμένο γεωργικό τομέα. Είναι τουλάχιστον λυπηρό, αν όχι καταστροφικό το φαινόμενο της εγκατάλειψης της γεωργίας σε μια κατά κόρων γεωργική χώρα και η στροφή σε έναν τριτογενή τομέα που υπολειτουργεί καθώς δεν υπάρχει το κατάλληλο αναπτυξιακό υπόβαθρο, τουλάχιστον όχι ακόμη, στη χώρα μας. Πολύ περισσότερο για τις βιολογικές καλλιέργειες στην οποίες η χώρα μας θα μπορούσε να διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα. Εξ άλλου ποιος διατίθεται να «φάει τα νιάτα του δουλεύοντας στα χωράφια;» Αυτή η στενόμυαλη και εσφαλμένη, ωστόσο, νοοτροπία του έλληνα-τόσο του νέου όσο και του γονιού που θέλει το παιδί του «επιστήμονα» με αποτέλεσμα μια πληθώρα «άσχετων επιστημόνων» ή «κορνιζαρισμένων πτυχιίων», πρέπει οπωσδήποτε να μεταβληθεί αν επιδιώκουμε πραγματικά την ανάπτυξη της χώρας.

Ελπίζοντας σε ένα καλύτερο μέλλον, τονίζουμε πως είναι αναγκαία η αλλαγή του αναπτυξιακού μοντέλου στην χώρα μας με την παράλληλη προώθηση της έρευνας, κάτι που θα συντελέσει στην εξομάλυνση προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας τόσο των πτυχιούχων όσο και των μη πτυχιούχων στην Ελλάδα και θα μειώσει το φαινόμενο της «διαρροής εγκεφάλων»

Κεφάλαιο 1 : Γνωρίζοντας την έννοια της ανεργίας

1.1 Εισαγωγικές έννοιες

Σε κάθε οικονομία ο πληθυσμός διακρίνεται στον οικονομικά ενεργό και στον οικονομικά μη ενεργό. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός αποτελεί το εργατικό δυναμικό της οικονομίας και περιλαμβάνει άτομα εκείνα, τα οποία όχι μόνο θέλουν να εργαστούν αλλά είναι και ικανά προς εργασία. Τα άτομα εκείνα τα οποία δεν μπορούν να εργαστούν, για παράδειγμα, μικρά παιδιά, ασθενείς, ηλικιωμένοι, στρατιώτες κλπ., δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό. Επίσης άτομα τα οποία μπορούν να εργαστούν, αλλά για κάποιους λόγους δε θέλουν, δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό. Επομένως, τα άτομα τα οποία δεν μπορούν ή δε θέλουν να εργαστούν αποτελούν τον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό.

Η ανεργία είναι η κατάσταση ενός ατόμου, που, ενώ είναι ικανό, πρόθυμο και διαθέσιμο να απασχοληθεί, δεν δύναται να βρει εργασία. Η ανεργία ορίζεται ως το πηλίκο των ανέργων μιας περιοχής προς το συνολικό εργατικό δυναμικό σε αυτήν και εκφράζεται ως ποσοστό επί τοις εκατό του εργατικού δυναμικού της συγκεκριμένης περιοχής, της οποίας το εργατικό δυναμικό συνίσταται από το άθροισμα των ατόμων που είναι άνεργα και απασχολούμενα στην συγκεκριμένη περιοχή.¹

Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας ορίζει με τον όρο άνεργος το σύνολο των πολιτών που υπάρχουν χωρίς εργασία, είναι διαθέσιμοι να εργαστούν και βρίσκονται σε αναζήτηση εργασίας. Πιο κατανοητά: όλοι εκείνοι που αναζητούν εργασία και αδυνατούν να βρουν. Η πρώτη και τρίτη προϋπόθεση αναφέρεται σε αμειβόμενη εργασία και οι δυο προϋποθέσεις βρίσκονται σε αρμονία με τους ορισμούς του ενεργού και ανενεργού πληθυσμού γιατί δεν στηρίζονται στον διαχωρισμό μεταξύ της εργασίας και μη εργασίας, αλλά ανάμεσα στην αμειβόμενη και στη μη αμειβόμενη. Εργασία μη αμειβόμενη, όσο εντατική και αν είναι, δεν εξέρχεται του ορισμού του μη

ενεργού πληθυσμού. Ανεργία δεν σημαίνει απουσία εργασίας, αλλά απουσία αμειβόμενης εργασίας.

Δεν θεωρείται άνεργος σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, κάποιος που αναζητούσε εργασία αλλά δεν βρήκε μέσα σε ένα χρονικό διάστημα και

¹ <http://www.euretirio.com/anergia/>

απογοητευμένος σταμάτησε τις προσπάθειες. Παρομοίως, ισχύει και για όσους που πάρα την προτίμηση τους και τις συνεχείς προσπάθειες να αποκτήσουν τη συνήθη 40ώρη εβδομαδιαία απασχόληση βρήκαν μόνο μερική απασχόληση. Δεν θεωρούνται άνεργοι ούτε και εκείνοι οι πολίτες οι οποίοι έχουν απασχόληση που δεν ανταποκρίνεται στην αξία της εργατικής τους δύναμης (αφού εκτιμηθεί ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο, την πείρα κλπ).

Η κοινωνική αναγνώριση και καθιέρωση της έννοιας της ανεργίας, συνδέεται πρακτικά, με τη θέσπιση νομικών και διοικητικών διαδικασιών διαχείρισης της χειρωνακτικής εργασίας. Η επέκταση της κοινωνικής ασφάλισης προς την κάλυψη των ανέργων οργανώνεται προοδευτικά από το τέλος του προηγούμενου αιώνα και πιο συστηματικά πλέον μετά την οικονομική κρίση του 1929 και τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Το μέγεθος της ανεργίας μπορεί να μετρηθεί ως απόλυτο μέγεθος για παράδειγμα, χιλιάδες άνεργοι. Η σημασία όμως του αριθμού αυτού εξαρτάται από το μέγεθος του εργατικού δυναμικού. Γι' αυτό η ανεργία μετράται ως ποσοστό επί τοις εκατό (%) του εργατικού δυναμικού, για παράδειγμα, 8%. Το ποσοστό της ανεργίας μπορεί να διαφέρει από περίοδο σε περίοδο, καθώς μεταβάλλεται το απόλυτο μέγεθος της ανεργίας του εργατικού δυναμικού ή και των δύο (αλλά με διαφορετικό ρυθμό).

Το φυσικό ποσοστό ανεργίας είναι η ανεργία που συνήθως υπάρχει στην οικονομία και δεν περιορίζεται ακόμη και μακροχρόνια. Κατά τον Friedman¹ ως φυσικό ποσοστό ανεργίας θεωρείται εκείνο το ποσοστό που αντιστοιχεί στον πραγματικό μισθό ο οποίος εξισώνει την προσφορά με τη ζήτηση εργασίας.

Τα είδη ανεργίας παρατίθενται παρακάτω:

- Η ανεργία τριβής προέρχεται από την εκούσια μετακίνηση των ατόμων μεταξύ διαφορετικών επαγγελμάτων και αφορά το χρονικό διάστημα που κάποιος εγκαταλείπει την εργασία του μέχρι την πρόσληψή του σε κάποια άλλη εργασία. Η ανεργία τριβής έχει μόνιμο χαρακτήρα λόγω της συνεχής

μετακίνησης των ατόμων στην αγορά εργασίας. Το ποσοστό των ανέργων από την ανεργία τριβής δεν είναι το ίδιο σε όλα τα επαγγέλματα.

- Η εποχιακή ανεργία παρατηρείται σε επιχειρήσεις όπως, π.χ. οι αγροτικές και οι τουριστικές, οι οποίες παρουσιάζουν συστηματικές μεταβολές στην

¹ Friedman, M. «The role of monetary policy», The A.E.R.

παραγωγική τους δραστηριότητα κατά τη διάρκεια του έτους. Οι μεταβολές στον τομέα της παραγωγής συνοδεύονται από αντίστοιχες μεταβολές της απασχόλησης του εργατικού δυναμικού, άρα και από μεταβολές της ανεργίας. Αυτή η ανεργία ονομάζεται εποχιακή. Χαρακτηριστικά της εποχιακής ανεργίας είναι ότι επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο, είναι προσωρινή και μικρής διάρκειας.

- Η διαρθρωτική ανεργία: Όταν οι άνεργοι δεν μπορούν να απασχοληθούν στις υπάρχουσες κενές θέσεις εργασίας διότι υπάρχει αναντιστοιχία ανάμεσα στην ειδίκευση των ανέργων και τα προσόντα τους και σ' αυτά που χρειάζονται και απαιτούνται για την κάλυψη των διαθέσιμων θέσεων εργασίας, τότε η ανεργία ονομάζεται διαρθρωτική. Η διαρθρωτική ανεργία οφείλεται σε τεχνολογικές μεταβολές, οι οποίες δημιουργούν νέα επαγγέλματα και αχρηστεύουν άλλα. Επίσης δημιουργούν αλλαγές και στη διάρθρωση της ζήτησης, οι οποίες αυξάνουν τη ζήτηση σε κάποια προϊόντα και ταυτόχρονα μειώνουν τη ζήτηση σε κάποια άλλα. Συνεπώς, η διαρθρωτική ανεργία δημιουργείται από τη δυσαναλογία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης των διάφορων ειδικοτήσεων. Η μείωσή της απαιτεί επανεκπαίδευση των ανέργων, ώστε να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις για τις ειδικεύσεις στις οποίες υπάρχει έλλειψη. Διαφορετικά, η διαρθρωτική ανεργία μπορεί να είναι μεγάλης διάρκειας.
- Ανεργία Ανεπαρκούς Ζήτησης: Η ανεργία λόγω ανεπαρκούς ζήτησης, λέγεται αλλιώς και κεϋνσιανή ανεργία, η οποία προέρχεται από την πτώση της οικονομικής δραστηριότητας στις φάσεις της καθόδου και της ύφεσης του οικονομικού κύκλου. Αναφέρεται στην αδυναμία της συνολικής ζήτησης της οικονομίας να απορροφήσει τη συνολική προσφορά του εργατικού δυναμικού. Η ανεργία αυτή επαναλαμβάνεται και η διάρκεια της εξαρτάται από τη διάρκεια του οικονομικού κύκλου.

Η ανεργία και ειδικότερα η ανεργία των νέων μπορεί να εκληφθεί ως απόρροια της όξυνσης των προβλημάτων απασχόλησης (ευέλικτη και περιστασιακή απασχόληση, παρατεταμένη ανεργία, ανασφαλής εργασία) που παρατηρούνται ιδιαίτερα κατά την τελευταία δεκαετία. Η ανάλυση των χαρακτηριστικών της ανεργίας στις διάφορες χώρες δείχνει ότι αυτή δεν πλήττει ομοιόμορφα τις διάφορες κατηγορίες μισθωτών αλλά σχετίζεται με το φύλο, την ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης.

Πίσω από την προφανή εμμονή στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επιμέρους κατηγοριών ανέργων, υποκρύπτεται η παραδοχή πως η ανεργία δεν οφείλεται στην αδυναμία απορρόφησης της προσφοράς εργασίας από τις επιχειρήσεις, αλλά στη μη σύζευξη μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης συγκεκριμένων επαγγελματικών ικανοτήτων και χαρακτηριστικών. Ιδιαίτερα η ανεργία των νέων οφείλεται στην μη σύζευξη των επαγγελματικών προσόντων που αποκτούν οι νέοι με την ολοκλήρωση των σπουδών τους, σε σχέση με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας.

Τα υψηλά επίπεδα ανεργίας και ιδιαίτερα της μακροχρόνιας ανεργίας, επιδρούν πολυδιάστατα στην επαγγελματική ένταξη και εξέλιξη του ατόμου. Όσον αφορά στους νέο-εισερχόμενους στην αγορά εργασίας, παρατηρείται μία διεύρυνση του χρονικού διαστήματος που μεσολαβεί μεταξύ του εκπαιδευτικού συστήματος και της απασχόλησης. Ως συνέπεια, δημιουργούνται ασυνέχειες και αβεβαιότητες στις προσδοκίες του ατόμου σχετικά με την επαγγελματική του πορεία μετά την ολοκλήρωση των σπουδών και ως ένα βαθμό, υποβαθμίζεται ως αξία η συνεισφορά της εκπαίδευσης στην επαγγελματική του ένταξη.

Ταυτόχρονα, η αγορά εργασίας εμφανίζεται αρκετά ασταθής και για όσους είναι ήδη εργαζόμενοι. Εξαιτίας της εισαγωγής των τεχνολογικών και οργανωτικών καινοτομιών στην παραγωγή, αυξάνεται η ανεργία παραδοσιακών ειδικεύσεων και επαγγελμάτων και την ίδια στιγμή δημιουργούνται νέες ανάγκες στους τομείς των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις (προώθηση προϊόντων - πωλήσεις - δίκτυα - χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες - υπηρεσίες πληροφόρησης). Έτσι, εμφανίζονται ασυνέχειες στην ομαλή επαγγελματική και κοινωνική πορεία του ατόμου, οι οποίες τείνουν να απαξιώνουν τις παγιωμένες προσδοκίες για την αξιοποίηση του μορφωτικού τους κεφαλαίου.

Γεγονός είναι ότι η μετάβαση του ατόμου από την εκπαίδευση στην απασχόληση δεν είναι κατ' ανάγκη συνεχούς ροής, άμεση και αδιαμεσολάβητη. Πολλές φορές και μάλιστα σε εντονότερο βαθμό κατά τα τελευταία χρόνια, εμφιλοχωρούν ενδιάμεσες μεταβατικές περίοδοι οι οποίες εξαιτίας των πολιτικών περιορισμού της πλήρους απασχόλησης, τείνουν να επεκταθούν χρονικά αλλά και ως προς τις αποχρώσεις τους. Αυτές οι ενδιάμεσες καταστάσεις απασχόλησης, εκλαμβάνονται ως συνθήκες έντασης της ανασφάλειας των νέων, καθώς εμφανίζονται αβέβαιες ως προς τη διάρκειά τους αλλά και ως προς τα εισοδήματα που επιφέρουν και τις επαγγελματικές προοπτικές που διαμορφώνονται-από-και-ως αποτέλεσμα της άσκησής τους.

Ειδικότερα κατά τις τελευταίες δεκαετίες, τα στατιστικά δεδομένα δείχνουν την παρουσία υψηλής ανεργίας στους νέους και μάλιστα μακροχρόνιας, με συνέπεια, μετά την έξοδό του από το εκπαιδευτικό σύστημα, ο νέος να μην εισέρχεται στην απασχόληση αλλά κατά κανόνα να εκπίπτει στην κατάσταση της ανεργίας, όπου βιώνεται έντονα η επαγγελματική και -ως εκ τούτου- η κοινωνική ανασφάλεια. Σ' αυτή τη βάση η εκτεταμένη παρουσία των πολιτικών κοινωνικής προστασίας από τις επιπτώσεις της ανεργίας διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στο αίσθημα ασφάλειας των ανέργων και ειδικότερα στη χάραξη των ατομικών επιλογών απασχόλησης καθώς συνδέεται ακριβώς με το εύρος και τα περιθώρια αυτών των επιλογών από την πλευρά του υποκειμένου.

1.2 Ορισμοί

Η ανεργία δεν έχει την ίδια σημασία σε όλες τις χώρες της Ευρώπης. Διαφορετικοί ορισμοί, που πηγάζουν από την κουλτούρα και την ψυχοσύνθεση του κάθε λαού, υπάρχουν για την ανεργία σε διάφορες χώρες της Ευρώπης. Σημαντική λοιπόν διαφοροποίηση παρατηρείτε στην αντίληψη που έχουν τα διάφορα κράτη για την «ενεργητική αναζήτηση εργασίας» καθώς και την χρονική διάρκεια που αυτή πρέπει να έχει. Ας δούμε ορισμένα κατά αλφαβητική σειρά, παραδείγματα:

Αγγλία: Άνεργοι είναι οι εγγεγραμμένοι στα γραφεία απασχόλησης, οι οποίοι ενδιαφέρονται για εργασία πέραν των 30 ωρών την εβδομάδα.

Βέλγιο: Άνεργοι είναι α) το σύνολο των ανέργων που λαμβάνουν επίδομα ανεργίας, β) το σύνολο ανέργων υποχρεωτικά εγγεγραμμένων στα γραφεία Ευρέσεως

Εργασίας, γ) το σύνολο ατόμων που δεν εργάζονται και γράφονται προαιρετικά στα γραφεία απασχόλησης του αρμόδιου κυβερνητικού φορέα.

Γαλλία: Άνεργοι είναι πρόσωπα που αναζητούν εργασία μόνιμη και πλήρους απασχόλησης και είναι γραμμένοι στα αρμόδια γραφεία απασχόλησης.

Γερμανία: Άνεργοι είναι τα πρόσωπα, τα οποία ζητούν εργασία τουλάχιστον 20 ωρών την εβδομάδα.

Ελλάδα: Άνεργος είναι ο υποψήφιος που έχει τέσσερις (4) τουλάχιστον μήνες ανεργίας, ως χρόνος ανεργίας θεωρείται και ο χρόνος παρακολούθησης προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης του ΟΑΕΔ (Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού), εφόσον ο υποψήφιος ήταν άνεργος τουλάχιστον επί τετράμηνο κατά τον χρόνο ένταξης του στο πρόγραμμα. (παρ. 2 άρθρο 9 Ν3051/2002).

Ιταλία: Ως άνεργοι ορίζονται τα πρόσωπα που είναι γραμμένα στις αρμόδιες υπηρεσίες απασχόλησης, με εξαίρεση τις "νοικοκυρές", που αναζητούν εργασία.

Λουξεμβούργο: Άνεργοι είναι τα πρόσωπα που ζητούν εργασία τουλάχιστον 20 ωρών την εβδομάδα, μέσω του γραφείου απασχολήσεως.

Ολλανδία: Άνεργοι ορίζονται τα άτομα χωρίς εργασία, που αναζητούν να εργαστούν πλέον των 25 ωρών την εβδομάδα και είναι γραμμένοι στα γραφεία απασχολήσεως του αρμόδιου Υπουργείου.

Στην ελληνική Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ), που διεξάγει μία φορά το χρόνο στη χώρα μας η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), ως άνεργοι ορίζονται τα άτομα ηλικίας 14 ετών και άνω, που συγκεντρώνουν όλες τις πιο κάτω προϋποθέσεις:

- Δεν εργάζονται, δηλαδή δεν εργάστηκαν ούτε μία ώρα την τελευταία πριν από την ημέρα της έρευνας ημερολογιακή εβδομάδα ούτε είχαν μία εργασία από την οποία απουσίαζαν προσωρινά λόγω ασθένειας, άδειας, ταξιδιού αναψυχής, απεργίας, καιρικών συνθηκών, επισκευής μηχανημάτων ή καταστήματος κλπ.
- Ζητούν εργασία, είτε ως μισθωτοί, είτε για να αρχίσουν μία δική τους εργασία.

- Είναι διαθέσιμοι και μπορούν να αναλάβουν αμέσως την εργασία που τυχόν θα έβρισκαν (μέσα σε δύο εβδομάδες).
- Είχαν κάνει (στη διάρκεια των τεσσάρων εβδομάδων πριν από την Έρευνα) κάποιες συγκεκριμένες ενέργειες για να βρουν εργασία (π.χ. γράφτηκαν σε Γραφεία Απασχόλησης του ΟΑΕΔ, απευθύνθηκαν σε εργοδότες ή σε γνωστούς τους, παρακολουθούσαν αγγελίες σε εφημερίδες κλπ.).

Χρειάζεται να κάνουμε κάποιες διευκρινίσεις ως προς τα παραπάνω. Όταν λέμε ότι τα άτομα ζητούν εργασία, εννοούμε μόνο την αμειβόμενη εργασία. Ανεργία δε σημαίνει έλλειψη εργασίας εν γένει, αλλά έλλειψη αμειβόμενης εργασίας. Το κριτήριο της άμεσης διαθεσιμότητας προς εργασία αποκλείει από τους ανέργους αυτούς που αναζητούν εργασία και παρακολουθούν προγράμματα κατάρτισης ή τις ανενεργές γυναίκες με μικρά παιδιά, που δεν μπορούν να αναλάβουν μέσα σε δύο εβδομάδες αμειβόμενη εργασία, διότι πρέπει να ρυθμίσουν το πού θα αφήνουν τα παιδιά κατά την απουσία τους.

Τέλος ο ορισμός της απασχόλησης και της ανεργίας αποκλείουν από τους ανέργους πολλούς από αυτούς που αναγκάζονται να απασχολούνται ευκαιριακά ή πολύ λίγες ώρες την εβδομάδα. Όταν σημαίνει να έχει κάνει κάποιος «συγκεκριμένες ενέργειες για να βρει εργασία» ώστε να καταγραφεί ως άνεργος, σε μία περιοχή που μαστίζεται από την ανεργία και οι ευκαιρίες απασχόλησης είναι μηδαμινές; Συμπεραίνουμε επομένως ότι είναι αδύνατον να μετρηθεί «αντικειμενικά» η ανεργία, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν αυστηρά όρια μεταξύ απασχόλησης και ανεργίας, καθώς επίσης και μεταξύ ανεργίας και ανενεργού κατάστασης. Αντίθετα υπάρχουν επικαλύψεις μεταξύ των τριών αυτών καταστάσεων (απασχόληση, ανεργία, μη εργατικό δυναμικό).¹

1.3 Νέοι επιστημονικοί μετανάστες «Brain Drain»

Η διαρροή επιστημονικού προσωπικού περιγράφει τη μετανάστευση υψηλά εκπαιδευμένου προσωπικού από λιγότερο αναπτυγμένες προς αναπτυγμένες χώρες. Αφορά κυρίως επιστήμονες, οι οποίοι εκπαιδεύτηκαν στις χώρες προέλευσης και μετακινούνται για να στελεχώσουν θέσεις υψηλότερων απολαβών. Το φαινόμενο της διαρροής επιστημονικού προσωπικού δεν είναι νέο φαινόμενο. Αν ανατρέξει κανείς στην ιστορία της αρχαίας Ελλάδας θα διαπιστώσει ότι μέχρι το 300 π.Χ. οι επιστήμονες μετακινούνταν στην Αθήνα, ειδικότερα λόγω της ύπαρξης της

ακαδημίας του Πλάτωνα και του λυκείου του Αριστοτέλη. Βέβαια, αργότερα το κέντρο υποδοχής άλλαξε και η Αλεξάνδρεια αναδείχθηκε ως πόλη υποδοχής για τους επιστήμονες, οπότε και η Ελλάδα μετατράπηκε σε χώρα διαρροής επιστημονικού προσωπικού (Λαμπριανίδης, 2011, σελ. 27).

Πάντως, το φαινόμενο μελετήθηκε για πρώτη φορά από Αγγλολόγοι ερευνητές, όταν ο όρος «διαρροή εγκεφάλων» (brain drain) εμφανίζεται για πρώτη φορά το 1963 σε μία έκθεση στο Λονδίνο και αναφέρεται στη μετανάστευση των Βρετανών επιστημόνων προς τις ΗΠΑ. Μέχρι το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου οι πληθυσμοί που μετακινούνταν ήταν άτομα από φτωχότερες και λιγότερο μορφωμένες τάξεις των χωρών προέλευσης. Η διαρροή επιστημόνων ήταν ένα σπάνιο φαινόμενο. Η κατάσταση φαίνεται να άλλαξε μετά τον πόλεμο, όπου πάρα πολλοί επιστήμονες, κυρίως άτομα που προέρχονταν από τον ακαδημαϊκό χώρο, μετακινούνταν σε περισσότερο αναπτυγμένες χώρες.

Το φαινόμενο της διαρροής εγκεφάλων μπορεί να διαχωριστεί σε τρεις κατηγορίες:

- στη «βασική διαρροή εγκεφάλων», όπου επιστήμονες μετακινούνται και δεν ξαναγυρίζουν στη χώρα προέλευσης,
- στην «αντίστροφη διαρροή εγκεφάλων», όπου οι μετανάστες επιστρέφουν στη χώρα προέλευσης
- στην «κυκλοφορία εγκεφάλων», όπου οι επιστήμονες μετανάστες κινούνται τακτικά μεταξύ της χώρας προέλευσης και υποδοχής.

Σήμερα, η παγκοσμιοποίηση ασκεί ισχυρή επιρροή στη μετανάστευση του επιστημονικού προσωπικού, εφόσον το εμπόριο γίνεται περισσότερο ελεύθερο με αποτέλεσμα να αποδεσμεύεται και η κινητικότητα υπηρεσιών και ανθρώπων. Το παραπάνω φαινόμενο ενισχύεται μέσω του διαδικτύου, όπου οι καλύτερα εκπαιδευμένοι επικοινωνούν και πωλούν τη γνώση τους, ανταλλάσσουν ιδέες ενώ αναζητούν καλύτερες συνθήκες εργασίας.

Η απώλεια για μια κοινωνία η οποία χάνει το εκπαιδευμένο προσωπικό της είναι διπλή. Από τη μια μεριά χάνονται κεφάλαια τα οποία έχουν επενδυθεί, οικονομικά και ανθρώπινα και, από την άλλη μειώνεται η δυνατότητα να αναπτυχθεί

η κοινωνία ενώ παράλληλα αυξάνεται το χάσμα μεταξύ των λιγότερο αναπτυγμένων και των αναπτυγμένων χωρών (Λαμπριανίδης, 2011).

Ένας πολύ σημαντικός παράγοντας αναφέρεται στο εκπαιδευτικό επίπεδο των χωρών αποστολής των μεταναστών, υποστηρίζεται δηλαδή ότι οι μεταναστευτικές ροές τείνουν να είναι μεγαλύτερες όσο υψηλότερο είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο μιας χώρας. Η υπερεκπαίδευση μάλιστα αποτελεί ερμηνευτικό παράγοντα της διαρροής, ανεξάρτητα από την ανάπτυξη. Οι πολιτικές που έχουν οι χώρες του ΟΟΣΑ, όσον αφορά στη μετανάστευση ευνοούν τα άτομα που έχουν λάβει υψηλή εκπαίδευση, γεγονός το οποίο ερμηνεύει τα μεγάλα ποσοστά της συγκεκριμένης ομάδας στο σύνολο των μεταναστών, δε δικαιολογεί όμως την απόφαση τόσο μεγάλου ποσοστού επιστημονικού δυναμικού να μετακινηθούν από τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες (Carrington και Detragiache, 1999). Ακόμη, οι διαφορές στους μισθούς αποτελούν ένα αίτιο του φαινομένου, το ερώτημα όμως παραμένει. Το διαφορετικό επίπεδο ζωής στη χώρα υποδοχής, το αίσθημα ασφάλειας όσον αφορά στην εργασία, αλλά και η επιθυμία των μεταναστών για επαφή με ένα περιβάλλον ατόμων με ίδια ή υψηλότερη μόρφωση διαδραματίζουν και αυτά σημαντικό ρόλο.

Σύμφωνα με την Επιτροπή για τη Διεθνή Μετανάστευση των Ταλέντων οι μη οικονομικοί λόγοι που οδηγούν τους νέους επιστήμονες να εγκαταλείψουν τη χώρα προέλευσης τους είναι οι εξής (Λαμπριανίδης, 2011):

- Αδυναμία των συστημάτων εργασίας, δύναμη των καθηγητών πανεπιστημίου, αδράνεια των θεσμών, μη χρηματοδότηση της έρευνας, εργασιακή απομόνωση, μη αναγνώριση ταλέντου στους νέους επιστήμονες
- Καμία ελπίδα για το μέλλον, διάκριση ανάλογα με την καταγωγή και τη φυλή, την τάξη και τη θρησκεία
- Η ποιότητα της επαγγελματικής, εκπαιδευτικής και πνευματικής ζωής είναι ιδιαίτερα χαμηλή
- Η ποιότητα της επαγγελματικής, εκπαιδευτικής και πνευματικής ζωής είναι ιδιαίτερα χαμηλή
- Η εκτίμηση ότι οι επιστήμονες δεν αμείβονται ικανοποιητικά και σύμφωνα με τα προσόντα τους. Η έλλειψη αξιοκρατίας αλλά και οι κοινωνικές διακρίσεις στην αγορά εργασίας

Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες όλο και περισσότερο νέοι Έλληνες επιστήμονες επιλέγουν το δρόμο της ξενιτιάς για να εργαστούν ή να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε ακαδημαϊκό επίπεδο. Μάλιστα αξίζει να σημειωθεί ότι το επιστημονικό προσωπικό που έφυγε στο εξωτερικό για εργασία έχει πολλές και πολύ καλές σπουδές.

Πάρα πολλοί Έλληνες πτυχιούχοι πριν αποφασίσουν να φύγουν στο εξωτερικό για εργασία δεν αναζήτησαν καθόλου εργασία στην Ελλάδα και το γεγονός αυτό αποτυπώνει την έντονη απογοήτευση των νέων για τη δυνατότητα εύρεσης εργασίας στην χώρα. Αν κανείς αναλογιστεί και τις τελευταίες εξελίξεις στην οικονομία της χώρας, το φαινόμενο της «διαρροής εγκεφάλων» δείχνει να λαμβάνει τρομακτικές διαστάσεις.

Κεφάλαιο 2 : Ανεργία του χθες και του σήμερα

2.1 Ιστορική αναδρομή

Οι οικονομίες, ήδη από την αρχαιότητα, παρουσιάζουν περιόδους κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας και περιόδους άνθησης της οικονομικής δραστηριότητας. Κλασικό είναι το παράδειγμα της Αιγύπτου όπως αναφέρεται στην Παλαιά Διαθήκη, όπου τα επτά χρόνια ευημερίας, ακολούθησαν επτά χρόνια ανέχειας (Γένεση, κεφάλαιο 41).

Η άνθηση συνδέεται κυρίως με πλήρη αξιοποίηση των διαθέσιμων παραγωγικών μέσων, πιθανά δε και με τεχνολογικές βελτιώσεις της παραγωγής και εξεύρεση νέων πόρων. Η οικονομία ακολουθεί ανοδική πορεία, αυξάνεται η παραγωγή και τα κέρδη, μειώνεται η ανεργία. Η κάμψη αντίστοιχα συνδέεται με τη μείωση της παραγωγής και των κερδών. Κατά την περίοδο αυτή κάποιοι παραγωγικοί συντελεστές μένουν αναξιοποίητοι και η ανεργία σταδιακά αυξάνεται. Πιθανή φυσική καταστροφή ή πόλεμος μπορεί να οδηγήσει ενδεχόμενα σε καταστροφή πόρων της οικονομίας.

Στην αθηναϊκή οικονομική ζωή λειτουργούσε πρακτικά ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης. Καμιά νομοθεσία δεν καθόριζε κάποιους λειτουργικούς ή προστατευτικούς όρους εργασίας. Η ανεργία ήταν υπαρκτό φαινόμενο. Κάθε πρωί οι άνεργοι της Αθήνας συγκεντρώνονταν στην Αγορά και οι εργοδότες μπορούσαν να επιλέξουν όσους και για όσο χρονικό διάστημα ήθελαν. Όταν η ανεργία έφτανε σε μεγάλο ποσοστό, οι υπεύθυνοι πολλών πόλεων κατέφευγαν στο μέτρο της κατασκευής μεγάλων δημόσιων έργων για να την αντιμετωπίσουν. Ο Πλούταρχος υποστηρίζει ότι ένας από τους λόγους των έργων του Περικλή στην Ακρόπολη ήταν κι αυτός.

Στα χρόνια του Βυζαντίου η οικονομία τους αναπτύχθηκε αργά και ισορροπημένα, χωρίς να υποστούν τις άγριες μεταπτώσεις που παρουσιάστηκαν στη Δύση με τις επώδυνες κοινωνικές ανακατατάξεις του 11ου αιώνα, όταν ολόκληρες

ομάδες δεν κατόρθωσαν να επιβιώσουν. Στην οικονομική ιστορία το Βυζάντιο είναι ένα επιτυχημένο παράδειγμα ανάπτυξης. Οι τιμές παρέμειναν σταθερές στο Βυζάντιο, τουλάχιστο μέχρι τα τέλη του 11ου αιώνα, ενώ η ανεργία είναι μια λέξη που εμφανίστηκε μετά την εξάπλωση του καπιταλιστικού συστήματος. «Ανεργία δεν υπήρχε. Οι εργάτες δεν ήταν δυνατόν να απολυθούν παρά με πολύ μεγάλες δυσκολίες» (Βυζαντινός πολιτισμός, εκδ. Γαλαξίας, σ. 197).

Στην εκατονταετία 1760-1860 έχουμε την λεγόμενη βιομηχανική επανάσταση. Μια ιστορική περίοδος και ένα σημαντικό σύνθετο σύστημα ραγδαίων μεταβολών και ανακατατάξεων, οι οποίες οδήγησαν στην “εκβιομηχάνιση” της Μεγάλης Βρετανίας. Την αλλαγή αυτή ακολούθησαν ανάλογες και στις άλλες ευρωπαϊκές κοινωνίες που από την αγροτική μορφή τους, επέφεραν την εκβιομηχάνισή τους. Ιδιαίτερα επηρεάστηκε η Γαλλία και στη συνέχεια οι ΗΠΑ σχετικά με τη λειτουργία και την ανάπτυξη της οικονομίας, αλλά και της δομής της κοινωνίας.

Οι οικονομικές εξελίξεις των τελευταίων 15-20 ετών, και κυρίως των τελευταίων 10 ετών καθιστούν μη ρεαλιστική την προσέγγισή τους με δεδομένα παλαιότερων ετών. Παρ’ όλα αυτά μια συνοπτική ιστορική αναδρομή βοηθά στη απόκτηση πληρέστερης εικόνας των παραγόντων που οδήγησαν στην σημερινή κατάσταση.

Στην περίοδο 1975-1980 το κλίμα που επικρατεί είναι η επέκταση του δημοσίου τομέα, η αύξηση του μεριδίου των μισθών ενώ παράλληλα καθίσταται αρνητικό το μερίδιο των κερδών και αποθαρρύνεται η ιδιωτική επενδυτική δραστηριότητα λόγω μιας γενικότερης “απειθαρχίας” που παρατηρείται στους χώρους εργασίας.

Στις αρχές της δεκαετίας του '80 τα δύο μητροπολιτικά κέντρα της χώρας έδειξαν τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας σε εθνικό επίπεδο. Ένα χαρακτηριστικό εκείνης της περιόδου ήταν η διαφορετική εικόνα των περιφερειών που σχετίζεται με το εισόδημα και την παραγωγή σε σύγκριση με εκείνη που σχετίζεται με τα στατιστικά στοιχεία για την ανεργία.

Η 10ετία του '90 μπορεί να χαρακτηριστεί ως 10ετία επένδυσης σε εργατικό δυναμικό, σε αντιδιαστολή με την 10ετία του '80 την οποία επισφράγισε η νέα τεχνολογία. Έτσι ο ανθρώπινος παράγοντας παίζει κυρίαρχο ρόλο στην οικονομική εξέλιξη

Η κρίση στην απασχόληση κάνει την εμφάνισή της και στη χώρα μας με αυξητικές τάσεις της ανεργίας. Παλαιότερα οι συνέπειές της δεν ήταν τόσο εμφανείς και αυτό οφείλεται στο ότι στις προηγούμενες δεκαετίες είχε βρει διέξοδο στην εξωτερική μετανάστευση, στην απασχόληση στο δημόσιο τομέα και στη διόγκωση των παρασιτικών επαγγελμάτων καθώς ακόμη και στο διευρυμένο γεωργικό τομέα

Η ανεργία παρουσιάζει σοβαρές διακυμάνσεις από περιφέρεια σε περιφέρεια αφού επηρεάζεται σημαντικά από τις μεταβολές του ενεργού πληθυσμού, από την εποχικότητα της απασχόλησης, από την ηλικιακή του σύνθεση και από τις επιπτώσεις της γήρανσης.

2.2 Η ανεργία σήμερα

Η ανεργία πλήττει σήμερα όλο και περισσότερους ανθρώπους και η εύρεση εργασίας έχει γίνει πλέον ένας καθημερινός αγώνας για πολλούς. Επίσης, τα αρνητικά αποτελέσματα της ανεργίας γίνονται όλο και περισσότερο εμφανή σε όλες τις πτυχές μιας κοινωνίας. Στις μέρες μας τα πράγματα είναι πολύ δύσκολα στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, και πολλοί άνθρωποι γεμάτοι όνειρα και ελπίδες για το μέλλον που έρχεται, βρίσκονται αντιμέτωποι με το πρόβλημα της ανεργίας.

Σε απίστευτους αριθμούς, σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία, έχει φθάσει το σύνολο των ανδρών, γυναικών και νέων που ψάχνουν σήμερα για δουλειά σε όλη την Ελλάδα. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι τα ποσοστά ανεργίας είναι μεγαλύτερα στα άτομα που κατέχουν κάποιον μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο από αυτά των ατόμων με τη βασική μόνο εκπαίδευση, ενώ ταυτόχρονα αναμένεται να μείνουν για μεγαλύτερο διάστημα άνεργοι πριν βρουν εργασία. Υπολογίζεται ότι ο μέσος χρόνος εύρεσης εργασίας είναι τα τρεισήμισι χρόνια.

Το πρόβλημα της ανεργίας στην Ελλάδα οφείλεται σε μεγάλο βαθμό σε θεσμικούς παράγοντες και στην νοοτροπία των Ελλήνων και επομένως η καταπολέμησή του απαιτεί την άμεση αλλαγή πολιτικών και κοινωνικών κατεστημένων σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, όπως η προσπάθεια προσέλκυσης επενδύσεων που θα συνεισφέρουν στην ανάκαμψη της ελληνικής αγοράς.

Σήμερα, παρά τη σημαντική οικονομική μεγέθυνση των τελευταίων ετών, το ελληνικό μοντέλο απασχόλησης χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας,

χαμηλό ποσοστό συμμετοχής του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στην αγορά εργασίας και δημιουργία χαμηλής ποιότητας θέσεων εργασίας. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι την περίοδο 2000-2006 πάνω από τις μισές νέες θέσεις εργασίας δημιουργήθηκαν σε τέσσερις μόλις κλάδους παραγωγής: στις κατασκευές, στο εμπόριο, στις υπηρεσίες εστίασης και ξενοδοχείων και στα ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό (Κέντρο Πληροφόρησης Εργαζομένων & Ανέργων 2012).

Το φαινόμενο της ανεργίας οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους. Ο πρώτος είναι η αδυναμία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Δηλαδή, η προσφορά πτυχιούχων δεν ανταποκρίνεται στη ζήτηση της αγοράς με αποτέλεσμα η ανεργία να αυξάνεται. Βασική λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι η ώθηση μαθητών και φοιτητών να επιλέξουν επαγγέλματα με σκοπό να στελεχώσουν τον δημόσιο τομέα, όπως δασκάλους, υπάλληλους τραπεζών, δημόσιας διοίκησης κτλ. ενώ την ίδια στιγμή ο δημόσιος τομέας συρρικνώνεται, προσπαθώντας να μειώσει τους υπαλλήλους του και προσλαμβάνοντας λιγότερους από αυτούς που συνταξιοδοτούνται.

Ο δεύτερος λόγος είναι η επίμονη τάση των Ελλήνων να επιλέγουν τις σπουδές τους σύμφωνα με την κοινωνική θέση που θα αποκτήσουν μετέπειτα και όχι σύμφωνα με τις προοπτικές απασχόλησης. Έτσι, οι περισσότεροι αποφασίζουν να φοιτήσουν στη νομική ή στην ιατρική καθώς τέτοιου είδους σπουδές θεωρούνται ότι έχουν κύρος. Στο φαινόμενο αυτό συνεισφέρει και το γεγονός ότι οι προσδοκίες για το μελλοντικό εισόδημα είναι υψηλές. Αυτό συμβαίνει ακόμα κι αν πρέπει να πάνε στο εξωτερικό προκειμένου να σπουδάσουν με πολύ μεγάλο κόστος.

Το γεγονός ότι η πλειονότητα των νέων θέσεων εργασίας αφορούν εργασίες χαμηλής ειδίκευσης συνεπάγεται την αδυναμία αξιοποίησης των δυνατοτήτων των εργαζομένων με αρνητικές συνέπειες τόσο στην παραγωγικότητα της εργασίας όσο και στο αίσθημα ικανοποίησής τους από την εργασία τους. Ειδικά στους νέους η κατάσταση είναι ακόμα χειρότερη, δεδομένου ότι περίπου ένας στους τέσσερις δηλώνει ότι η εργασία που κάνει δεν ανταποκρίνεται στα προσόντα του. «Παράπλευρη απώλεια» της έλλειψης θέσεων υψηλής ειδίκευσης σε μια κοινωνία που χαρακτηρίζεται από υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο είναι και η ένταση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας και των εργαζομένων με χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης, (Gedes, 2000), δεδομένου ότι ακόμα και για θέσεις ανειδίκευτης εργασίας «ανταγωνίζονται» μέχρι και πτυχιούχοι πανεπιστημίου.

Παροιμιώδης είναι η παντελής απουσία αξιολόγησης της όποιας πολιτικής απασχόλησης. Οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης διαφημίστηκαν ευρέως, αλλά ποτέ δεν συνοδεύτηκαν από εκθέσεις αξιολόγησης όπως π.χ. πόσοι άνεργοι βρήκαν δουλειά, πόσοι εργαζόμενοι διατήρησαν την εργασία τους και μετά το πέρας της επιδότηση, πόσοι βρήκαν εργασία μετά το πέρας των σεμιναρίων κατάρτισης κλπ. Με αυτόν τον τρόπο οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης μετατράπηκαν συχνά σε μηχανισμούς απευθείας κάλυψης τμήματος του κόστους εργασίας για τις επιχειρήσεις. Δυστυχώς, όπως διαπιστώνουμε καθημερινά ότι οι κυβερνήσεις στη χώρα μας δεν προωθούν πολιτικές αντιμετώπισης αλλά διαχείρισης της ανεργίας.

2.3 Οι επιπτώσεις της ανεργίας

Η ανεργία είναι μια από τις δεινότερες καταστάσεις, στις οποίες μπορεί να περιέλθει ο άνθρωπος αν δεν έχει άλλους πόρους διαβίωσης εκτός από την εργασία του. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα περίπλοκο κοινωνικό φαινόμενο, τα αίτια και οι συνέπειες του οποίου καθιστούν ανέφικτες, ανεπαρκείς και ελλιπείς τις μονοσήμαντες και περιορισμένες προσεγγίσεις του. Οι περισσότερες μελέτες για την ανεργία συνήθως αυτοπεριορίζονται σε ένα συρρικνωμένο πλαίσιο και επικεντρώνονται οι ήσσονος κλίμακας τεχνικές εμπειρικών επισημάνσεων.

Αν θέλουμε να κατηγοριοποιήσουμε τις συνέπειες της ανεργίας θα σταθούμε σε τρεις βασικούς άξονες που είναι οι οικονομικές συνέπειες, οι ψυχολογικές και κοινωνικές συνέπειες καθώς και το μεταναστευτικό ζήτημα ειδικότερα των νέων.

2.3.1 Οικονομικές συνέπειες

Στο οικονομικό επίπεδο και στην αγορά εργασίας, οι επιπτώσεις είναι πολλαπλές (European Central Bank, Working Paper Series, Φεβρουάριος 2005):

- Μειώνονται οι πιθανότητες απασχόλησης, λόγω της απαξίωσης των γνώσεων και των δεξιοτήτων του μακροχρόνια άνεργου, εξαιτίας της απομείωσης του ανθρώπινου κεφαλαίου όπως αποκαλείται,
- Οι επιχειρήσεις, προτιμούν να προσλαμβάνουν άτομα που έχουν μικρό χρονικό διάστημα εκτός εργασίας,
- Επιπρόσθετα οι μακροχρόνια άνεργοι ασκούν μικρή επίδραση, στην πτωτική τάση του μισθού ή στις συλλογικές διαπραγματεύσεις, καθώς αποθαρρύνονται

από την αναζήτηση εργασίας και τίθενται σταδιακά εκτός αγοράς εργασίας (προσφορά εργασίας), ως εκ τούτου δεν επηρεάζουν ούτε καθορίζουν αποφασιστικά το επίπεδο της αμοιβής.

- Τέλος, ακόμη και στην περίπτωση της ανάκαμψης της οικονομίας και της δημιουργίας θέσεων εργασίας, είναι πιθανό οι μακροχρόνια άνεργοι, να μην μπορούν να ανταποκριθούν στην αυξημένη ζήτηση εργασίας, λόγω της απαξίωσης των προσόντων και των δεξιοτήτων τους, καθώς θα έχουν τεθεί εκτός αγοράς εργασίας.

Συνεπώς, η επιχειρηματολογία που χρησιμοποιείται ότι η διαρκής μείωση των μισθών θα μετριάσει το πρόβλημα της ανεργίας μέσω της αύξησης της ανταγωνιστικότητας, είναι απλουστευτική καθώς δεν λαμβάνει υπόψη τις παραπάνω βαθύτερες και πολύπλοκες κοινωνικές επιπτώσεις. Η διαρκής ύφεση που πλήττει τη χώρα μας, επιδεινώνει το πρόβλημα, αυξάνει τους μακροχρόνια άνεργους στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και πολλοί νέοι, δημιουργεί τεράστιο οικονομικό ζήτημα, το οποίο θα πρέπει να κυριαρχήσει στην επαναδιαπραγμάτευση της Ελλάδας, με τους Ευρωπαίους εταίρους, ώστε να καταστρωθεί ένα κατεπείγον σχέδιο, ένα σύμφωνο ανάπτυξης και απασχόλησης, με αναδιάταξη των πόρων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου για την αντιμετώπιση της κοινωνικής κρίσης.

Οικονομικός είναι ο αντίκτυπος και στα νοικοκυριά. Η ανεργία επιφέρει ιδιαίτερα αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών. Συγκεκριμένα την περίοδο 2008-2011 το μέσο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών μειώθηκε κατά 13% στην Ελλάδα. Η κατάσταση των νοικοκυριών με χαμηλά εισοδήματα επιδεινώθηκε ιδιαίτερα στην Ελλάδα, και μάλιστα το ποσοστό των νοικοκυριών που δηλώνει ότι τα φέρνει δύσκολα σε πέρα αυξήθηκε την περίοδο 2008-2011 κατά 5%. Μεγάλο ποσοστό των ελληνικών νοικοκυριών (περίπου 10%) δήλωνε το 2011 ότι αντιμετωπίζει δυσκολίες στην αποπληρωμή του στεγαστικού δανείου, ή στην κάλυψη του ενοικίου οικίας.

Σημαντικό είναι και το πρόβλημα που δημιουργεί η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης των νοικοκυριών, αφού έχει άμεσο αντίκτυπο στη δυνατότητά τους να αντιμετωπίσουν απρόοπτες δαπάνες. Δαπάνες που οι περισσότερες αφορούν τον ευαίσθητο χώρο της υγείας.

Οι δραστικές μειώσεις των μισθών, ο περιορισμός του κράτους προνοίας, η πολύ υψηλή φορολόγηση, οι μαζικές απολύσεις, το κλείσιμο των μικρομεσαίων

επιχειρήσεων και τόσα πολλά άλλα, οδηγούν χωρίς καμία αμφιβολία τη μεσαία τάξη προς τα κάτω αφού οι υποθήκες και οι λογαριασμοί δεν μπορούν πλέον να πληρωθούν, τα αυτοκίνητα πωλούνται, η θέρμανση γίνεται αγαθό πολυτελείας και τα ταξίδια στις διακοπές είναι αδύνατον πια να πραγματοποιηθούν. Ο καθοδικός σπειροειδής κύκλος της εξαθλίωσης λοιπόν, ο οποίος στο παρελθόν παρέσυρε μόνο αυτούς που δεν ήθελαν να δουλέψουν και να προσπαθήσουν για ένα καλύτερο αύριο, είναι σήμερα ο κανόνας για ένα πολύ μεγάλο μέρος του πληθυσμού.

2.3.2 Ψυχολογικές και κοινωνικές συνέπειες

Αν, σύμφωνα με τη Βίβλο, η εργασία επιβάλλεται ως τιμωρία στην ανθρώπινη κατάσταση, στη μετανεωτερική κόλαση των αρχών του εικοστού πρώτου αιώνα η απώλεια της εργασίας βιώνεται ως η πλήρης απανθρωποποίηση των ανέργων. Παραδόξως, η «αλλοτριωτική» εργασία δημιουργούσε ανέκαθεν, και εξακολουθεί να δημιουργεί, ενεργούς κοινωνικούς δράστες και πολίτες. Η επιβεβλημένη σήμερα μαζική ανεργία φαίνεται, αντίθετα, να αλλοτριώνει από την ανθρώπινη κατάσταση μεγάλα τμήματα του πληθυσμού, καταδικάζοντάς τα σε μια πρωτόγνωρη κατάσταση κοινωνικής ανασφάλειας.

Η κοινωνία βιώνει μια περίοδο επιστημονικής και πνευματικής στασιμότητας, καθώς οι νέοι που αποτελούν το πιο δυναμικό της κομμάτι παραμένουν αποκομμένοι απ' τον εργασιακό τομέα, και κατ' επέκταση εμποδίζονται απ' το να προσφέρουν το μέγιστο των δυνατοτήτων τους.

Το πόσο παραλυτικό ή αυτοκαταστροφικό θα είναι το αίσθημα κοινωνικού αποκλεισμού που αισθάνεται ο άνεργος εξαρτάται από υποκειμενικούς αλλά κυρίως από κοινωνικούς παράγοντες: από την αλληλεγγύη και την αποτελεσματική υποστήριξη του κράτους πρόνοιας μέσα στο οποίο ζει.

Από έρευνες σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκύπτει ότι όχι μόνο οι κοινωνικο-οικονομικές αλλά και οι ψυχολογικές πτυχές της μακροχρόνιας ανεργίας καθορίζουν την αδυναμία επανένταξης πολλών ατόμων στην παραγωγή. Οι πρώτες σοβαρές μελέτες των ψυχολογικών επιπτώσεων της ανεργίας πραγματοποιήθηκαν το

1938 από τους Philip Eisenberg και Paul F. Lazarsfeld, οι οποίοι, αναλύοντας τις αντιδράσεις των ανέργων, αναγνώρισαν τρία τυπικά στάδια ή φάσεις.

Το πρώτο στάδιο χαρακτηρίζεται από την απόρριψη και τη συστηματική άρνηση της νέας κατάστασης: το άτομο αρνείται να αποδεχτεί ότι έχασε την εργασία του και ελπίζει ότι με κάποιο τρόπο θα επαναπροσληφθεί ή θα βρει άλλη καλύτερη εργασία. Ακολουθεί το στάδιο της απαισιοδοξίας και της ανησυχίας: ύστερα από αρκετές αποτυχημένες προσπάθειες εύρεσης εργασίας αρχίζει να συνειδητοποιεί τη δεινή κατάστασή του. Τότε, συνήθως έπειτα από εννιά μήνες ανεργίας, εισέρχεται στο στάδιο της απελπισίας και της κατάθλιψης: δεν βλέπει καμία διέξοδο ή προοπτική λύσης στο πρόβλημά του.

Εξάλλου, μετέπειτα έρευνες κοινωνικών ψυχολόγων έδειξαν ότι κάθε άνθρωπος τείνει να δημιουργεί μια εικόνα του εαυτού του ανάλογα με τους κοινωνικούς ρόλους που έχει αποδεχτεί και στη βάση αυτών των ρόλων διαμορφώνει τη σιγουριά που απαιτείται για τη «σωστή» κοινωνική ένταξή του. Επομένως, η απώλεια εργασίας επηρεάζει αρνητικά και τις δύο αυτές συμπληρωματικές διαστάσεις της ζωής μας: τόσο τον «πραγματικό» κοινωνικό μας ρόλο όσο και την «υποκειμενική» αυτοεκτίμησή μας.

Στις βόρειες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου το κράτος πρόνοιας είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένο, η περιθωριοποίηση και ο κοινωνικός αποκλεισμός των ανέργων βιώνεται διαφορετικά από ό,τι στις μεσογειακές χώρες του Νότου. Στον Βορρά η περιθωριοποίηση των ανέργων δεν οφείλεται τόσο στην έλλειψη ενός σταθερού μισθού (αφού τα επιδόματα ανεργίας τους επιτρέπουν να ζουν αξιοπρεπώς) όσο στην απώλεια του κοινωνικού τους ρόλου και στο δυσάρεστο ενοχικό συναίσθημα ότι ζουν σε βάρος των άλλων. Στις μεσογειακές ευρωπαϊκές χώρες, αντίθετα, τη στήριξη των ανέργων αναλαμβάνει το στενό οικογενειακό τους περιβάλλον. Όμως, η οικονομική δυσχέρεια των περισσότερων οικογενειών, σε συνδυασμό με την απουσία ενός στιβαρού κράτους πρόνοιας, καθιστά ανυπόφορη τη ζωή των ανέργων στον Νότο και τους εξωθεί σε πιο βίαιες ή αυτοκαταστροφικές αντιδράσεις.

Πάντως, τα μέχρι σήμερα διεθνή στατιστικά στοιχεία επιβεβαιώνουν ότι κάθε αύξηση της ανεργίας κατά 3% συνοδεύεται όχι μόνο από αύξηση της φτώχειας και καταστροφή του κοινωνικού ιστού μιας χώρας αλλά, όπως είδαμε, επιβαρύνει σοβαρά την ψυχική και σωματική υγεία των ανέργων (καταθλιπτικά συμπτώματα, αύξηση των ισχαιμικών καρδιακών και εγκεφαλικών επεισοδίων, απόπειρες

αυτοχειρίας). Τα αμέσως επόμενα χρόνια, λόγω της παρατεταμένης οικονομικής ύφεσης που έχει επιβληθεί στη χώρα μας, το πρόβλημα της ανεργίας θα αναδειχθεί σε ένα από τα σοβαρότερα κοινωνικά μας προβλήματα. Ένα τεράστιο πρόβλημα που, εφόσον είμαστε ανίκανοι να το επιλύσουμε ως κοινωνία, οφείλουμε, τουλάχιστον, να το διαχειριστούμε με μεγαλύτερη κοινωνική αλληλεγγύη απ' ό,τι στο παρελθόν.

Επίσης, τα χαρακτηριστικά προβλήματα των ανέργων έχουν επιπτώσεις και στην οικογένεια τους: Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις άνεργων γονιών, η απογοήτευση, η πικρία, η αίσθηση ανικανότητας συντήρησης του εαυτού και της οικογένειας δημιουργούν αμφιθυμικά συναισθήματα του ανέργου σε σχέση με την οικογένειά του, που μπορεί να εκφραστούν μέσα από συνεχή ευερεθιστότητα, συγκρούσεις, σεξουαλικές δυσλειτουργίες και τάσεις φυγής.

Η οικογένεια μπορεί να βοηθήσει τον άνεργο με την αναγνώριση και κατανόηση των προβλημάτων του, την τόνωση της αυτοπεποίθησής του αναφορικά με τις ικανότητές του και την υποστήριξη του ανέργου σε όποια επιλογή εργασίας κάνει. Σε κάποιες περιπτώσεις, απαραίτητη είναι και η συμβουλευτική στήριξη του ανέργου από κάποιον ειδικό ώστε να μπορέσει να συνειδητοποιήσει ευκολότερα την πραγματικότητά του και τις επιλογές του, να επανεκτιμήσει τις προσωπικές του ικανότητες που ενδέχεται να έχει απαξιώσει, να αποδώσει ρεαλιστικά τις αιτίες της «αποτυχίας» του και να επεξεργαστεί τυχόν βαθύτερες συγκρούσεις του. Παρ' όλα αυτά η ανεργία δεν παύει να είναι ένα σοβαρό ψυχοκοινωνικό πρόβλημα κι αφορά κάθε πολιτεία που θέλει να εξασφαλίζει στους πολίτες της συνθήκες ασφάλειας και ψυχικής ισορροπίας.

2.3.3 Μετανάστευση των νέων

Το φαινόμενο της μετανάστευσης είναι τόσο παλαιό όσο και η ιστορία της ανθρωπότητας. Μετανάστες υπήρχαν ανέκαθεν. Υπάρχουν και σήμερα και θα συνεχίσουν να υπάρχουν. Η οικονομική και η κοινωνική ιστορία γράφεται και από τους μετανάστες. Κάθε μετακίνηση ανθρώπων από τόπο σε τόπο προκαλούσε και εξακολουθεί να προκαλεί πάντοτε προβλήματα. Η μετανάστευση σε μία χώρα επηρεάζει σημαντικά την οικονομική και κοινωνική διάρθρωση και της χώρας υποδοχής αλλά και της χώρας αποστολής.

Υπάρχουν πολλές μελέτες οι οποίες επιχειρούν να μετρήσουν τις συνέπειες της μετανάστευσης στην οικονομία της χώρας αποστολής. Πέρα από το αν αποδεικνύεται εμπειρικά το πόσο βλάπτουν ή όχι οι μετανάστες στην οικονομία της χώρας αποστολής, ένα είναι σίγουρο : η οικονομική μετανάστευση προκαλείται από την ίδια την αναπτυξιακή διαδικασία την οποία και επηρεάζει. Δηλαδή με άλλα λόγια, το μοντέλο ανάπτυξης μας «παράγει» τους μετανάστες από τη στιγμή που στηρίζεται στην κινητικότητα της εργασίας. Καθετί που το οικονομικό σύστημα «παράγει», ταυτόχρονα το χρησιμοποιεί. Έτσι και στην περίπτωση των μεταναστών, η μετακίνησή τους από τη μια περιοχή στην άλλη ευνοεί την οικονομική ανάπτυξη σε παγκόσμια κλίμακα. Σήμερα στα πλαίσια της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας διευκολύνεται και ενθαρρύνεται η κινητικότητα όλων των παραγωγικών συντελεστών. Οι επιπτώσεις από την κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών είναι ιδιαίτερα σημαντικές, τις οποίες και θα μελετήσουμε διεξοδικότερα σε επόμενο κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 3 : Ελληνική αγορά εργασίας κατά την περίοδο της κρίσης

3.1 Ορισμός οικονομικής κρίσης

Η έννοια του όρου «οικονομική κρίση»¹ αποδίδεται ως το φαινόμενο εκείνο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας, ήτοι των διαφόρων μακροοικονομικών μεγεθών της οικονομίας όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κλπ.

Στο άρθρο του ο Frederic S. Mishkin με τίτλο «Anatomy of a Financial crisis» αποδίδει για την οικονομική κρίση τον εξής ορισμό. Οικονομική κρίση είναι μια διαταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές στις οποίες οι λανθασμένες επιλογές και τα προβλήματα οικονομικού κινδύνου αυξάνονται με αποτέλεσμα να αδυνατούν να διοχετεύσουν τα κεφάλαιά τους σε παραγωγικές επενδύσεις και σε αποδοτικούς τομείς. Μια οικονομική κρίση μπορεί να οδηγήσει μια οικονομία μακριά από την ισορροπία και να στρέψει σε μια καθοδική πορεία τους δείκτες της οικονομικής ανάπτυξης. Οι οικονομικές κρίσεις μπορεί να έχουν διάφορες επιπτώσεις πέρα του τραπεζικού πανικού².

Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη (Κουφάρης, 2010).

Από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων, η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση. Σε μία οικονομία οι

οικονομικές διακυμάνσεις ορίζονται ως οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας. Λέγονται και κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι. Οι Βρετανοί αποδίδουν το φαινόμενο με τον όρο «business cycles», ώστε να δώσουν

¹ Η οικονομική κρίση, άρθρο του Δρα Θεόδωρου Κ. Θεοδώρου, http://www.alfavita.gr/artra/art13_7_9_0703.php

² Mishkin S Frederic, nber working papers series, working paper no 3934,1991

έμφαση στη σημασία και βαρύτητα των επενδύσεων στην εξέλιξη του οικονομικού κύκλου. Μετά από πολυετής στατιστικές παρατηρήσεις διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι διαρκούν περίπου από 7 έως 11 χρόνια (European Commission, 2009)

3.2 Ελληνική αγορά εργασίας

Η αγορά εργασίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το οικονομικό περιβάλλον. Ο τομέας της αγοράς εργασίας είναι ίσως ο πρώτος που επηρεάζεται από τις συνέπειες μίας οικονομικής κρίσης, αλλά και από τις πολιτικές αντιμετώπισης της. Επίσης, η αγορά εργασίας διαμορφώνεται και από το θεσμικό περιβάλλον σε ελληνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς και από άλλους λιγότερο οικονομικούς παράγοντες, όπως το πολιτισμικό περιβάλλον. Οι θεσμοί της αγοράς εργασίας έχουν υποστεί σοβαρές αλλαγές τα τελευταία χρόνια, όπως και προσφάτως ως αντιμετώπιση της τρέχουσας κρίσης. Η κατάσταση στην αγορά εργασίας διαμορφώνεται από την αλληλεπίδραση των παραπάνω παραγόντων, ώστε το αποτέλεσμα να μην μπορεί να αποδοθεί εξ ολοκλήρου και άμεσα σε κάποιο οικονομικό μέγεθος ή απόφαση (Καμινιώτη 2012).

Οι αλλαγές που πραγματοποιούνται στην οικονομία, στον τρόπο οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας, οι αναδιαρθρώσεις στους τομείς και στους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας και οι καινοτομίες δημιουργούν νέους όρους στις εργασιακές σχέσεις στην προσπάθεια να προσαρμοστούν στις διεθνείς οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις. Η έννοια της ευελιξίας είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προσπάθεια των επιχειρήσεων να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό. Η ανάγκη για

ευελιξία στην αγορά εργασίας εμφανίζεται στην αγορά από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, όταν παρουσιάστηκαν προβλήματα στις ευρωπαϊκές οικονομίες.

Σήμερα η ανάγκη αυτή γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη, λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην οικονομία των χωρών της Ε.Ε. και κατ' επέκταση στην Ελλάδα. Η ευελιξία της εργασίας χαρακτηρίζεται ως τρόπος αντιμετώπισης της ανεργίας και εκφράζεται σε τρεις κατηγορίες κατά τον ευρωπαϊκό χώρο. Στην ευελιξία της απασχόλησης, στην ευελιξία των αποδοχών και την ευελιξία του χρόνου εργασίας. Το εργατικό δυναμικό αποτελείται από τους απασχολούμενους και τους ανέργους, από εκείνους δηλαδή, που συμμετέχουν ενεργά στην αγορά εργασίας είτε ως εργαζόμενοι, είτε ως αναζητούντες εργασία. Η ελληνική αγορά εργασίας πριν από την κρίση και κατά τη διάρκειά της χαρακτηρίζεται από ιδιαιτερότητες, σε πολλά σημεία όμως παρουσιάζει ομοιότητες με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα αίτια της κρίσης πρέπει να αναζητηθούν αφενός στα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν αλλά και στη διεθνή συγκυρία της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης που τα ανέδειξε με εντονότερο και οξύτερο τρόπο. Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της οικονομίας μας είναι ύπαρξη διαρθρωτικών προβλημάτων πολύ πριν την εμφάνιση της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης, τα οποία διογκώθηκαν τα τελευταία χρόνια με την εμμονή στην άσκηση πολιτικών στη κατεύθυνση των αυτορρυθμιζόμενων αγορών. (Μπούρας & Λυκούρας, 2011).

Η κρίση στη χώρα μας αναμένεται να έχει μεγαλύτερο βάθος και διάρκεια από ότι σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ακριβώς γιατί η δομή και τα διαρθρωτικά της προβλήματα όχι μόνο είναι διαφορετικά, αλλά διατηρούνται και καθημερινά γίνονται μεγαλύτερα και οξύτερα, αντί να αμβλύνονται, κάτω και από τις συνθήκες της διεθνούς κρίσης.

Η παραγωγική βάση της Ελληνικής Οικονομίας είναι ισχνή καθώς στηρίχθηκε, σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, σε τομείς όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία και η οικοδομή, κλάδοι που πλήττονται πρώτοι και με ιδιαίτερη ένταση από την κρίση. Ακόμη, οι Τράπεζες το πιο ισχυρό τμήμα του ελληνικού κεφαλαίου, οι οποίες λειτούργησαν με πρωτόγνωρους ρυθμούς πιστωτικής επέκτασης, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, με την επέκταση τους στα Βαλκάνια και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, μαζί με άλλες μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, είναι

εκτεθειμένες στην διεθνή κρίση με την ανάληψη υψηλών κινδύνων, καθώς η κρίση αυτή πλήττει με ιδιαίτερη σφοδρότητα τις χώρες αυτές (Τσουλφίδης 2010).

3.3 Η αλήθεια των αριθμών

3.3.1 Δημογραφικά στοιχεία

Ο μόνιμος πληθυσμός της χώρας και η διάρθρωσή του σε επιμέρους κατηγορίες (ηλικία, φύλο, περιφερειακή κατανομή) αποτελούν σημαντικά μεγέθη για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας. Ο ακριβέστερος προσδιορισμός των πληθυσμιακών μεγεθών γίνεται μέσω των Απογραφών Πληθυσμού που δημιουργεί η ΕΛΣΤΑΤ κάθε 10 έτη.

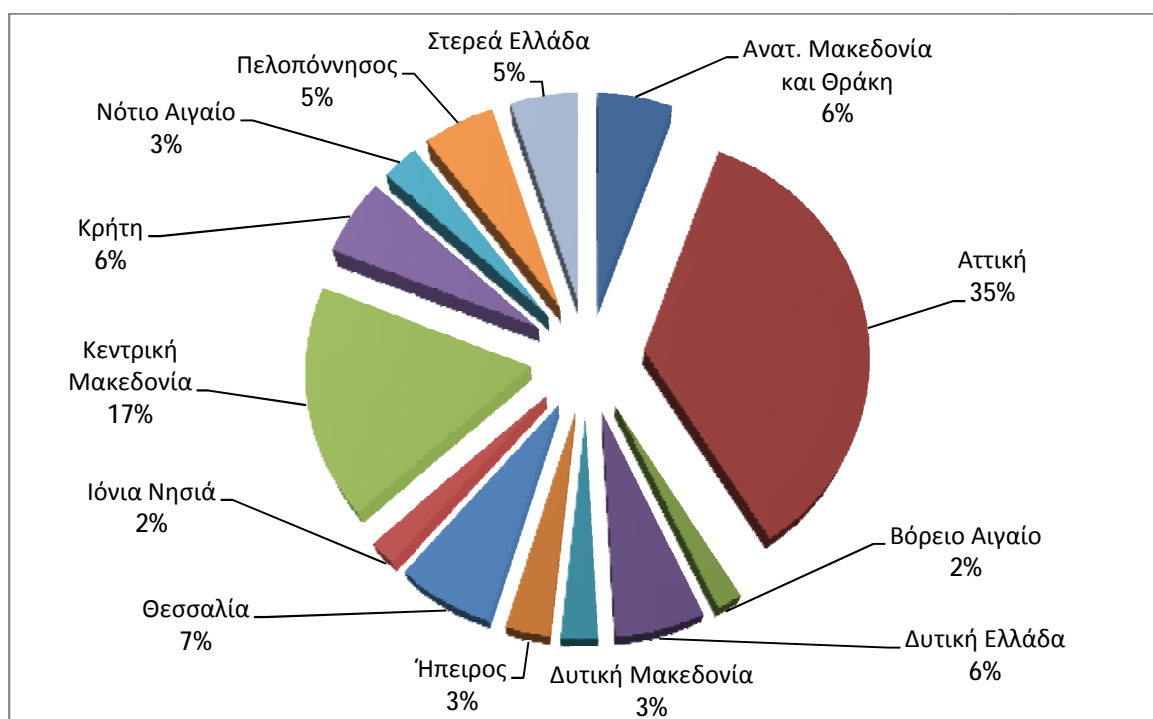
Όπως παρατηρούμε στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 1), ο μόνιμος πληθυσμός της Ελλάδας το 2011, ήταν 10.787.690 άτομα εκ των οποίων 5.303.690 είναι άνδρες και τα υπόλοιπα 5.484.000 είναι γυναίκες. Στο διάστημα των 10 ετών ο πληθυσμός των ανδρών μειώθηκε κατά 2% περίπου, όπως επίσης μείωση υπέστη και ο πληθυσμός των γυναικών κατά 0,7% περίπου. Το ποσοστό των ανδρών κατά το έτος 2011 ήταν 49,2% ενώ των γυναικών 50,8%.

Έτος	2001			2011		
	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
Ανατ. Μακεδονία και Θράκη	303.974	303.188	607.162	299.100	307.070	606.170
Αττική	1.1885.889	2.008.684	3.897.573	1.842.680	1.969.650	3.812.330
Βόρειο Αιγαίο	106.001	99.234	205.235	99.250	98.290	197.810
Δυτική Ελλάδα	362.223	356.318	721.541	341.400	338.790	680.190
Δυτική Μακεδονία	148.389	145.928	294.317	141.260	140.860	282.120
Ήπειρος	166.878	169.514	336.392	165.890	170.760	336.650
Θεσσαλία	366.585	373.530	740.115	361.900	368.830	730.730
Ιόνια Νησιά	104.219	105.389	209.608	102.020	104.450	206.470
Κεντρική Μακεδονία	922.958	953.600	1.876.558	910.270	964.320	1.874.590
Κρήτη	300.101	294.177	594.368	308.760	312.580	621.340
Νότιο Αιγαίο	154.599	143.863	298.462	155.990	152.620	308.610
Πελοπόννησος	303.851	293.771	597.622	294.910	287.070	581.980
Στερεά Ελλάδα	284.669	273.475	558.144	178.160	268.710	546.870
Σύνολο χώρας	5.413.426	5.520.671	10.934.070	5.303.690	5.484.000	10.787.690

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 1: Μόνιμος πληθυσμός της Ελλάδας κατά φύλλο και περιφέρεια.

Ο μόνιμος πληθυσμός της χώρας έχει πολύ άνιση κατανομή μεταξύ των περιφερειών. Στο κυκλικό διάγραμμα που ακολουθεί (Κυκλικό διάγραμμα 1), παρατηρούμε ότι οι περιφέρειες της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας είναι, αθροιστικά, κατά 2% περισσότερο από τον μισό πληθυσμό (περίπου 52%). Οι περιφέρειες με τον λιγότερο πληθυσμό είναι του Βορείου Αιγαίου (2%) , Νοτίου Αιγαίου (2%), Ηπείρου (3%) και Δυτικής Μακεδονίας (3%).

Κυκλικό διάγραμμα 1: Μόνιμος πληθυσμός της Ελλάδας κατά φύλλο και περιφέρεια.

Στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 2) βλέπουμε την πυκνότητα του πληθυσμού της Ελλάδας. Παρότι η πυκνότητα στην Αττική μειώθηκε από το 2001 στο 2011 (περίπου 2,1%), παραμένει η περιφέρεια με την μεγαλύτερη πυκνότητα και μάλιστα αρκετά υψηλότερα από τις υπόλοιπες περιφέρειες. Σε αυτή την δεκαετία οι περιφέρειες οι οποίες είχαν αύξηση ήταν της Κρήτης (περίπου 4,4%) και του Νοτίου Αιγαίου (περίπου 3,2%). Είναι επίσης προφανές ότι οι πολιτικές αποκέντρωσης που εφαρμόστηκαν δεν είχαν επιφέρει κάποια σημαντική μεταβολή σε επίπεδο πληθυσμιακής κατανομής.

Περιφέρεια	2001	2011
Ανατ. Μακεδονία και Θράκη	42,9	42,8
Αττική	1022,7	1001,1
Βόρειο Αιγαίο	53,5	51,6
Δυτική Ελλάδα	63,6	59,9
Δυτική Μακεδονία	31,1	29,9
Ήπειρος	36,6	36,6
Θεσσαλία	52,7	52,1
Ιόνια Νησιά	90,9	89,5
Κεντρική Μακεδονία	98	99,7
Κρήτη	71,3	74,5
Νότιο Αιγαίο	56,5	58,4
Πελοπόννησος	38,6	37,6
Στερεά Ελλάδα	82,9	81,8
Σύνολο χώρας	42,9	42,8
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφή πληθυσμού		

Πίνακας 2: Πυκνότητα μόνιμου πληθυσμού ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο.

Ένα από τα μεγέθη τα οποία αποτελούν σημαντικό παράγοντα προσδιορισμού του δημογραφικού δυναμικού μιας περιοχής είναι φυσική κίνηση του πληθυσμού. Η φυσική κίνηση του πληθυσμού υπολογίζεται αφαιρώντας τους θανάτους σε μια περίοδο από τις γεννήσεις την ίδια περίοδο. Όπως παρατηρούμε στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 3) στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 2000 η φυσική κίνηση του πληθυσμού ήταν αρνητική. Η τάση αυτή άλλαξε τα επόμενα χρόνια με αποτέλεσμα να έχουμε σε όλη την δεκαετία συνολικά, φυσική αύξηση κατά 35.654 άτομα.

Η αύξηση του αριθμού των γεννήσεων αν διατηρούνταν - αμφίβολο βέβαια λόγω της οικονομικής κρίσης, η οποία δυσκολεύει την απόφαση των ζευγαριών να αποκτήσουν παιδιά – θα μπορούσε να ανατρέψει την τάση γήρανσης του πληθυσμού της χώρας, αυξάνοντας το εργατικό δυναμικό. Σε μεσο-μακροπρόθεσμο επίπεδο και με τις ισχύουσες οικονομικές συνθήκες, το παραπάνω γεγονός θα οδηγούσε σε περαιτέρω αύξηση της ανεργίας. Αν όμως η αναπτυξιακή πορεία της χώρας μεταβληθεί προς το καλύτερο η αύξηση του εργατικού δυναμικού θα αποτελούσε θετική παράμετρο στην αναπτυξιακή αυτή πορεία.

Έτος	Γεννήσεις	Θάνατοι	Φυσική κίνηση πληθυσμού
2001	102.282	102.559	- 277
2002	103.569	103.915	- 346
2003	104.420	105.529	- 1.109
2004	105.655	104.942	713
2005	107.545	105.091	2.454
2006	112.042	105.476	6.566
2007	111.926	109.895	2.031
2008	118.302	107.979	10.323
2009	117.933	108.316	9.617
2010	114.766	109.084	5.682
2001 – 2010	1.098.440	1.062.786	35.654
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Απογραφή πληθυσμού			

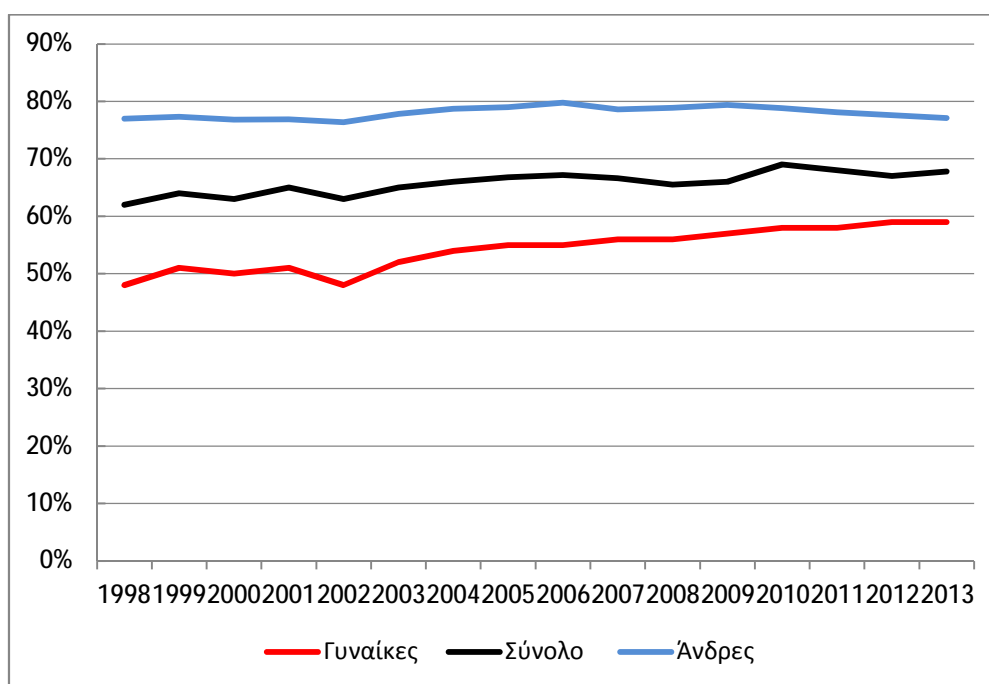
Πίνακας 3: Φυσική κίνηση πληθυσμού 2001 – 2010.

3.3.2 Βασικοί δείκτες της ελληνικής αγοράς εργασίας

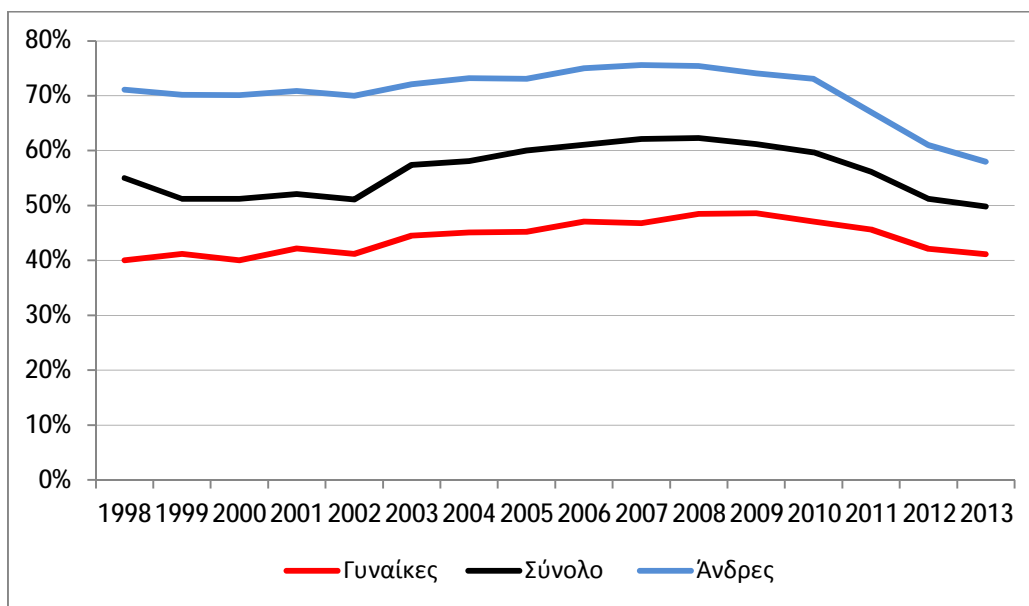
Η περίοδος από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 μέχρι την έναρξη της κρίσης χαρακτηρίστηκε από αύξηση του συνολικού ποσοστού συμμετοχής στην αγορά εργασίας και της απασχόλησης, και ιδιαίτερα των γυναικών. Η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην ελληνική αγορά εργασίας, όπως και διεθνώς, οφείλεται, μεταξύ άλλων, σε αλλαγές στη διάρθρωση της οικονομικής δραστηριότητας, όπως στην αύξηση του τομέα των υπηρεσιών, όπου οι γυναίκες απασχολούνται σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τον δευτερογενή τομέα, σε θεσμικές αλλαγές, όπως μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, μέτρα για τη βελτίωση της

ισότητας μεταξύ των δύο φύλων και συμφιλίωση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, και σε κοινωνικοοικονομικές αλλαγές, όπως η βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου των γυναικών, η εσωτερική μετανάστευση προς τα αστικά κέντρα κ.λπ.

Η ανοδική τάση του ποσοστού συμμετοχής στην αγορά εργασίας ανακόπτεται το γ' τρίμηνο του 2010 αλλά μετά μια οριακή μείωσή του αρχίζει εκ νέου να αυξάνεται. Εμφανείς είναι οι αλλαγές της συμμετοχής στην αγορά εργασίας ανδρών και γυναικών: το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών από το γ' τρίμηνο του 2009 βρίσκεται σε καθοδική πορεία, υποχωρώντας σημαντικά κατά περίπου 2,0 εκατ. μονάδες, ενώ το ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας των γυναικών αυξάνει σημαντικά σε όλη την περίοδο, όπως παρατηρούμε άλλωστε και στα διαγράμματα που ακολουθούν (Χρόνολογιο 2α, 2β).

Χρόνολογιο 2α: Ποσοστά συμμετοχής στην αγορά εργασίας κατά φύλο 1990-2013 (β τρίμηνο).

Χρονόγραμμα 2β: Ποσοστά συμμετοχής στην απασχόληση κατά φύλο 1990-2013 (β τρίμηνο).

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Η τάση αύξησης του ποσοστού απασχόλησης, που επικράτησε πριν την έναρξη της οικονομικής κρίσης, ανατρέπεται κατά τη διάρκεια αυτής και το ποσοστό απασχόλησης υποχωρεί σημαντικά κατά 13,2 εκατ. μονάδες, από 61,3% το α' τρίμηνο του 2008 σε 48,1% το α' τρίμηνο του 2013 (Διάγραμμα 1). Η μείωση της απασχόλησης αντανακλά κυρίως την ισχυρότερη μείωση της απασχόλησης των ανδρών σε σχέση με αυτήν των γυναικών, καθώς το ποσοστό απασχόλησης των ανδρών υποχώρησε κατά 16,6 εκατ. μονάδες, ενώ των γυναικών κατά 7,8 εκατ. μονάδες κατά την ίδια περίοδο (Πίνακας 4). Στην παρούσα ύφεση η απασχόληση των ανδρών είναι περισσότερο ευαίσθητη στη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας σε σχέση με την απασχόληση των γυναικών, κυρίως γιατί οι άνδρες εργαζόμενοι απασχολούνται σε κλάδους της οικονομίας που επλήγησαν εντονότερα, όπως ο κλάδος των κατασκευών.

	2002 – 2013			2002 – 2008			2008 – 2013		
	2002	2013	Μεταβολή	2002	2008	Μεταβολή	2008	2013	Μεταβολή
Ποσοστό συμμετοχής									
Σύνολο	63,5	67,8	4,3	63,5	66,9	3,4	66,9	67,8	0,9
Άνδρες	77,2	77,3	0,1	77,2	79,1	1,9	79,1	77,3	- 1,8

Γυναίκες	50,1	58,2	8,1	50,1	54,7	4,6	54,7	58,2	3,5
Ποσοστό απασχόλησης									
Σύνολο	56,1	48,1	- 8,0	56,1	61,3	5,2	61,3	48,1	- 13,2
Άνδρες	70,9	58,0	- 12,9	70,9	74,6	3,7	74,6	58,0	- 16,6
Γυναίκες	41,5	40,1	- 1,4	41,5	47,9	6,4	47,9	40,1	- 7,8
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού									

Πίνακας 4: Ποσοστά συμμετοχής στην αγορά εργασίας και απασχόλησης κατά φύλλο, 2002-2013 (α τρίμηνο)

Στη διεθνή βιβλιογραφία αναγνωρίζεται ότι η εξέλιξη των ποσοστών απασχόλησης και συμμετοχής στην αγορά εργασίας εξαρτάται από τον οικονομικό κύκλο, καθώς και την ένταση της ύφεσης (Erceg and Levin, 2013, Hotchkiss, 2013 και Duval et al. 2011). Στις προηγούμενες υφέσεις της παγκόσμιας οικονομίας, σε πολλές χώρες οι εργαζόμενοι, ιδιαίτερα της μεγαλύτερης ηλικίας, αποσύρθηκαν από την αγορά εργασίας επηρεαζόμενοι από τις αρνητικές προοπτικές για εύρεση εργασίας αλλά και από τις κυβερνητικές πολιτικές που σε αρκετές περιπτώσεις υιοθετούσαν προγράμματα πρόωρης συνταξιοδότησης.

Στην Ελλάδα, η κρίση χρέους, η εξασθένηση της ζήτησης στο πλαίσιο αντιμετώπισης του προβλήματος της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και οι σημαντικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας επηρέασαν την προσφορά και τη ζήτηση στην αγορά εργασίας και τους συμμετέχοντες σε αυτήν. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα εμπειρικά ευρήματα πρόσφατων μελετών προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα για την Ελλάδα:

- Η εξέλιξη των ποσοστών απασχόλησης και συμμετοχής στην ελληνική αγορά εργασίας εξαρτώνται από τη φάση του οικονομικού κύκλου που βρίσκεται η οικονομία. Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο αύξησης του προϊόντος, όπως χαρακτηρίζεται κατά την περίοδο πριν την έναρξη της κρίσης, το ποσοστό ανεργίας μειώνεται και το ποσοστό απασχόλησης αυξάνεται. Αντίθετα, σε περιόδους μεγάλης ύφεσης, όπως είναι η περίοδος μετά το 2008, το ποσοστό ανεργίας αυξάνεται, το ποσοστό απασχόλησης μειώνεται σημαντικά και το ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας αυξάνεται οριακά.
- Το ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας αυξάνεται, επειδή οι δεύτεροι εργαζόμενοι στην οικογένεια (νέοι και γυναίκες) εισέρχονται στην αγορά εργασίας για να στηρίξουν το οικογενειακό εισόδημα το οποίο μειώνεται είτε

λόγω απώλειας των θέσεων εργασίας είτε εξαιτίας του περιορισμού των ωρών απασχόλησης.

- Σε συνθήκες περιορισμού της ζήτησης τα άτομα που εισέρχονται στην αγορά εργασίας έχουν περιορισμένες πιθανότητες απασχόλησης, επιτείνοντας το πρόβλημα της ανεργίας, της μακροχρόνιας ανεργίας και η ανεργία παρουσιάζει ενδείξεις εμμονής.
- Η ύπαρξη ανισοροπιών στην αγορά εργασίας (όπως για παράδειγμα η μείωση της απασχόλησης, η αύξηση της ανεργίας και της μακροχρόνιας ανεργίας), όπως φαίνεται ότι συμβαίνει στην ελληνική οικονομία μετά το 2008, υποδεικνύει την ανάγκη άσκησης ενεργητικών πολιτικών για την ανάσχεση της αύξησης της ανεργίας και της μείωσης της απασχόλησης.

Είναι αναγκαίο να επισημανθεί ότι, η διατήρηση υψηλών ποσοστών συμμετοχής στην ελληνική αγορά εργασίας είναι αμφίβολο αν θα συνεχιστεί για μεγάλο διάστημα, ή αν θα συνοδευτεί με αποχώρηση των ατόμων από την αγορά εργασίας σε περίπτωση που η ζήτηση παραμένει αναιμική, ή δεν υπάρξουν παρεμβάσεις οικονομικής πολιτικής που θα εξασφαλίζουν την παραμονή των ανέργων στην αγορά.

Κεφάλαιο 4 : Η μετανάστευση των νέων

4.1 Εννοιολογική προσέγγιση του μεταναστευτικού

Ο ορισμός της μετανάστευσης δεν αποτελεί ένα εύκολο θέμα μιας και επηρεάζεται από ποικίλους ιδεολογικο-πολιτικούς και κοινωνικούς παράγοντες καθώς και θεωρητικές προϋποθέσεις. Ως μετανάστευση ορίζουμε τη φυσική μετάβαση ατόμων και ομάδων από μία κοινωνία σε κάποια άλλη (Eisenstadt, 1953) ή κάθε γεωγραφική μετακίνηση μεγάλου αριθμού ατόμων (Sauvy, 1996) ή τη μεταφορά ανθρώπινου κι εργατικού δυναμικού από μία περιοχή σε κάποια άλλη (Castles & Kosack, 1973).

Από την παράθεση αυτή των ορισμών καταδεικνύεται ότι μπορεί μεν κύριο χαρακτηριστικό της μετανάστευσης αποτελεί η γεωγραφική κινητικότητα αλλά το τι κάθε φορά ορίζεται σαν μετανάστευση εξαρτάται από κοινωνικοοικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες. Για παράδειγμα σήμερα, μιλώντας για μετανάστευση εννοούμε την οικονομική μετανάστευση, διαχωρίζοντάς την έτσι από τις άλλες

μορφές μετανάστευσης που μπορεί να πάρει και που είναι η προσφυγική και η ανταλλαγή πληθυσμού.

Ο Borjas εντοπίζοντας τη δυσκολία που μπορούν να επιφέρουν οι πολιτικοοικονομικές συνθήκες, μιλάει για τη μετανάστευση διακρίνοντάς την με βάση «παράγοντες προσέλκυσης» (pull) ή «απόθησης» (push). Οι «παράγοντες προσέλκυσης» ήταν αυτές που καθόρισαν τον μεταναστευτικό χαρακτήρα στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα όπου οι μετανάστες αυτοεπιλέγονταν από τη χώρα υποδοχής τους και η βάση των αναγκών της σε εργατικό δυναμικό η χώρα επέλεγε διαμορφώνοντας μία πολιτική μετανάστευσης στηριζόμενη σε «συμβάσεις εργασίας» και διακρατικές συμφωνίες.

Η σημερινή πραγματικότητα όμως, με την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων, την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και τη δημογραφική έκρηξη, δημιουργεί τους «παράγοντες απόθησης» που καθορίζουν πλέον τις μεταναστευτικές κινήσεις. Οι ίδιες περίπου δυσκολίες συναντώνται και στην προσπάθεια ορισμού της έννοιας μετανάστης. Το πώς οι διάφορες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες επηρεάζουν τους ορισμούς θα φανεί ευθύς παρακάτω. Τονίστηκε και νωρίτερα πως έχουν υπάρξει δραματικοί μετασχηματισμοί στο ρυθμιστικό περιβάλλον της μετανάστευσης σε ολόκληρη την Ευρώπη που ακολούθησε αμέσως μετά το νέο κύμα μετανάστευσης που άρχισε προς το τέλος της δεκαετίας του '80/νωρίς η δεκαετία του '90 δημιουργώντας νέες ευαίσθητα πληθυσμιακά ομάδες όπως αυτές των προσφύγων, των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο. Έννοιες που παρόλο μπορεί να ταυτίζονται ή να αλληλοκαλύπτονται στην καθημερινότητα μας, δεν ταυτίζονται μεταξύ τους. Προτού λοιπόν προχωρήσουμε στον αποσαφήνιση του όρου «μετανάστης» καλό είναι πρώτα να γίνει ο διαχωρισμός των προαναφερθέντων εννοιών.

Σύμφωνα λοιπόν με τη διεθνή βιβλιογραφία:

- **Οι αιτούντες άσυλο** είναι άνθρωποι που έχουν καταθέσει αίτηση για άσυλο στη χώρα υποδοχής και αναμένουν την έγκρισή της. Είναι άτομα που εγκατέλειψαν τη χώρα τους λόγω πολιτικών ή ιδεολογικών πεποιθήσεων και που η επιστροφή τους σε αυτές εγκυμονεί κινδύνους για την ακεραιότητά τους εξαιτίας της φυλετικής τους ταυτότητας ή πολιτικών και θρησκευτικών πεποιθήσεων. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, δεν έχουν το δικαίωμα εργασίας εκτός αν αποκτήσουν και την αντίστοιχη άδεια.

- **Πρόσφυγες:** είναι αυτοί που έχουν λάβει πολιτικό άσυλο και τους χορηγείται άδεια αορίστου παραμονής στη χώρα με πλήρη εργασιακά δικαιώματα.
- **Μετανάστες:** Υπήκοοι κρατών εκτός ΕΕ που έχουν εισέλθει νόμιμα ή παράνομα στην Ελλάδα ή άλλες χώρες της ΕΕ με σκοπό την εγκατάσταση και την ανεύρεση προσωρινής ή μόνιμης εργασίας.

Όσον αφορά την Ελλάδα οι μετανάστες μπορούν να ταξινομηθούν σε 3 κατηγορίες:

- **Û** επαναπατρισμένους έλληνες και έλληνες της διασποράς καθώς και παλιννοστούντες. Ο αριθμός των ποντίων που επαναπατρίστηκαν την δεκαετία 1987-1997 υπολογίζεται στους 80,000 ενώ στις αρχές του 1999 ο αριθμός αυτός έφτασε στις 150,000.
- **Û** Μετανάστες με άδεια εργασίας, άτομα δηλαδή από άλλες χώρες που αναγκάζονται λόγω δουλειάς να μεταναστεύσουν στη χώρα μας (πχ στελέχη πολυεθνικών). Ο αριθμός υπολογίζεται στις 25,000-30,000.
- **Û** Παράνομοι μετανάστες κυρίως από βαλκανικές χώρες και την πρώην Σοβιετική Ένωση
- **Û** **Ξένοι εργαζόμενοι (foreign workers):** αναφερόμαστε σε αυτούς που εργάζονται στον αγροτικό ή τουριστικό τομέα σε εποχιακή βάση με άδεια εργασίας όμως. Ιδιαίτερα τη δεκαετία του 70 η κατηγορία αυτή ήταν ιδιαίτερα πολυπληθής στον βιομηχανικό τομέα με αντίστοιχη όμως μείωση κατά τη δεκαετία του 80.

Η CEDEFOP προτείνει έναν άλλον διαχωρισμό, που περιλαμβάνει περισσότερο λεπτομερείς τύπους μετανάστευσης:

- **Μετανάστευση για λόγους εκπαίδευσης:** Αυτός ο τύπος συμπεριλαμβάνεται γιατί τελικά το κίνητρό τους καταλήγει να είναι οικονομικό και περιλαμβάνει τους σπουδαστές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αλλά και αντίστοιχο ακαδημαϊκό προσωπικό που κινούνται προς χώρες με παρόμοια ή ανώτερα επίπεδα εκπαίδευσης σε σχέση με τη χώρα προέλευσής τους.
- **Μετανάστευση για κατάρτιση:** περιλαμβάνει τους επαγγελματίες εκείνους που περνούν ένα σχετικό διάστημα σε κάποια χώρα προκειμένου να εξοικειωθούν με τις σύγχρονες τεχνολογίες ή άλλα ειδικευμένα προϊόντα.

- **Μετανάστευση για επαγγελματικούς λόγους:** εδώ περιλαμβάνονται άτομα που ταξιδεύουν για λόγους απασχόλησης.
- **Φιλοξενούμενοι εργάτες (contract migration):** το είδος αυτό μετανάστευσης εμφανίζεται όταν αναγνωρίζεται η ανειδίκευτη ή ημι-ειδικευμένη εργασία για λόγους απασχόλησης σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.
- **Μετανάστευση για μόνιμη τακτοποίηση (settlement migration):** ο τύπος αυτός αναφέρεται στα άτομα που πηγαίνουν σε μία χώρα με σκοπό τη μόνιμη κατοικία.
- **Παράνομη μετανάστευση:** Το φαινόμενο της μετανάστευσης τις τελευταίες δεκαετίες έχει πάρει ιδιαίτερες διαστάσεις, προσδίδοντάς του το χαρακτήρα ενός «νέου στοιχήματος» στο οποίο οι σύγχρονες κοινωνίες καλούνται να ανταποκριθούν και να ισορροπήσουν ανάμεσα στην επιτυχή αξιοποίηση αυτής της δυναμικής και στην πρόληψη πιθανών προβλημάτων που γεννά τούτη η συνύπαρξη.

4.2 Ιστορικό πλαίσιο

Η ιστορία της νεοελληνικής μετανάστευσης, με την έννοια της μετοίκησης είναι τόσο παλιά, όσο παλιά είναι και η ιστορία μας. Για λόγους πού κατά καιρούς διαφοροποιούνται, οι Έλληνες φαίνεται πως πάντα αποζητούσαν καινούριες πατρίδες με παραδοσιακούς προορισμούς τον Εύξεινο Πόντο, τα Ανατολικά της μεσογείου, τα νότια της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και κάποια κέντρα της Δυτικής Ευρώπης, που έγιναν οι πυρήνες μιας ισχυρής αλλά και πολυπληθούς διασποράς.

Ωστόσο από τα τέλη τον περασμένου αιώνα οι αναζητήσεις κατευθύνονταν ακόμα πιο μακριά, καταργώντας τα νοητά σύνορα των ωκεανών, με κύριους αποδέχτες την Αμερική και την Αυστραλία (Τσουκαλάς Κ. 1982: 147). Ο μεταναστευτικός πυρετός θα κορυφωθεί την εικοσαετία 1900-1920 και η Ελλάδα θα χάσει το 8% του συνολικού της πληθυσμού. Περίπου 25.000 άνθρωποι εγκαταλείπουν κάθε χρόνο, μια χώρα οικονομικά εξουθενωμένη και πολιτικά αβέβαιη και ξεκινούν για τη «Γη της Επαγγελίας» που υπόσχεται πλούτο και ευημερία, «ευκαιρίες» και στους λιγότερο τυχερούς.

Τα μεταπολεμικά χρόνια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου βρήκαν την Ελλάδα να «αιμορραγεί» από την απώλεια του εργατικού δυναμικού της μιας και μεγάλος αριθμός Ελλήνων εγκατέλειπαν τη χώρα με προορισμό αναπτυγμένες οικονομίες του Βορρά και υπερπόντιων χωρών προς αναζήτηση καλύτερων συνθηκών απασχόλησης και διαβίωσης. Το ίδιο όμως παρατηρήθηκε και σε άλλες χώρες μιας και η ανοικοδόμηση των μεταπολεμικών χωρών στηρίχθηκε στο μεταναστευτικό εργατικό δυναμικό. Χαρακτηριστικό της κατάστασης είναι αυτό που αναφέρει ο Γαβρόγλου (2002): «οι μετανάστες προέρχονταν από λίγα κράτη, ήταν χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, εισέρχονταν κατά κανόνα νόμιμα στη χώρα, εντάσσονταν σχετικά εύκολα στο νόμιμο τομέα της οικονομίας, προστατεύονταν από το νόμο και είχαν κοινωνική προστασία βάσει διμερών σχέσεων».

Μέχρι τις αρχές του 1990 η ελληνική κοινωνία είχε ταυτίσει την μετανάστευση με την αποδημία σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης, της Αυστραλίας και της Αμερικής. Την περίοδο εκείνη καταρρέουν τα καθεστώτα του υπαρκτού σοσιαλισμού και το φαινόμενο του επαναπατρισμού εντείνεται (ομογενείς, παλιννοστούντες κτλ) με την ταυτόχρονη εισροή μεταναστών από τις χώρες αυτές. Σε συνδυασμό και με τη γεωγραφική της θέση αλλά και τη μορφολογία του εδάφους της (που καθιστά τη φύλαξη των συνόρων δύσκολη), η Ελλάδα πλέον από χώρα αποστολής μεταναστών λειτουργεί πλέον ως χώρα υποδοχής (όπως ακριβώς και οι υπόλοιπες χώρες του ευρωπαϊκού νότου).

4.3 Η σημερινή κατάσταση

Η διαρκής ύφεση στην Ελλάδα, οδηγεί το νέο επιστημονικό προσωπικό στη μετανάστευση. Οι νέοι, απογοητευμένοι από την υψηλή ανεργία και τις χαμηλές απολαβές, αναζητούν την πόρτα εξόδου από την χώρα τους. Κυρίαρχα είναι τα συναισθήματα αγωνίας και απογοήτευσης για τις προοπτικές και το μέλλον, που προβλέπεται δυσοίωνο για την ελληνική οικονομία. Ανεργία, υποαπασχόληση ή ετεροαπασχόληση είναι αυτό που περιμένει τους νέους πτυχιούχους μετά την αποφοίτησή τους.

Τα αποτελέσματα από έρευνες που διεξήχθησαν πρόσφατα από ελληνικά ΑΕΙ, γνωστοποιούν ότι οι επιστημονικοί κλάδοι με την υψηλότερη επισφάλεια απασχόλησης είναι η Ιατρική – Οδοντιατρική, Μαθηματικά – Φυσική – Χημεία, , η Φιλολογία – Φιλοσοφία, η Ιστορία – Αρχαιολογία, η Φυσική Αγωγή – αθλητισμός

και οι ξένες γλώσσες. Αντιθέτως, η Νοσηλευτική, η Νομική, η Κτηνιατρική, η Φαρμακευτική, η Διαιτολογία, η Οικιακή Οικονομία, οι επιστήμες διοίκησης και οι μηχανικοί υπολογιστών – συστημάτων πληροφορικής – επικοινωνιών, είναι κλάδοι με χαμηλότερα ποσοστά επισφάλειας απασχόλησης.

Αρκετοί Έλληνες απόφοιτοι αναζητούν θέσεις εργασίας στο εξωτερικό ή προσπαθούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε άλλες χώρες, έτσι ώστε να αποκτήσουν πρόσβαση σ' άλλες αγορές εργασίας. Ήδη η πλειονότητα δηλώνει πρόθυμη να μεταναστεύσει για να εργαστεί στο εξωτερικό, προσδοκώντας μισθό της τάξεως των 1.500 ως 5.000 ευρώ.

Ποιοι είναι όμως οι λόγοι που η συντριπτική πλειοψηφία των νέων πτυχιούχων οδηγούνται στην μετανάστευση; Είναι τα αδιέξοδα στην αγορά εργασίας στην χώρα μας ή η φύση της απασχόλησής τους δεν συνάδει με τα προσόντα τους και τις σπουδές τους;

Κύριοι λόγοι είναι οι εξής:

- Πρωτεύον λόγος για την αναζήτηση εργασίας στο εξωτερικό είναι οι οικονομικές απολαβές, η αξιοκρατία στον εργασιακό χώρο, οι καλύτερες προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης καθώς και η απόκτηση περισσότερων εξειδικευμένων γνώσεων.
- Δυστυχώς από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης του ελληνικού κράτους, όλες οι λειτουργίες στην χώρα μας χαρακτηρίζονται από διαφθορά και έλλειψη αξιοκρατίας, έτσι και οι συνθήκες στην αγορά εργασίας. Αυτό ωθεί τους νέους στην εύρεση εργασίας στο εξωτερικό αναζητώντας ένα πιο δίκαιο επαγγελματικό μέλλον.
- Ο αριθμός των νεαρών απόφοιτων συνεχώς αυξάνεται, και η αγορά εργασίας που πνίγεται από την επιδεινούμενη ύφεση δεν μπορεί να τους απορροφήσει. Η οικονομική κρίση έχει αυξήσει τα ποσοστά της ανεργίας και έχει μειώσει τις απολαβές, έτσι οι νέοι εγκαταλείπουν απογοητευμένοι την χώρα τους, ψάχνοντας για μια καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση.
- Επίσης, μια ακόμα αιτία είναι η ελλιπής δημιουργία νέων θέσεων εργασίας από τις επιχειρήσεις. Πολλές επιχειρήσεις δεν επενδύουν τώρα πια στην Ελλάδα ενώ η εισροή ξένων κεφαλαίων είναι ελάχιστη. Οι επιχειρήσεις στρέφονται σε επενδύσεις στο εξωτερικό.

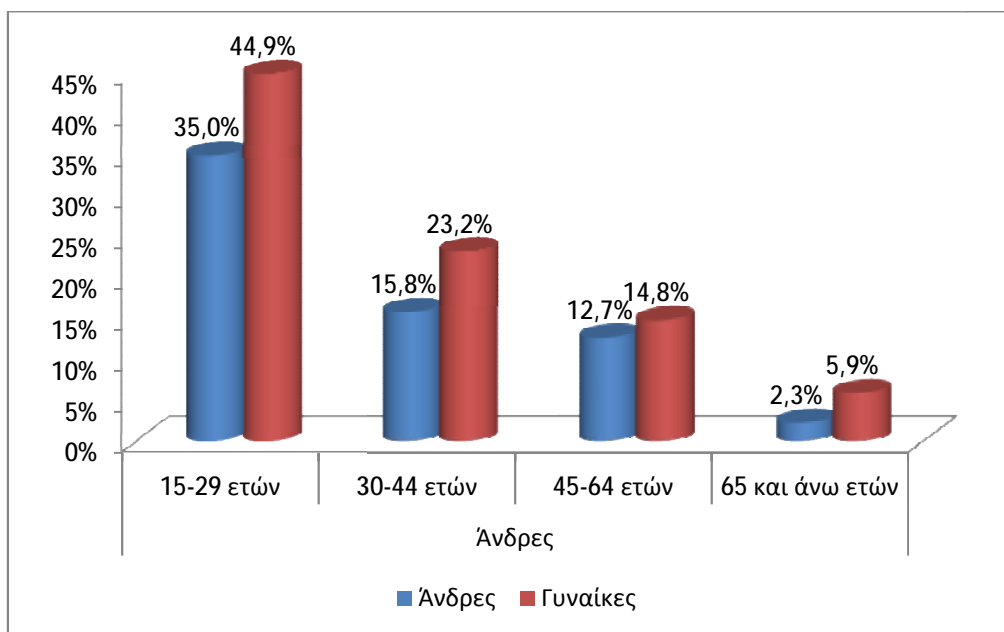
Αντίθετα άλλες μεταφέρουν τα κεφάλαια τους, ή όπως έχει παρατηρηθεί ακόμα και την παραγωγή τους και σε πολλές περιπτώσεις την έδρα τους, σε γειτονικές χώρες με καλύτερο φορολογικό περιβάλλον.

- Ταυτόχρονα, ένας λόγος που η είσοδος των νέων στην αγορά εργασίας δυσχεραίνεται, όπως πολλές έρευνες υπογραμμίζουν, είναι η ανυπαρξία εργασιακής εμπειρίας που οι επιχειρήσεις δεν προσλαμβάνουν τους νέους. Τα προγράμματα πρακτικής άσκησης δεν έχουν την αποτελεσματικότητα για να εφοδιάσουν τους νέους με την εργασιακή εμπειρία, την ειδίκευση και τα προσόντα που απαιτούν οι επιχειρήσεις.
- Τέλος, παρατηρείται υψηλότερη ανεργία των πτυχιούχων ΑΕΙ-ΤΕΙ σε σχέση με τους απόφοιτους βασικής και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Όπως αποφαίνεται από τις έρευνες απορροφητικότητας των ΑΕΙ-ΤΕΙ, το φαινόμενο αυτό πηγάζει από την αναντιστοιχία των ειδικοτήτων και των προσόντων των αποφοίτων νέων με αυτά που ζητά η αγορά εργασίας. Επιπροσθέτως, τα εκπαιδευτικά προγράμματα της πλειοψηφίας των ιδρυμάτων τείνουν να προωθούν μέχρι σήμερα μοντέλα τις δεκαετίας του '70.

4.4 Η αλήθεια των αριθμών

Τα ποσοστά ανεργίας τα οποία παρουσιάζονται στο γράφημα που ακολουθεί (Συγκριτικό διάγραμμα 3), είναι ενδεικτικό της πραγματικότητας με την οποία είναι αντιμέτωποι οι νέοι μας σήμερα. Τα νούμερα είναι τρομακτικά, οι μισές σχεδόν γυναίκες (περίπου 45%), ηλικίας 15 έως 29 ετών είναι σήμερα άνεργες και 1 στους 3 σχεδόν νέους άνδρες (περίπου 35%), είναι επίσης άνεργος.

Ανησυχητικά είναι και τα ποσοστά ανεργίας ανδρών και γυναικών στην αμέσως επόμενη ηλικιακή ομάδα 30 έως 44 ετών. Το 23% περίπου των γυναικών και το 16% περίπου των ανδρών είναι άνεργοι. Η όλη κατάσταση παρουσιάζει μια σημαντική βελτίωση για τις επόμενες ηλικιακές ομάδες 45-65 και 65 και άνω των οποίων τα ποσοστά ανεργίας είναι μεν υψηλά (περίπου 7% με 10% κατά μέσο όρο), όμως κατά πολύ χαμηλότερα των δυο πρώτων ηλικιακών ομάδων.

Συγκριτικό ραβδόγραμμα 3: Ποσοστά ανεργίας κατά ηλικιακή ομάδα και φύλο 2012 (δ τρίμηνο).

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού

Στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 5) παρουσιάζονται το πλήθος των ανέργων που αναζητούν εργασία. Είναι προφανές ότι κάθε μήνα οι άνεργοι αυξάνονται με ταχύτατους ρυθμούς. Σε διάστημα περίπου 2 ετών ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 140.00 περίπου.

Μήνας & Έτος	Εγγεγραμμένοι περισσότερο από 1 έτος	Εγγεγραμμένοι λιγότερο από 1 έτος	Σύνολο
Ιανουάριος 2010	161.165	454.121	615.286
Φεβρουάριος 2010	174.266	446.063	620.329
Μάρτιος 2010	183.455	418.284	601.739
Απρίλιος 2010	186.758	412.970	599.728
Μάιος 2010	188.580	384.140	572.720
Ιούνιος 2010	190.087	376.717	566.804
Ιούλιος 2010	190.718	379.024	569.742
Αύγουστος 2010	190.375	378.847	569.222
Σεπτέμβριος 2010	201.498	385.715	587.123
Οκτώβριος 2010	217.426	391.823	609.249
Νοέμβριος 2010	225.034	402.267	627.301
Δεκέμβριος 2010	235.125	418.427	653.552
Ιανουάριος 2011	247.000	442.558	689.558

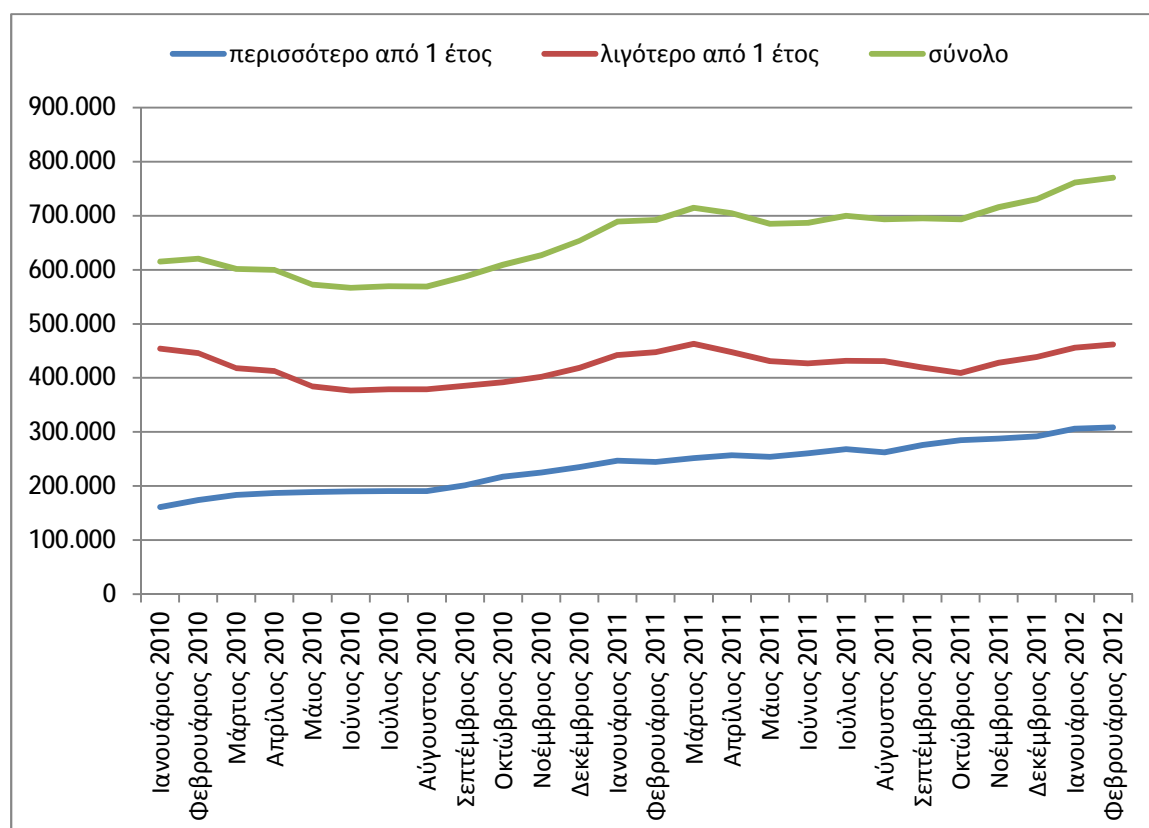
Φεβρουάριος 2011	244.773	447.723	692.496
Μάρτιος 2011	251.529	463.146	714.675
Απρίλιος 2011	257.102	447.716	704.818
Μάιος 2011	254.107	430.893	685.000
Ιούνιος 2011	260.430	426.743	687.173
Ιούλιος 2011	267.924	431.734	699.658
Αύγουστος 2011	262.527	430.802	693.329
Σεπτέμβριος 2011	276.009	419.250	695.259
Οκτώβριος 2011	284.491	408.926	693.417
Νοέμβριος 2011	287.848	427.845	715.693
Δεκέμβριος 2011	291.804	438.817	730.621
Ιανουάριος 2012	306.084	455.685	761.769
Φεβρουάριος 2012	308.313	462.056	770.369

Πηγή: ΟΑΕΔ

Πίνακας 5: Εξέλιξη του αριθμού των ανέργων που αναζητούν εργασία:

Ιανουάριος 2010 – Φεβρουάριος 2012

Στο χρονόγραμμα που ακολουθεί (Χρονόγραμμα 4) αποτυπώνετε πολύ καλύτερα αυτή η αυξητική τάση των ανέργων.

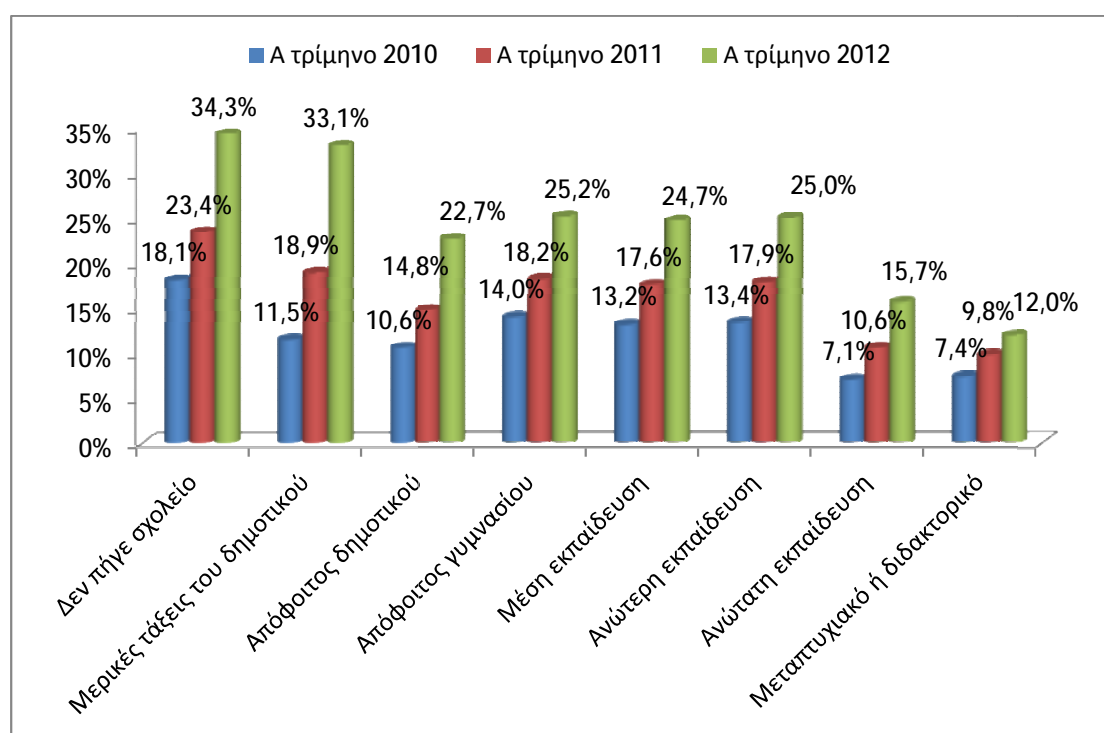

Χρονόγραμμα 4.: εξέλιξη του αριθμού των εγγεγραμμένων ανέργων που αναζητούν εργασία:

Ιανουάριος 2010-Φεβρουάριος 2012.

Πηγή: ΟΑΕΔ

Στον συγκριτικό ραβδόγραμμα που ακολουθεί (Συγκριτικό ραβδόγραμμα 5), βλέπουμε τα ποσοστά ανεργίας στην χώρα μας με βάση το μορφωτικό επίπεδο των ανέργων. Σε μια πρώτη ανάγνωση είναι προφανές η αύξηση των ανέργων, ανεξαρτήτου μορφωτικού επιπέδου. Εντύπωση προκαλεί και το γεγονός της τεράστιας αύξησης των δυο πρώτων κατηγοριών. Σε μεγάλο ποσοστό η επαγγελματική απασχόληση των δυο πρώτων κατηγοριών είναι η χειρονακτική εργασία ή οποία δέχτηκε το μεγαλύτερο πλήγμα από την οικονομική κρίση που ξέσπασε.

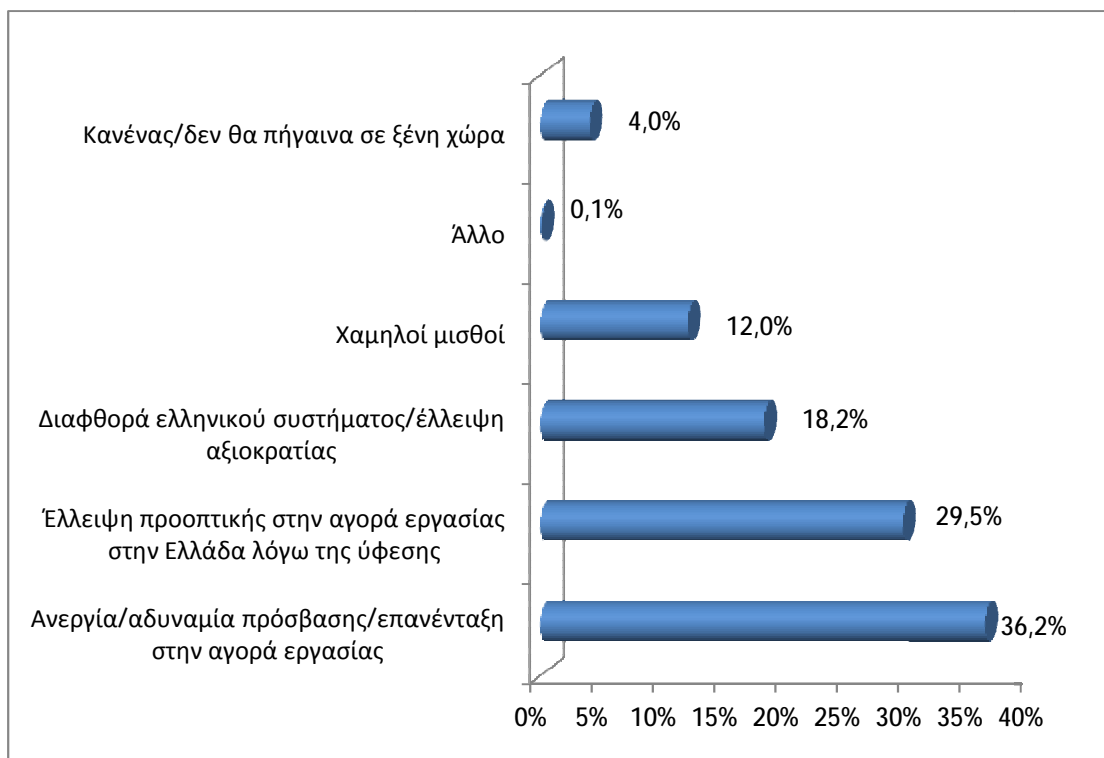

Συγκριτικό ραβδόγραμμα 5: Ποσοστά ανεργίας ανά επίπεδο εκπαίδευσης

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Στον επόμενο ραβδόγραμμα (Ραβδόγραμμα 6), προσπαθούμε να ανιχνεύσουμε τους λόγους που οδηγούν τους νέους στο εξωτερικό. Όπως παρατηρούμε ο κυριότερος λόγος είναι η ανεργία και η αδυναμία ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας. Ακολουθεί με μικρή διαφορά οι διαφαινόμενες προοπτικές που υπάρχουν στην Ελλάδα για την εργασία και τέλος με μεγάλη διαφορά άλλοι λόγοι, όπως η διαφθορά, οι χαμηλοί μισθοί και άλλο. Αξιοσημείωτο είναι και το εύρημα πως μόλις 4% των ερωτηθέντων απάντησε πως δεν θα έφευγε ποτέ από

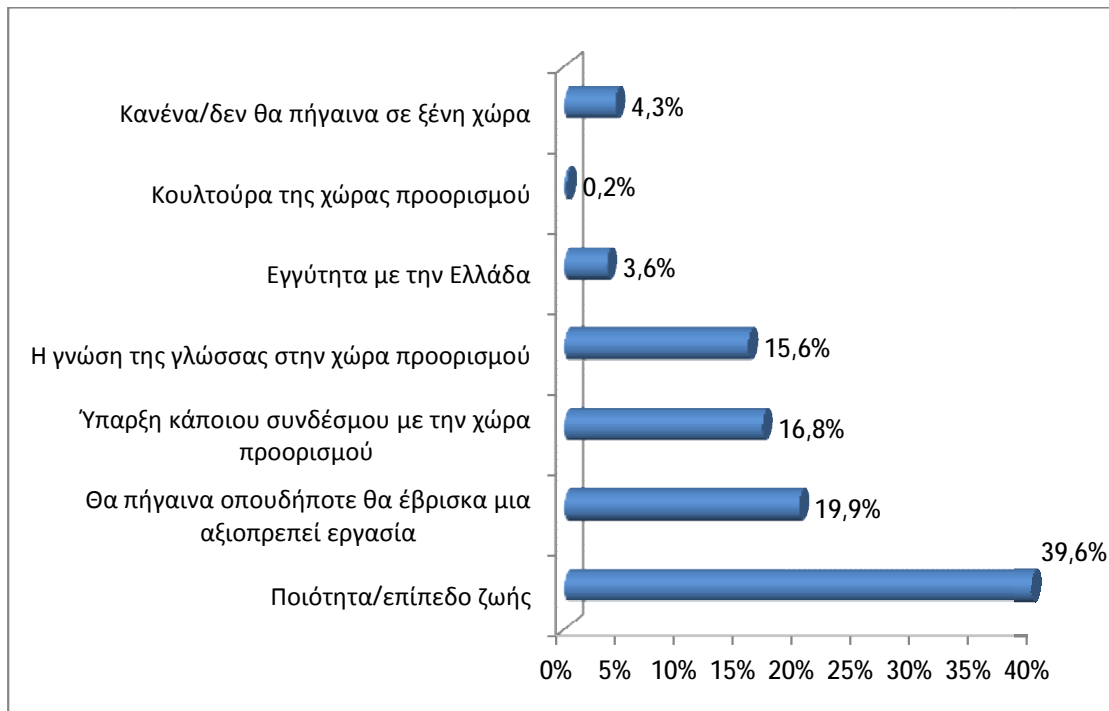
την Ελλάδα, αφήνοντας έτσι το υπόλοιπο 94% έτοιμο προς αναζήτηση επαγγελματικής στέγης στο εξωτερικό.

Ραβδόγραμμα 6: Ποιος είναι ο πιο σημαντικός λόγος που σας ωθεί/θα σας ωθούσε στην αναζήτηση εργασίας στο εξωτερικό;

Πηγή: Adecco

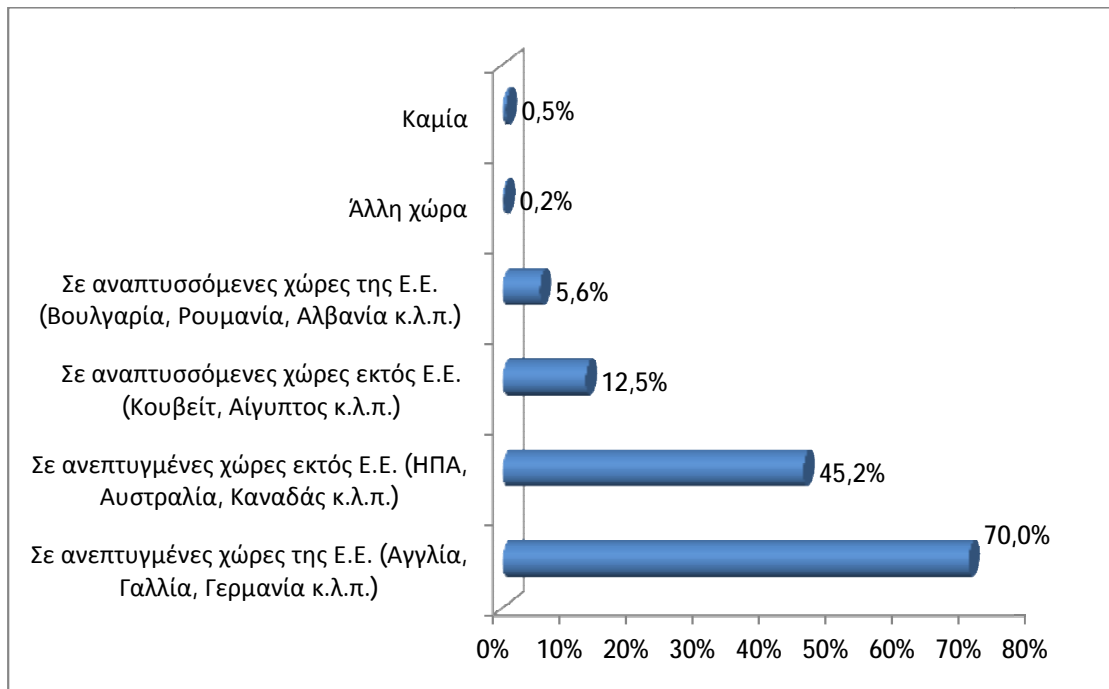
Στον ραβδόγραμμα που ακολουθεί (Ραβδόγραμμα 7), εστιάζουμε στο κριτήριο με το οποίο οι νέοι επιλέγουν την χώρα προορισμού. Το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου 40%) επιλέγει μια ξένη χώρα με κριτήριο την ποιότητα και το επίπεδο ζωής. Ακολουθεί (με ποσοστό, περίπου 20%). Μια απάντηση η οποία κατά την γνώμη μας συμπληρώνει το παραπάνω είναι πως ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (περίπου 99%) δεν ενδιαφέρετε καθόλου για την κουλτούρα και τον τρόπο ζωής της χώρας υποδοχής τους.

Ραβδόγραμμα 7: Ποιο είναι το πιο σημαντικό για εσάς κριτήριο επιλογής χώρας προορισμού για εργασία;

Πηγή: Adecco

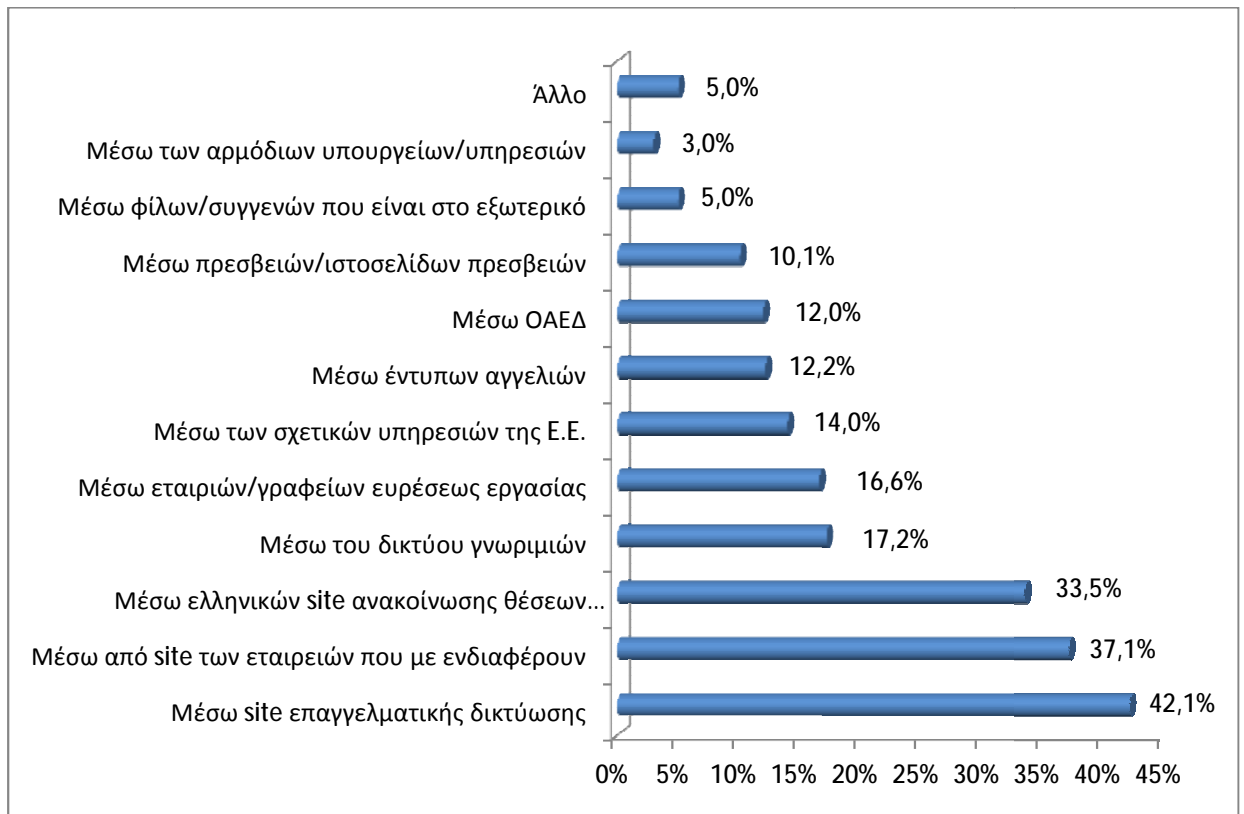
Το επόμενο διάγραμμα (ραβδόγραμμα 8) αφορά ερώτηση ανοικτού τύπου (οι ερωτηθέντες μπορούσαν να δώσουν περισσότερες από μια απαντήσεις), και εξετάζει τις υποψήφιες χώρες αναζήτησης εργασίας. Παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι νέοι (σε ποσοστό 70%) επιλέγουν ως χώρες αναζήτησης εργασίας τις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό (περίπου 45%) επιλέγει ανεπτυγμένες χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αρκετά μακριά από την Ελλάδα. Αξιοσημείωτο είναι ακόμη το 5,6 % οι οποίοι στην πραγματικότητα αναλαμβάνουν μεγάλο ρίσκο αναζητώντας εργασία σε χώρες όπως Βουλγαρία , Αλβανία κ.λ.π.

Ραβδόγραμμα 8: Σε ποιες χώρες θα αναζητούσατε εργασία;

Πηγή: Adecco

Το τελευταίο διάγραμμα αυτού του κεφαλαίου (Ραβδόγραμμα 9) αναλύει τον τρόπο και το μέσο με το οποίο γίνεται η αναζήτηση εργασίας σε χώρες του εξωτερικού. Μερίδα του λέοντος κατέχουν οι διάφορες ιστοσελίδες οι οποίες είναι σχετικές με εξεύρεση εργασίας στο εξωτερικό. Γενικότερα το internet σε αυτή την περίπτωση αποδεικνύεται σωτήριο για όσους ψάχνουν εργασία στο εξωτερικό. Επίσης ένα μικρό ποσοστό διερευνά περιπτώσεις χωρών για εργασία, στις οποίες υπάρχουν ήδη εκεί γνωστοί ή συγγενείς ή φίλοι.

Ραβδόγραμμα 9: Σε ποιες χώρες θα αναζητούσατε εργασία;

Πηγή: Adecco

Κεφάλαιο 5 : Τρόποι αντιμετώπισης

5.1 Υπάρχει λύση για την ανεργία;

Θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η ανεργία είναι μία κοινωνική μάστιγα, η οποία απαιτεί την προσπάθεια όλων για να καταπολεμηθεί. Είναι λοιπόν η ώρα να προβληματιστούμε για την εφαρμογή μέτρων που θα βοηθήσουν στην αποτροπή της δημιουργίας μιας έκρυθμης κατάστασης. Για να αντιμετωπίσουμε την ανεργία έχουμε δύο επιλογές: Η μία είναι να παραμείνουμε ανυποψίαστοι, αγκυλωμένοι στα στερεότυπα του 1980, αγνοώντας πεισματικά ότι το μοντέλο ανάπτυξης της χώρας έφτασε στα όριά του. Η άλλη επιλογή είναι να δούμε τα πράγματα ρεαλιστικά και να ξεβολέψουμε το μυαλό μας.

Η αμέριμνη εποχή του κρατισμού τελείωσε. Το δικαίωμα στην ακινησία, η κοινωνία των κλειστών επαγγελμάτων, των απαξιωμένων πτυχίων, της χαμηλής ανταγωνιστικότητας, η προσμονή για μια θέση στο Δημόσιο, μας τελειώνουν. Η λύση για την ανεργία δεν μπορεί να προέλθει από την αύξηση των διορισμών στο Δημόσιο. Ακόμα κι αν υπήρχαν οι αναγκαίοι πόροι, η χώρα θα αντιμετώπιζε αναπτυξιακό αδιέξοδο. Το ερώτημα για το μέλλον είναι ποιος θα παράγει και τι, η ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών, η εξωστρέφεια της οικονομίας μας και η λύση δεν είναι μια κοινωνία δημοσίων υπαλλήλων.

Απαντήσεις για την ανεργία θα υπάρξουν μόνο αν επιχειρήσεις, κράτος και πολίτες αναλάβουμε ο καθένας το μερίδιο ευθύνης που του αναλογεί, εγκαταλείποντας το συνηθισμένο σπορ της μετάθεσης των ευθυνών στους άλλους.

Οι επιχειρήσεις οφείλουν να δημιουργούν θέσεις εργασίας, όχι το κράτος. Αν οι επιχειρήσεις που παρουσιάζουν μεγάλη κερδοφορία μετατρέψουν ένα μικρό μέρος των κερδών τους σε θέσεις εργασίας μπορούν να δημιουργήσουν χιλιάδες νέες θέσεις μέσα στα επόμενα χρόνια και να περιορίσουμε την ανεργία σημαντικά. Η περίφημη εταιρική κοινωνική ευθύνη δεν είναι μόνο για χορηγίες και λοιπές ενέργειες δημοσίων σχέσεων. Είναι καιρός η ελληνική επιχειρηματική τάξη να βάλει το χέρι στην τσέπη, στα κέρδη των μετόχων, για να διατηρηθεί η κοινωνική ισορροπία.

Το κράτος ασφαλώς έχει ρόλο και μπορεί να δώσει λύσεις με θέσεις εργασίας στην κοινωνική οικονομία, σε περιοχές της χώρας με ισχνή παραγωγική δραστηριότητα, για κοινωνικές ομάδες που οι επιχειρήσεις δεν προσλαμβάνουν,

ακόμα κι αν επιδοτηθούν γενναία (άνεργοι χωρίς προσόντα, άνεργοι μεγάλης ηλικίας). Χρειάζεται, όμως, πρόσθετους πόρους για να χρηματοδοτήσει τα προγράμματα απασχόλησης και την επιδότηση των ασφαλιστικών εισφορών προκειμένου να μπουν στην αγορά εργασίας νέοι άνεργοι. Για να εξοικονομήσει πόρους θα πρέπει να μειώσει, αλλά και να ανακατανείμει τις λειτουργικές δαπάνες του.

Σήμερα στον δημόσιο τομέα λειτουργούν τουλάχιστον 200 φορείς και υπηρεσίες χωρίς ιδιαίτερο αντικείμενο. Η κατάργησή τους, με μετάταξη του προσωπικού σε φορείς του Δημοσίου που χειμάζονται από ελλείψεις, θα απελευθερώσει πόρους για την απασχόληση. Αν το Δημόσιο χρησιμοποιήσει ιδιωτικές εξωτερικές υπηρεσίες για διοικητικές λειτουργίες, λογιστήρια, τεχνικές υπηρεσίες, πληροφορική κ.λπ. θα δημιουργηθούν άμεσα χιλιάδες θέσεις εργασίας, το κόστος για το κράτος θα είναι δραματικά μικρότερο και τα αποτελέσματα ορατά για τους πολίτες.

Στην Ελλάδα της μεγάλης ανεργίας υπάρχουν άνεργοι που ζητούν απελπισμένα δουλειά, οποιαδήποτε δουλειά και δεν τη βρίσκουν. Ταυτόχρονα υπάρχουν θέσεις εργασίας στα αζήτητα. Ιδιαίτερα σε τμήματα πωλήσεων στις επιχειρήσεις πολλές θέσεις εργασίας παραμένουν κενές.

Η αλήθεια είναι πως αντί για ανέργους πτυχιούχους είναι προτιμότερο να διαθέτουμε ειδικευμένους τεχνίτες που θα βρίσκουν δουλειά άμεσα. Το θέμα δεν αφορά μόνο στο εκπαιδευτικό μας σύστημα. Αγγίζει το μεδούλι της νοοτροπίας μας που συχνά συγκρούεται με τις ανάγκες της οικονομίας και της παραγωγής. Οι προοπτικές της απασχόλησης στην Ελλάδα της επόμενης δεκαετίας σχετίζονται άμεσα με το αναπτυξιακό μοντέλο που θα ακολουθήσει η χώρα. Χωρίς παραγωγή δεν υπάρχει απασχόληση.

Κάποια ακόμη μέτρα τα οποία πρέπει και οφείλουν να δουν οι κυβερνήσεις αλλά και οι πολίτες αυτής της χώρας είναι τα παρακάτω:

- Ανακοινώσεις δημοσίων έργων και προγραμμάτων, σχεδιασμένα έτσι ώστε να δημιουργούν επιχειρηματικές και εργασιακές ευκαιρίες στις τοπικές αγορές: Π.χ. νέες ψηφιακές και επικοινωνιακές υπηρεσίες προς τους πολίτες, δημιουργία νέων μέσων μεταφοράς, υποδομών εναλλακτικών πηγών ενέργειας και προστασίας του περιβάλλοντος κ.ά.

- Πρέπει λοιπόν να δημιουργηθούν ευκαιρίες επέκτασης των επιχειρήσεων μέσα στην Ελλάδα, δημιουργώντας “ζώνες ελεύθερων συναλλαγών” με μόνιμο ή προσωρινό χαρακτήρα σε σημεία της Ελλάδας όπου υπάρχει μεγάλη ανεργία. Θα δημιουργηθούν έσοδα από την έμμεση φορολόγηση, εκεί που σήμερα δεν υπάρχουν.
- Η αύξηση της ψαλίδας ανάμεσα στους υψηλότερους και χαμηλότερους μισθούς έχει άμεση σχέση με την αύξηση της ανεργίας. Έχουν καταγραφεί περιπτώσεις στις οποίες τα δέκα κορυφαία διοικητικά στελέχη μεγάλων επιχειρήσεων λαμβάνουν αμοιβές μεγαλύτερες από όλων των υπόλοιπων εργαζομένων. Πρέπει λοιπόν να μπουνε ορθολογικά όροι που θα οδηγήσουν τις επιχειρήσεις να μοιράζουν τα κέρδη τους σε μεγαλύτερο αριθμό εργαζομένων.
- Ως τελευταίο μέτρο να ενισχυθούν και να πολλαπλασιαστούν τα προγράμματα του ΟΑΕΔ, τα οποία δίνουν δουλειά και εκπαίδευση σε αρκετούς νέους και μειώνουν έστω προσωρινά την ανεργία. Είναι υποχρέωση όλων των πολιτευόμενων αλλά και όλων των πολιτών, είτε ανήκουν στην κυβερνητική παράταξη είτε όχι, να παλεύουν ασταμάτητα για τη μείωση της ανεργίας και να προτείνουν λογικές και βιώσιμες λύσεις. Γιατί η εργασία δεν είναι δικαίωμα του πολίτη απλώς. Είναι υποχρέωση όλων μας να την προσφέρουμε σε όλους εκείνους που τη χρειάζονται.
- Η επιχειρηματική δράση στην Ελλάδα εμποδίζεται από ένα δύσβατο σύστημα απονομής δικαιοσύνης με μεγάλο αριθμό νόμων, που είναι συχνά διφορούμενοι, παρωχημένοι ή και αλληλοαναιρούμενοι (π.χ. στην περιβαλλοντική νομοθεσία), με πολλαπλές επικαλύψεις και συχνές αναθεωρήσεις (π.χ. στον τομέα της φορολογίας). Η επακόλουθη πολυπλοκότητα δημιουργεί μία ανελαστική, μη παραγωγική δημόσια διοίκηση που προκαλεί καθυστερήσεις, σύγχυση και τριβές μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Ταυτόχρονα, δεν υπάρχουν κριτήρια με βάση τα οποία θα μπορούσαν να ιεραρχηθούν οι υποθέσεις, αλλά ούτε και οργανωτικοί πόροι για να καλύψουν τις πολλές διαδικαστικές απαιτήσεις. Απαιτείτε λοιπόν μια εκ βάθρων αναδιάρθρωση του δικαστικού συστήματος ώστε οι εταιρείες ξένες και ελληνικές να μην ταλανίζονται σε ένα κυκεώνα δικαστικών υποθέσεων.

5.2 Μεταναστευτικό ζήτημα

Σήμερα εξάγουμε μεγάλο ποσοστό επιστημόνων, διότι ο μη σωστός σχεδιασμός της Παιδείας δεν διευκολύνει την απορρόφηση αυτών. Σε ένα υγιές σύστημα εκπαιδευτικής πολιτικής γίνεται καταρχήν μια κοινωνική έρευνα, καταγραφή των αναγκών της κοινωνίας στα εκάστοτε επαγγέλματα, σχεδιασμός υλοποίησης και μετά έλεγχος για διαπίστωση και διόρθωση τυχόν λαθών.

Είναι σχεδόν αδύνατον, να απορροφηθούν οι χιλιάδες επιστήμονες αν ο αριθμός τους ξεπερνά τις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας. Σαν φυσικό επακόλουθο γίνεται διάχυση των ειδικοτήτων σε μη σχετικούς κλάδους, με αντικείμενο διαφορετικό από εκείνο των σπουδών τους.

Παράγουμε επιστημονικό προσωπικό και το εξάγουμε εφόσον είναι αδύνατο να χρησιμοποιηθεί στο εσωτερικό της χώρας μας. Εξάγουμε μυστά εφόσον δεν υπάρχει συνδυασμός εισακτέων στα Πανεπιστήμια με τις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας. Με τη φυγή των νέων ανθρώπων οδηγούμαστε με μαθηματική ακρίβεια σε εθνική συρρίκνωση. Το επιστημονικό προσωπικό, ο αγροτικός τομέας και ο τουρισμός είναι οι μοχλοί ανάπτυξης της οικονομίας μας. Οι επιπτώσεις του μεταναστευτικού κύματος των νέων στις μέρες μας θα είναι ασύλληπτες.

Οι νέοι της Ελλάδας βλέπουν με απογοήτευση το μέλλον. Η φυγή στο εξωτερικό φαντάζει η μόνη διέξοδος. Εκεί θα μπορεί, ο νέος, να αναζητήσει τις ευκαιρίες που αναλογούν στις σπουδές και τα προσόντα του και όπου θα καταφέρει να αποκατασταθεί επαγγελματικά. Η άποψη αυτή, όμως όσο κι αν ακούγεται λογική από τους απογοητευμένους νέους, δεν αποτελεί, ωστόσο, την ορθότερη λύση για τη χώρα ως σύνολο, καθώς η φυγή πτυχιούχων και νέων στερεί από τη χώρα σημαντικό δυναμικό στο οποίο θα μπορούσε να στηριχτεί η οικονομική ανάκαμψη.

Η Ελλάδα φτωχαίνει όχι μόνο λόγω των δημοσιονομικών ελλειμμάτων αλλά και επειδή οι κυρίαρχες πολιτικές επιλογές συμβάλλουν στην απαξίωση και τελικά στο διωγμό των παιδιών της, συχνά των πιο ικανών. Έτσι, χάνεται μία ακόμα ευκαιρία να μετακινηθεί η χώρα στην αλυσίδα παραγωγής της αζίας, ώστε να παράγει πιο σύνθετα προϊόντα και υπηρεσίες έντασης γνώσης ή τεχνολογίας. Οι εκτιμήσεις για τη μελλοντική πορεία του φαινομένου δεν είναι αισιόδοξες.

Διαχρονικά καταγράφεται μια ισχυρή συρρίκνωση της απασχολησιμότητας των νέων στη χώρα μας. Το 1998 απασχολούνταν το 28,1% των νέων ηλικίας 18 - 25

χρόνων. Ο ΟΟΣΑ προβλέπει ότι η ανεργία των νέων θα φτάσει στο 31% ως το τέλος του 2017, από 25,5% το Σεπτέμβριο του 2009. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά του Ινστιτούτου Εργασίας (INE) στις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην αγορά εργασίας, οι οποίες έχουν ήδη γίνει ορατές με την αύξηση των απολύσεων και τη μη αναπλήρωση των θέσεων εργασίας που χάνονται.

Η ανεργία των νέων αναμένεται να αυξάνει διαρκώς. Είναι πιθανό ότι θα αγγίξει ένα ανώτατο σημείο και στη συνέχεια θα σταθεροποιηθεί. Γενικά εκτιμάται ότι οι νέοι θα συνεχίσουν να ψάχνουν ευκαιρίες για να φύγουν στο εξωτερικό με αποτέλεσμα να υπάρχει «διαρροή εγκεφάλων» σε άλλες χώρες και ότι το φαινόμενο δεν θα σταματήσει μέχρι να αντιμετωπιστούν οι «δομικές ατέλειες» του ελληνικού συστήματος και να υπάρξει ανάπτυξη.

Η κρισιμότητα της κατάστασης επιβάλλει την άμεση ανάληψη δραστικών μέτρων. Πράγμα όχι εύκολο καθώς η οικονομική κρίση έχει επιδεινώσει μια ήδη νοσηρή στην αγορά εργασίας κατάσταση. Συνεπώς, τα απαραίτητα μέτρα πρέπει να στοχεύουν τόσο στην άμεση ανακούφιση από τις συνέπειες της κρίσης, όσο και στη μακροχρόνια αναδιάρθρωση της οικονομίας.

Όσον αφορά τα άμεσα μέτρα, η ελληνική κυβέρνηση καλείται να αναλάβει δράση και να προωθήσει μεταρρυθμίσεις που θα φέρουν γρήγορα αποτελέσματα, χωρίς ταυτόχρονα να αυξηθούν οι δημόσιες δαπάνες, όπως η βελτίωση των μηχανισμών αναζήτησης εργασίας και κατάρτισης. Ο ΟΟΣΑ ήδη προτείνει πιθανά σχέδια δράσης όπως η καταβολή περιορισμένης αποζημίωσης στην περίπτωση απόλυσης νέων (καθώς και επιμήκυνση της δοκιμαστικής περιόδου για τις συμβάσεις αορίστου χρόνου), σε μια προσπάθεια να πειστούν οι εταιρίες να προσλάβουν νέους, απελευθερωμένες από το φόβο του υψηλού κόστους απόλυσης, σε περίπτωση που ο νέος και άπειρος εργαζόμενος αποδειχτεί ότι δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της επιχείρησης.

Μέτρα αναλόγου, ίσως και μεγαλύτερης βαρύτητας, πρέπει όμως να ληφθούν για την αντιμετώπιση της ανεργίας που υφίσταται στην Ελλάδα ανεξάρτητα και πριν την οικονομική κρίση. Μέτρα που θα αποβλέπουν σε μια μακροπρόθεσμη πολιτική αναδιάρθρωσης της οικονομίας και ανάπτυξη, που θα ανακάμψουν την εγχώρια αγορά εργασίας. Η δομή της αγοράς στην Ελλάδα έχει άμεση ανάγκη την ενίσχυση της καινοτομίας, ώστε να υπάρξουν περισσότερες επιχειρήσεις που θα θέλουν να αξιοποιήσουν τους αποφοίτους των πανεπιστημίων και όχι μόνο.

Ένα μέτρο-κλειδί, είναι η αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης-κατάρτισης από την πολιτεία. Οι νέοι πρέπει να είναι συνεχώς ενήμεροι για τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας. Είναι απόλυτα απαραίτητη η συνεργασία ανάμεσα στα πανεπιστήμια και στην αγορά εργασίας, ακόμη και ανάμεσα στις επιχειρήσεις και στις σχολές τεχνικής κατάρτισης. Η δημιουργία τμημάτων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να γίνεται με συστηματική μελέτη της αγοράς εργασίας καθώς αρκετά από αυτά παρέχουν τίτλους που δεν «λένε τίποτα» στην προσπάθεια των αποφοίτων να βρουν εργασία.

Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι σε αρκετές χώρες του εξωτερικού ενοποιούνται τμήματα πανεπιστημίων τα οποία επανέρχονται σε ευρύτερες ομάδες επιστημών. Επιπλέον η τριτοβάθμια εκπαίδευση έτσι όπως έχει αναπτυχθεί στην Ελλάδα προετοιμάζει στελέχη για τον δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα και όχι για τον ιδιωτικό. Πολλοί νέοι επιδιώκουν να εισαχθούν σε ΑΕΙ και ΤΕΙ, είτε έχουν τα προσόντα είτε όχι, με την ελπίδα ότι όταν αποφοιτήσουν, θα εργαστούν στο δημόσιο, ενώ ελάχιστη προσοχή δίνεται στην τεχνική εκπαίδευση.

Επειδή όμως το δημόσιο έχει περιορίσει σημαντικά τις προσλήψεις, η ανεργία διογκώνεται. Αντίθετα, υπάρχει έλλειψη προσφοράς τεχνικών επαγγελματιών. Εδώ βρίσκεται η μεγάλη διαφορά μας από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες έχουν ανεπτυγμένη βιομηχανία και η πλειονότητα των αποφοίτων Λυκείου απασχολείται σε αυτήν. Η δυσλειτουργία αυτή με την τεχνική εκπαίδευση στην Ελλάδα φαίνεται ότι αποτελεί και τη σημαντικότερη συμβολή της εκπαίδευσης στον παράγοντα «ανεργία».

Συνεπώς η παρούσα κατάσταση επιβάλλεται να αλλάξει με το να δοθεί η δέουσα έμφαση στην τεχνική εκπαίδευση. Ωστόσο, σ' αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης το φέρει όχι τόσο το εκπαιδευτικό σύστημα αλλά η ίδια η οικονομία και τα διαρθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει. Και αυτό γιατί η ανεργία έχει πιο πολύ να κάνει με την ύπαρξη ή όχι θέσεων εργασίας και λιγότερο με την εκπαίδευση αυτή καθαυτή.

Για τη μείωση της ανεργίας έμφαση πρέπει να δοθεί στον εγκαταλελειμμένο γεωργικό τομέα. Είναι τουλάχιστον λυπηρό, αν όχι καταστροφικό, το φαινόμενο της εγκατάλειψης της γεωργίας σε μια κατά κόρων γεωργική χώρα και η στροφή σε έναν τριτογενή τομέα που υπολειτουργεί καθώς δεν υπάρχει το κατάλληλο αναπτυξιακό υπόβαθρο, τουλάχιστον όχι ακόμη, στη χώρα μας. Πολύ περισσότερο για τις βιολογικές καλλιέργειες στην οποίες η χώρα μας θα μπορούσε να διέθετε συγκριτικό

πλεονέκτημα. Σε ποια έκταση, όμως, ο πρωτογενής τομέας είναι σε θέση να απασχολήσει χιλιάδες νέους, όταν η Κοινή Γεωργική Πολιτική της ΕΕ συρρικνώνεται;

Εξ άλλου ποιος διατίθεται να «φάει τα νιάτα του δουλεύοντας στα χωράφια;» Αυτή η στενόμυαλη και εσφαλμένη, ωστόσο, νοοτροπία του έλληνα-τόσο του νέου όσο και του γονιού που θέλει το παιδί του «επιστήμονα» με αποτέλεσμα μια πληθώρα «άσχετων επιστημόνων» ή «κορνιζαρισμένων πτυχίων» πρέπει οπωσδήποτε να μεταβληθεί αν επιδιώκουμε πραγματικά την ανάπτυξη της χώρας.

Ελπίζοντας σε ένα καλύτερο μέλλον, τονίζουμε πως είναι αναγκαία η αλλαγή του αναπτυξιακού μοντέλου στην χώρα μας με την παράλληλη προώθηση της έρευνας, κάτι που θα συντελέσει στην εξομάλυνση προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας τόσο των πτυχιούχων όσο και των μη πτυχιούχων στην Ελλάδα και θα μειώσει το φαινόμενο της «διαρροής εγκεφάλων».

Κεφάλαιο 6: Υπάρχει μέλλον;

6.1 Προοπτικές – μέλλον στον τομέα της εύρεσης εργασίας στην Ελλάδα του σήμερα

Πριν από λίγα χρόνια, η Ελλάδα εισήλθε σε φάση βαθιάς ύφεσης από την οποία προσπαθεί να ανακάμψει. Οι ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις περιορίστηκαν σημαντικά. Το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ διογκώθηκε σημαντικά και το κράτος επαφίεται πλέον σε έκτακτες δανειακές εισφορές από επίσημους φορείς για να χρηματοδοτήσει τις κοινωνικές δαπάνες, τους μισθούς και το δημοσιονομικό έλλειμμα. Πέρα από την κρίση ελλείμματος και χρέους, η χώρα αντιμετωπίζει προκλήσεις ως προς την ανταγωνιστικότητά της και την προοπτική απασχόλησης του ανθρώπινου δυναμικού της. Υπολείπεται των ευρωπαϊκών της εταίρων σε κρίσιμα μεγέθη, όπως οι άμεσες ξένες επενδύσεις, η παραγωγικότητα εργασίας και ο βαθμός συμμετοχής του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό.

Η ελληνική οικονομία αδυνατεί να προσφέρει ευκαιρίες απασχόλησης, ιδιαίτερα στους νέους και στις γυναίκες και πάσχει από χαμηλό ποσοστό κινητικότητας του εργατικού δυναμικού, γεγονός που δυσχεραίνει την εύρεση εργασίας για τους νεοεισερχόμενους στην αγορά. Με την πάροδο του χρόνου, η ύφεση μετατρέπεται ραγδαία σε κρίση απασχόλησης.

Η ελληνική οικονομία έχει αναπτυχθεί βάσει μίας δομής ζήτησης που δεν είναι βιώσιμη και χρόνιες συνθήκες που δεν ευνοούν την επιχειρηματικότητα. Ο προγραμματισμός και η υλοποίηση των επενδύσεων αντιμετωπίζουν σοβαρά εμπόδια που αυξάνουν το κόστος. Η ελληνική αγορά είναι μία από τις πλέον υπερ-ρυθμιζόμενες στην Ευρώπη, με γραφειοκρατία που επηρεάζει ευρέως τις επενδύσεις, από την επιχειρηματική εκμετάλλευση της γης μέχρι το βαθμό ανταγωνισμού μέσα στα πολλά ελεγχόμενα «κλειστά» επαγγέλματα.

Ο επιχειρηματικός κόσμος πρέπει να επιδιώξει τη δημιουργία μεγαλύτερων μονάδων μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων και την υιοθέτηση πιο αποδοτικών μεθόδων παραγωγής. Πρέπει, επίσης, να γίνει πιο ενεργός στην έγκαιρη προώθηση επώνυμων ελληνικών αγαθών και υπηρεσιών στις αγορές του εξωτερικού. Μερικά σχετικά παραδείγματα που αναφέρονται στη μελέτη είναι η στρατηγική στροφή του

τουρισμού προς μεγαλύτερες και ανεκμετάλλευτες μέχρι σήμερα αγορές, η προσέλκυση τουρισμού υψηλής εισοδηματικής κατηγορίας και η ενθάρρυνση των επενδύσεων σε μεγάλες Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ), σε υψηλού επιπέδου παραθεριστικές κατοικίες, σε μαρίνες και σε σημεία ελλιμενισμού κρουαζιερόπλοιων.

Η αγροτική παραγωγή και ειδικά η μεταποίηση τροφίμων μπορεί να προσανατολιστεί προς τις αγορές του εξωτερικού, όπου συγκεκριμένα προϊόντα υψηλής ποιότητας, όπως το ελαιόλαδο, επιλεγμένα φρούτα και λαχανικά και διάφορα γαλακτοκομικά προϊόντα έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας με διεθνή ανταγωνιστικότητα. Στον τομέα της ενέργειας υπάρχουν σημαντικά περιθώρια για πιο αποδοτική ενεργειακή χρήση των υπαρχόντων και νέων εμπορικών ακινήτων και κατοικιών Αυτό θα είχε ευνοϊκά παράπλευρα αποτελέσματα στις κατασκευές, στην ανάπτυξη της αγοράς ακίνητης περιουσίας και στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, ενώ θα δημιουργούσε περιθώρια για εξαγωγές και θα προσέλκυε άμεσες ξένες επενδύσεις.

Σε πολλά υποσχόμενους αναδυόμενους κλάδους, όπως η ιχθυοκαλλιέργεια και τα γενόσημα φάρμακα, θα μπορούσε να προχωρήσει η σταδιακή απελευθέρωση των αγορών με στόχο την ανάπτυξη, ιδιαίτερα σε τομείς όπου υπάρχει είτε η τεχνογνωσία είτε η δυνατότητα να δημιουργηθούν μεγαλύτερες παραγωγικές μονάδες. Ευρύτερα, αυτός ο στρατηγικός αναπροσανατολισμός της οικονομίας μπορεί να οδηγήσει σε μία πιο υγιή δομή της συνολικής ζήτησης με σαφή οφέλη για τον πρωτογενή τομέα, την ενθάρρυνση των επενδύσεων και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στη μεταποίηση και στη βαριά βιομηχανία. Ο τομέας της βιομηχανίας περιλαμβάνει έναν μεγάλο αριθμό σύγχρονων, οργανωμένων και διεθνώς ανταγωνιστικών ελληνικών επιχειρήσεων με σημαντική εξαγωγική δραστηριότητα.

6.1.1 Βιομηχανία

Η βιομηχανία είναι ο τομέας που συνεισφέρει τα μέγιστα σε φόρους και εισφορές. Η απελευθέρωσή της από περιττά εμπόδια, σε συνδυασμό με την ευρύτερη δημιουργία ενός φιλικού και σταθερού επιχειρηματικού περιβάλλοντος αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για να βελτιωθεί η δυνατότητά της να αναπτυχθεί και να συνεισφέρει ακόμη περισσότερο στην ανάπτυξη και την απασχόληση άλλων κλάδων. Ως παραδείγματα των «οριζόντιων» δράσεων αναφέρονται οι παρακάτω ενέργειες:

- Απλοποίηση και επιτάχυνση των διαδικασιών για την έγκριση επενδύσεων. Πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στις κλαδικές επενδύσεις με πολλαπλασιαστικά οφέλη στο ρυθμό ανάπτυξης και με δυνατότητα να αυξήσουν σημαντικά την τοπική απασχόληση.
- Επαναπροσδιορισμός του περιβαλλοντολογικού και χωροταξικού πλαισίου, με τον καθορισμό συγκεκριμένων προδιαγραφών χρήσης γης και την εναρμόνιση τους με τις πραγματικές αναπτυξιακές ανάγκες της αγοράς, διατηρώντας παράλληλα την εθνική περιβαλλοντική κληρονομιά.
- Δημιουργία ενός ανεξάρτητου μηχανισμού πρόσληψης στελεχών από την εγχώρια και διεθνή αγορά και την τοποθέτησή τους σε καίριες θέσεις ευθύνης (τεχνικές και διοικητικές) του δημοσίου τομέα.
- Βελτιστοποίηση των μέτρων πάταξης της φοροδιαφυγής μέσω της χρήσης διεθνών πρακτικών αποδεδειγμένης αποτελεσματικότητας για την επισήμανση, τη βεβαίωση και την είσπραξη φόρων.
- Αύξηση της ταχύτητας του δικαστικού συστήματος στην εκδίκαση υποθέσεων. Απαιτείται κατά περίπτωση τοποθέτηση πρόσθετων δικαστικών λειτουργιών με οικονομική εξειδίκευση στα διοικητικά πρωτοδικεία και εφετεία, με στόχο τη μείωση των υποθέσεων που εκκρεμούν και τη μείωση του χρόνου που απαιτείται για την έκδοση μίας απόφασης.
- Δραστική ενίσχυση της σύνδεσης μεταξύ πανεπιστημίων και επιχειρήσεων. Η χώρα χρειάζεται προγράμματα σπουδών στα πανεπιστήμια με περισσότερη έμφαση στις πρακτικές δεξιότητες. Τα πανεπιστήμια και οι επιχειρήσεις πρέπει να συνεργαστούν για να προωθήσουν την καινοτομία και να διασφαλίσουν ότι οι νέοι απόφοιτοι θα βρίσκουν δουλειά αντίστοιχη των σπουδών και ικανοτήτων τους.

6.1.2 Τουρισμός

Ο τουρισμός αξίζει να αναφερθεί ό,τι αποτελεί, πάντα στα πλαίσια της άμεσης και έμμεσης συνεισφοράς, το 15% της ελληνικής οικονομίας. Η συνεχόμενη ανάπτυξή του την προηγούμενη δεκαετία προήλθε ως επί το πλείστον από την αύξηση της εγχώριας ζήτησης. Η Ελλάδα σαν ένας κλασικός προορισμός διακοπών που προσφέρει «ήλιο και θάλασσα», ανταγωνίζεται κυρίως χώρες σαν την Ιταλία, τη Γαλλία, την Ισπανία αλλά και την Τουρκία. Ωστόσο στις παραδοσιακές της αγορές, η Ελλάδα παρουσιάζει περιορισμένη διείσδυση σε νέες ανερχόμενες αγορές, όπως η Κίνα και η Ρωσία.

Η κύρια τουριστική περίοδος είναι συγκεντρωμένη στους καλοκαιρινούς μήνες ενώ οι τουρίστες που επισκέπτονται την Ελλάδα δαπανούν κατά κύριο κανόνα λιγότερα χρήματα συγκριτικά με τις αντίστοιχες δαπάνες σε άλλους ανταγωνιστικούς προορισμούς. Παρόλα αυτά η οικονομική βιωσιμότητα του προϊόντος είναι αμφίβολη από την στιγμή που εκλείπουν οικονομίες κλίμακας και κατάλληλες υποδομές.

Σε ότι σχετίζεται με την αξιοποίηση της γης, τη δημιουργία υποδομών και το επενδυτικό πλαίσιο, υπάρχουν αρκετές δυσκολίες που αποτρέπουν μορφές ανάπτυξης που ικανοποιούν τις νέες δομές ζήτησης και τα προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας. Επιπροσθέτως, διάφοροι παράγοντες όπως οι περίπλοκες διαδικασίες αδειοδότησης και το διαρκώς μεταβαλλόμενο φορολογικό πλαίσιο δυσκολεύουν τις επενδύσεις. Η σύνδεση της Ελλάδας με νέες αναδυόμενες αγορές είναι περιορισμένη, ενώ τα σημεία εισόδου των τουριστών κυρίως στην πρωτεύουσα θεωρούνται υψηλώς κοστολογήσιμα για τους αερομεταφορείς.

Από πλευράς επαγγελματικών δυνατοτήτων και τεχνογνωσίας, η Ελλάδα θεωρείται πως μειονεκτεί στην ποιότητα αλλά και στην ποσότητα καταρτισμένων ανθρώπινων πόρων. Συνίσταται λοιπόν επαναπροσδιορισμός της εμπορικής πολιτικής, βάσει του οποίου ο ελληνικός τουρισμός θα πρέπει να επιδιώξει να διατηρήσει τα μερίδιά του στις ευρωπαϊκές αγορές, παράλληλα να υιοθετήσει μία τακτική διείσδυσης σε αναδυόμενες αγορές, όπως αυτή των Η.Π.Α, αλλά και μια σταδιακή δημιουργία κατάλληλων υποδομών με απώτερο στόχο την αύξηση των επενδύσεων και την ταυτόχρονη προώθηση της ελληνικής ναυτιλίας στις χώρες του εξωτερικού.

6.1.3 Ενέργεια

Το τμήμα της ενέργειας επηρεάζει σημαντικά την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων μεταποιητικών μονάδων. Ο ελληνικός τομέας ενέργειας μπορεί να χαρακτηριστεί από χαμηλή αποδοτικότητα στη χρήση καυσίμων, χαμηλή παραγωγικότητα εργασίας και κεφαλαίων και αρκετά υψηλό κόστος παραγωγής. Εκ παραλλήλου, ο τομέας χαρακτηρίζεται από περιορισμένη εξωστρέφεια, καθώς είναι αρκετά μικρή η ελληνική παρουσία αλλά και η δραστηριοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων στις αγορές του εξωτερικού.

Ενώ η ύπαρξη εγχώριων κοιτασμάτων είναι γεγονός, γίνεται αντιληπτή και η μη σωστή χρήση ούτε του πετρελαίου ούτε του φυσικού αερίου στην παραγωγική αλυσίδα. Ταυτόχρονα παρατηρείται ελάχιστη συμμετοχή στη δημιουργία κατάλληλων υποδομών, συνθήκες ικανές να περιορίσουν την κάθε πιθανή ανάπτυξη του τομέα.

Έτσι ώστε λοιπόν να αξιοποιηθούν οι ευκαιρίες για ανάπτυξη και βελτίωση της παραγωγικότητας, θα πρέπει να υπάρξει:

- Βελτίωση της απόδοσης του τομέα. Προϋποθέτει σωστή διαδικασία κατανάλωσης ενέργειας στα κτίρια και τις μεταφορές. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη χρήση τεχνικών μέσων, η πληθώρα των οποίων απαιτούν επενδύσεις αλλά και βασικά κίνητρα για να εφαρμοστούν με επιταχυνόμενους ρυθμούς.
- Αύξηση της εξωστρέφειας και συμμετοχή στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας κατά μήκος της ενεργειακής αλυσίδας. Σε αυτή την περίπτωση, βασικοί στόχοι είναι η εκμετάλλευση της γεωγραφικής θέσης της χώρας έτσι ώστε να επιτευχθεί η δημιουργία ενός κόμβου φυσικού αερίου, η αύξηση της συμμετοχής των ελληνικών επιχειρήσεων στα έργα ενεργειακής υποδομής και παραγωγής ενέργειας, η προώθηση των εξαγωγών των ενεργειακών προϊόντων καθώς και η εκμετάλλευση των δυνατοτήτων στην αλυσίδα παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου.
- Αύξηση παραγωγικότητας. Μπορεί να επιδιωχθεί με αύξηση των διαθέσιμων πόρων, βελτίωση της λειτουργικότητας, αύξηση της παραγωγικότητας κεφαλαίων και περιορισμό των απωλειών κατά την διανομή.

6.1.4 Εξειδικευμένοι κλάδοι

Παραγωγή γενοσήμων φαρμάκων

Η ζοφερή δημοσιονομική κατάσταση της ελληνικής οικονομίας, αλλά και το 'χρέος' της κυβέρνησης για την αύξηση της διείσδυσης των γενοσήμων φαρμάκων (μόνο 32% των πωλήσεων φαρμάκων εκτός πατέντας, συγκριτικά με το άνω του 60% σε Γερμανία, Ιταλία και Ηνωμένο Βασίλειο) υποδεικνύουν πιθανώς ευνοϊκές συνθήκες για την τοπική αγορά γενοσήμων φαρμάκων, η οποία εν μέρει θα μπορούσε να αυξήσει το μέγεθός. Η προοπτική αυτή αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία για την εγχώρια βιομηχανία, η οποία θα μπορούσε να αξιοποιήσει το μελλοντικό κύμα ανάπτυξης (εντός, αλλά και εκτός Ελλάδος), και να κινηθεί προς τη δημιουργία εθνικής αρχηγείας στην παραγωγή γενοσήμων. Μια τέτοια πιθανή πορεία θα συνεισφέρει σημαντικά στην ενίσχυση της απασχόλησης του κλάδου με αποτέλεσμα μια βραχυπρόθεσμη 'αναζωογόνηση' στην ευρύτερη ελληνική οικονομία.

Οι κυριότερες δράσεις που θα επέτρεπαν στην εγχώρια βιομηχανία να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες ανάπτυξης του κλάδου κατηγοριοποιούνται σε τέσσερις βασικές ομάδες:

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω κλίμακας, εστίασης και καινοτομίας. Η εγχώρια βιομηχανία απαιτεί σημαντική συγκέντρωση παραγωγικής δυναμικότητας, έτσι ώστε να αποκτήσει ισχύ αλλά και την απαραίτητη αποδοτικότητα που χρειάζεται σε ένα ευρύτερο περιβάλλον, έτσι ώστε να μπορέσει να αντεπεξέλθει αποτελεσματικά στο διεθνή ανταγωνισμό.
- Διείσδυση σε υποσχόμενες αγορές του εξωτερικού. Οι ελληνικές εταιρίες γενοσήμων θα μπορούσαν να επεκταθούν περαιτέρω βάσει των διεθνών δραστηριοτήτων τους, τόσο σε γειτονικές αγορές, όσο και σε άλλες αγορές όπου προσφέρονται συγκριμένες αξιοποιήσιμες ευκαιρίες (π.χ., Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία, Γαλλία, Ρωσία).
- Βελτίωση της ελκυστικότητας και αύξηση της διείσδυσης των γενοσήμων φαρμάκων. Ο κλάδος θα μπορούσε να επωφεληθεί σημαντικά από μια μεθοδική εκστρατεία πληροφόρησης, η οποία να μπορεί να προσδίδει εγγυήσεις ποιότητας αλλά και να τονίζει τις θετικές συνέπειες της χρήσης γενοσήμων.

Ιατρικός Τουρισμός

Ο ιατρικός τουρισμός αποτελεί έναν διεθνώς αναπτυσσόμενο κλάδο τουλάχιστον τα τελευταία 10 χρόνια. Μεταξύ των δύο υποκατηγοριών του (ενδό- και εξω-νοσοκομειακό) το εξω-νοσοκομειακό τμήμα (π.χ., οδοντιατρικές επεμβάσεις, επιλεγμένες κατηγορίες πλαστικής χειρουργικής και οφθαλμολογίας) είναι το μεγαλύτερο, με αξία σχεδόν 4 φορές μεγαλύτερη εκείνης του ενδο-νοσοκομειακού (π.χ., καρδιαγγειακές ή ορθοπεδικές επεμβάσεις).

Ενώ η Ελλάδα έχει την δυνατότητα να αποφέρει σημαντική βοήθεια στο ταχέως αναπτυσσόμενο τμήμα της «μεσαίας αγοράς» του ιατρικού τουρισμού, λείπει ένα ολοκληρωμένο πλάνο ανάπτυξης του κλάδου. Στον εξω-νοσοκομειακό τομέα, παρ' ότι η χώρα διαθέτει τους απαιτούμενους πόρους, τεχνογνωσία, αλλά και πλεονέκτημα στις τιμές, δεν έχει ακόμη καθιερώσει τη φήμη της ως προορισμός υψηλής ποιότητας.

Οι πέντε κυριότερες δράσεις που θα επέτρεπαν στον εγχώριο κλάδο του ιατρικού τουρισμού να αξιοποιήσει τα περιθώρια ανάπτυξής του είναι οι ακόλουθες:

- Καθορισμός εθνικής στρατηγικής για την ανταγωνιστική τοποθέτηση της Ελλάδας στη «μεσαία αγορά» με συγκεκριμένη εστίαση σε προϊόντα και αγορές. Η εστίαση αυτή μπορεί να αφορά κατά βάση εξω-νοσοκομειακά «προϊόντα» (π.χ., οφθαλμολογικές επεμβάσεις, αισθητική χειρουργική, αντιμετώπιση παχυσαρκίας), και ορισμένες ενδο- νοσοκομειακές επεμβάσεις (π.χ., καρδιαγγειακές, ορθοπεδικές).
- Εξειδίκευση προσφερόμενου προϊόντος και μείωση κόστους μέσω οικονομιών κλίμακας στις κύριες θεραπείες και επεμβάσεις.
- Καθιέρωση σύγχρονων μεθόδων στη διασφάλιση ποιότητας, την αδειοδότηση, και το πλαίσιο ελέγχων, ιδίως στην εξω-νοσοκομειακή περίθαλψη, που να περιλαμβάνει μητρώο ασθενών και διαδικασιών.
- Αξιοποίηση διεθνών δικτύων για την προσέλκυση ασθενών. Η παρουσία των Ελλήνων παρόχων υγείας στον εξωτερικό αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία για την προώθηση των ενδο-νοσοκομειακών προϊόντων ιατρικού τουρισμού.

- Συνδυασμός του ιατρικού προϊόντος με τις απαιτούμενες βοηθητικές υπηρεσίες που προσφέρει στους επισκέπτες-ασθενείς, που να περιλαμβάνει για παράδειγμα, υποστήριξη και πληροφόρηση σε πολλαπλές γλώσσες επικοινωνίας, υποστήριξη στη μεταφορά, διαμονή, online εξέταση, κοινή πρόσβαση στον ηλεκτρονικό φάκελο ασθενούς από τους συνεργαζόμενους ιατρούς, και στενότερες σχέσεις με τον κλάδο του τουρισμού .

Φροντίδα για την Τρίτη Ηλικία και τους Χρόνια Ασθενείς

Παγκοσμίως, οι δαπάνες για τα άτομα τρίτης ηλικίας αλλά και εκείνων με χρόνιες παθήσεις αποτελούν ένα μεγάλο ποσοστό των συνολικών δαπανών υγείας, με την ίδια τάση να ακολουθείται μεσοπρόθεσμα και στην Ελλάδα, εξαιτίας της συνεχούς γήρανσης του πληθυσμού και της επόμενης αύξησης των χρόνιων παθήσεων. Προκειμένου να γίνει εφικτή η κάλυψη των αναγκών που δημιουργούνται, έχει ήδη αρχίσει να κινητοποιείται ένας μεγάλος αριθμός εθνικών εταιριών, οι οποίες απαιτείται να επεκταθούν σε μέγεθος αλλά και σε εύρος παρεχόμενων υπηρεσιών (π.χ., διαχείριση χρόνιων ασθενών, φροντίδα στο σπίτι, τηλε-ιατρική, προγράμματα συμμόρφωσης με τη φαρμακευτική αγωγή).

Είναι σκόπιμο να αναφερθεί πως οι απαιτούμενοι πόροι για τις κατάλληλες επενδύσεις μπορούν να προέλθουν από την μειωμένη δαπάνη των ασφαλιστικών ταμείων, αλλά και από πακέτα υψηλού περιθωρίου κέρδους για τουρίστες κλπ.

Ιχθυοκαλλιέργειες

Ο τομέας των ιχθυοκαλλιεργειών παρουσιάζει σταδιακή αύξηση κατά 3% ετησίως, ενώ σχεδόν το 80% της εγχώριας παραγωγής κατευθύνεται σε εξαγωγές. Ωστόσο το 90% της παραγωγής εστιάζεται σε δύο μόνο προϊόντα, τη μεσογειακή τσιπούρα και το λαβράκι, στα οποία η Ελλάδα παράγει το 50% της συνολικής παραγωγής. Λόγω της φύσης του προϊόντος , αλλά και της έλλειψης κατάλληλων υποδομών επεξεργασίας , το ελληνικό προϊόν καταλήγει να εξάγεται ελαφρώς επεξεργασμένο.

Επιπλέον, το υψηλό κόστος πιστοποίησης δεν έχει επιτρέψει αποτελεσματικό 'προμοτάρισμα' της ελληνικής παραγωγής στις διεθνείς αγορές. Την ίδια στιγμή, παρά το σχετικά ανταγωνιστικό κόστος παραγωγής των ελληνικών εταιριών, ο τομέας έρχεται αντιμέτωπος με έντονο ανταγωνισμό από χώρες με χαμηλότερο εργατικό κόστος, όπως η Τουρκία.

Οι εγχώριες επιχειρήσεις όπως και η πολιτεία μπορούν να εστιάσουν στα ακόλουθα για την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου:

- Υιοθέτηση στρατηγικής προϊόντων και αγορών σε στάδια, με σκοπό την διατήρηση της ηγεσίας των προϊόντων στις κύριες ευρωπαϊκές αγορές, αλλά και την επέκταση της γεωγραφικής κάλυψης στην Ευρώπη.
- Βελτίωση ανταγωνιστικότητας και αποδοτικότητας εργασίας, με επιλεκτική επιτάχυνση της υπάρχουσας τάσης «συγκέντρωσης», και την εισαγωγή μέτρων βελτίωσης της αποδοτικότητας για την αντιμετώπιση του μειονεκτήματος κόστους σε σχέση με τους συγκεκριμένους ανταγωνιστές.

Διαχείριση αποβλήτων

Ο συνολικός όγκος αποβλήτων στην Ελλάδα συνοδεύεται με το φαινόμενο της σταθερής αύξησης τα τελευταία χρόνια. Η Ελλάδα στηρίζεται στην υγειονομική ταφή ως την κύρια μέθοδο διαχείρισης των οικιακών αποβλήτων. Η μείωση του ποσοστού της επιχωμάτωσης καθώς και η εισαγωγή νέων μεθόδων διαχείρισης αποβλήτων με υψηλότερη προστιθέμενη αξία (π.χ. ανακύκλωση, κομποστοποίηση) μπορούν να έχουν σημαντικά περιβαλλοντικά όπως και οικονομικά οφέλη για τη χώρα ενώ παράλληλα αποτελούν και μοναδική λύση βάσει των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Βάσει πολιτικών άλλων ευρωπαϊκών χωρών, η Ελλάδα μπορεί να υιοθετήσει τη μέθοδο της συστηματικής αποτέφρωσης, έτσι ώστε να αυξήσει το ποσοστό ανακύκλωσης/κομποστοποίησης, και εν τέλει να οδηγηθεί στην παραγωγή περισσότερης ενέργειας μέσω των αποβλήτων. Η δημιουργία και το κυριότερο, η σωστή λειτουργία οργανωμένων υποδομών για την καλύτερη διαχείριση των αποβλήτων συνδέεται με σημαντικά οφέλη για τη χώρα, τόσο σε οικονομικό όσο και

σε περιβαλλοντικό επίπεδο. Επιπλέον, η αποτελεσματική αντιμετώπιση του 'προβλήματος' των βιομηχανικών αποβλήτων είναι εξαιρετικά σημαντική για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα αλλά και για την αποτελεσματική λειτουργία του βιομηχανικού κλάδου.

Δημιουργία Περιφερειακών Διαμετακομιστικών Κόμβων

Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου ανέκαθεν αποτελούσε πόλο έλξης κυρίως για την μετέπειτα ανάδειξη των λιμένων ως διαμετακομιστικών κόμβων, καθώς διατρέχεται από μία εκ των τριών μεγαλύτερων διηπειρωτικών διαδρομών παγκοσμίως. Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας συνίσταται για την αξιοποίηση και των δύο κυριότερων τύπου θαλάσσιου εμπορίου διαμετακόμισης και εμπορευματικής πύλης.

Τα ελληνικά λιμάνια θα μπορούσαν να βελτιώσουν τη θέση τους σε μεγάλο βαθμό αλλά και να διεκδικήσουν κυρίαρχο ρόλο, και στα δύο είδη εμπορίου, με τα εξής βήματα:

- Μείωση των διαδικαστικών απαιτήσεων, του χρόνου φόρτωσης/εκφόρτωσης και των διαδικασιών για τους πελάτες.
- Βελτίωση της υποδομής ώστε να υπάρχει καλύτερη σύνδεση της ενδοχώρας με τα λιμάνια (π.χ. γραμμές τρένου για μεταφορά εμπορευμάτων).
- Σωστή χρήση της υπάρχουσας νομοθεσίας αλλά και ταυτόχρονη συμμόρφωση με αυτή έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η συνεχής και η ομαλή λειτουργία των λιμανιών.

Κεφάλαιο 7 Στατιστική έρευνα

7.1 Σκοπός έρευνας

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να αναδείξει τους κυριότερους παράγοντες όπου νέοι ηλικίας 25 έως 35 ετών είναι άνεργοι καθώς επίσης να διαπιστώσει τους λόγους για τους οποίους έχει δημιουργηθεί ένα μεταναστευτικό κύμα νέων, κυρίως, επιστημόνων και όχι μόνο για αναζήτηση εργασίας. Ο παραπάνω σκοπός τμηματοποιείται στους επιμέρους ερευνητικούς στόχους:

- Να μελετηθεί η σχέση που έχει το μορφωτικό επίπεδο των νέων με τον χρόνο παραμονής στην ανεργία.
- Να καταγραφεί η σημαντικότητα των κυριότερων παραγόντων που δυσκολεύουν στην αναζήτηση επαγγελματικής αποκατάστασης.
- Να εκτιμηθεί το ποσοστό των νέων που θα μετανάστευαν προς εύρεση εργασίας στο γνωστικό αντικείμενο των σπουδών τους.

Η συγκέντρωση στοιχείων διεξήχθη με τη μέθοδο της δημοσκόπησης και συγκεκριμένα με τη βοήθεια του κυριότερου εργαλείου της, του ερωτηματολογίου σε νέους ηλικίας από 25 έως 35 ετών.

7.2 Επιλογή δείγματος

Η ηλικιακή ομάδα που επιλέχθηκε για να μελετηθεί στην παρούσα εργασία είναι εκείνη των 25 έως 35 ετών. Πιστεύουμε ότι τα άτομα αυτής της ηλικίας έχουν την απαιτούμενη ωριμότητα ώστε να κατηγοριοποιούν και να γενικεύουν χωρίς να είναι προσκολλημένοι σε παλιότερες εποχές και αντιλήψεις. .

Η ηλικιακή αυτή ομάδα επιλέχθηκε για ένα ακόμη λόγο. Είναι η ηλικιακή ομάδα η οποία πλήττετε περισσότερο από όλες τις άλλες, αφού στην αρχή της δημιουργίας τους επαγγελματικά αλλά και οικογενειακά. Επίσης είναι μια ομάδα ή οποία έχει πρόσβαση σε πολλά μέσα ενημέρωσης , δικτύωσης, γνωρίζει πάρα πολύ καλά μία ή περισσότερες ξένες γλώσσες και δεν έχει προλάβει να ισχυροποιήσει τους δεσμούς της σε αυτή την χώρα ενώ ταυτόχρονα έχει την δυνατότητα να μεταναστεύσει.

Για να εξασφαλιστούν η εγκυρότητα, η αξιοπιστία και η αντικειμενικότητα της έρευνας θα πρέπει το δείγμα να αποτελείτο από νέους ηλικίας 25 έως 35 ετών από

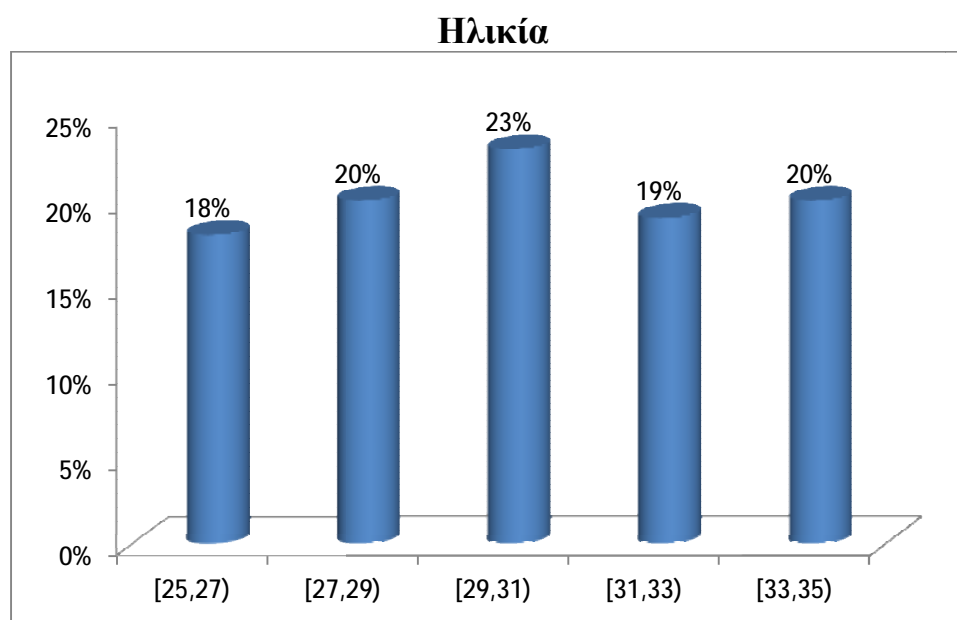
όλη τη χώρα και από όλα τα κοινωνικά στρώματα. Για τον λόγο αυτό η έρευνα η έρευνα διεξήχθη στην Αθήνα που υπάρχουν άτομα από όλη σχεδόν την Ελλάδα, είτε ως περαστικοί είτε ως φιλοξενούμενοι.

Όπως σε κάθε έρευνα, έτσι και στην παρούσα εμφανίζονται κάποιοι περιορισμοί. Ο περιορισμός στην δική μας έρευνα έγκειται στο ότι, δεν μπορεί να ελεγχθεί αν και κατά πόσο οι ερωτώμενοι ανήκαν σε όλα τα κοινωνικά στρώματα καθώς επίσης και ο σχετικά μικρό δείγμα (30 άτομα) το οποίο επιλέχθηκε.

7.3 Δημογραφικά στοιχεία

Η πρώτη ερώτηση που έγινε δημογραφικού χαρακτήρα και αφορούσε την ηλικία, το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση και το μορφωτικό επίπεδο.

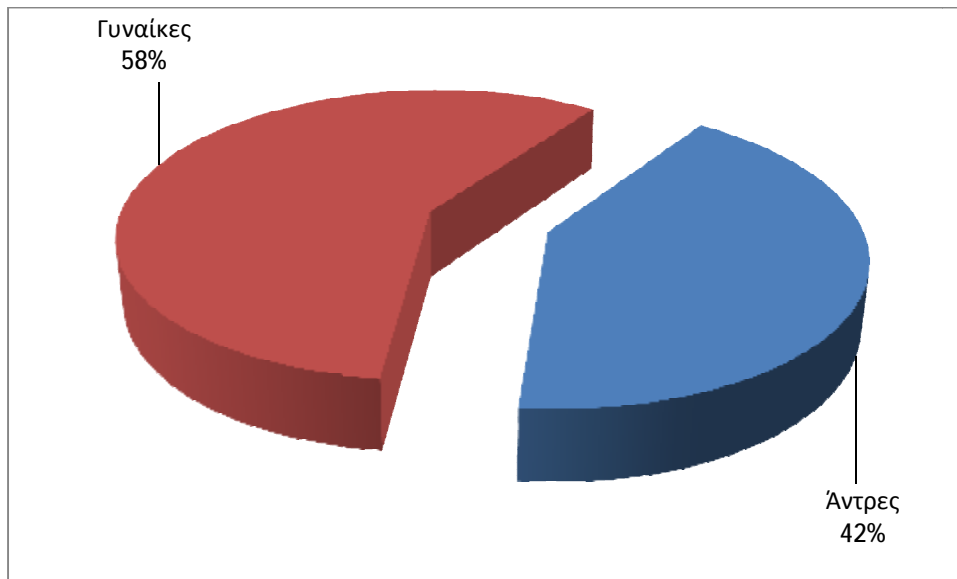
Στο παρακάτω ραβδόγραμμα (Ραβδόγραμμα 10) φαίνονται τα ποσοστά των ηλικιών των ερωτηθέντων. Οι ηλικίες ομαδοποιήθηκαν σε πέντε κλάσεις πλάτους δυο η καθεμία. Παρατηρούμε ότι όσον αφορά τις ηλικίες παρατηρούμε μια ομοιόμορφη κατανομή των ποσοστών χωρίς μεγάλες διακυμάνσεις. Σχεδόν όλες οι κλάσεις των ηλικιών εμφανίζουν ένα ποσοστό της τάξης του 20% περίπου.

Ραβδόγραμμα 10: Ηλικία

Επόμενο γράφημα που ακολουθεί (Κυκλικό διάγραμμα 11) είναι το κυκλικό διάγραμμα το οποίο μας δείχνει το ποσοστό κατανομής ανδρών και γυναικών. Στην παρούσα έρευνα το ποσοστό των γυναικών υπερέχει (60% περίπου) έναντι του ποσοστού των ανδρών (40% περίπου).

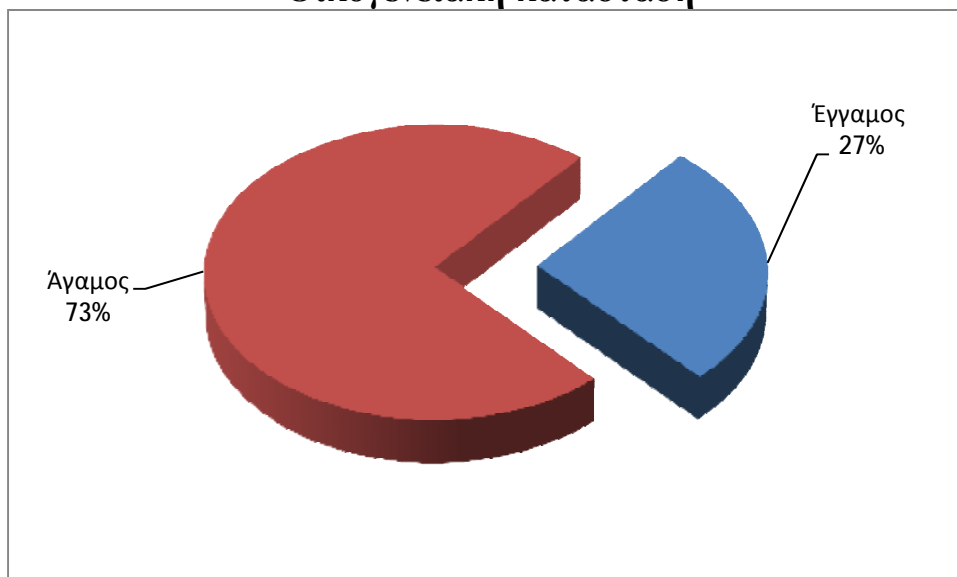
Φύλο

Κυκλικό διάγραμμα 11: Φύλο

Στο επόμενο κυκλικό διάγραμμα (Κυκλικό διάγραμμα 12) παρουσιάζουμε την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων. Σε μεγάλο ποσοστό (73%) οι ερωτηθέντες είναι άγαμοι. Είναι απόλυτα λογικό και συμβατό το με την ηλικία των ερωτηθέντων αφού είναι νέοι και νέες και οι περισσότεροι μόλις είχαν ολοκληρώσει πανεπιστημιακές ή στρατιωτικές υποχρεώσεις.

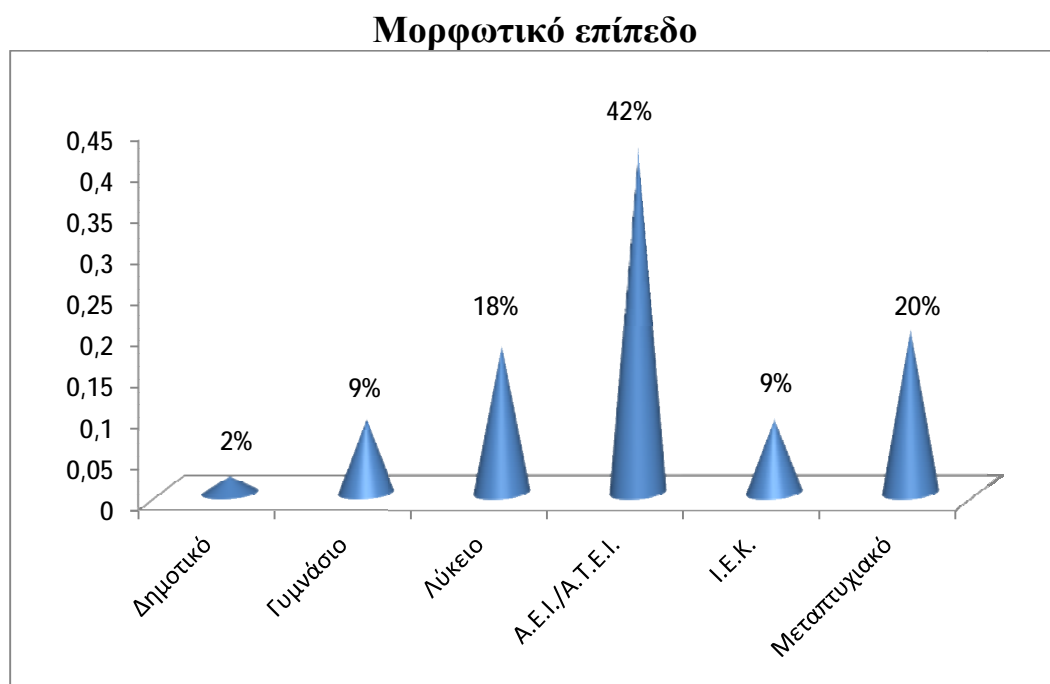
Οικογενειακή κατάσταση

Κυκλικό διάγραμμα 12: Οικογενειακή κατάσταση

Τελευταία ερώτηση δημογραφικού χαρακτήρα ήταν το επίπεδο σπουδών. Στο κωνόγραμμα που ακολουθεί (Κωνόγραμμα 13) παρατηρούμε πως οι νέοι μας σε

μεγάλο ποσοστό (περίπου 60% αθροιστικά) έχουν σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το υψηλό αυτό ποσοστό διαδραματίζει ρόλο σε επόμενες ερωτήσεις που ακολούθησαν και αφορούσαν την ευκολία με την οποία κάποιος νέος σήμερα θα έφευγε για το εξωτερικό. Ένα πολύ μικρό, ευτυχώς, ποσοστό (περίπου 2%) το μορφωτικό τους επίπεδο είναι η βασική εκπαίδευση αφού είναι απόφοιτοι δημοτικού. Οι νέοι αυτής της κατηγορίας εμφανίζουν τις περισσότερες ενστάσεις στο θέμα της μετανάστευσης.

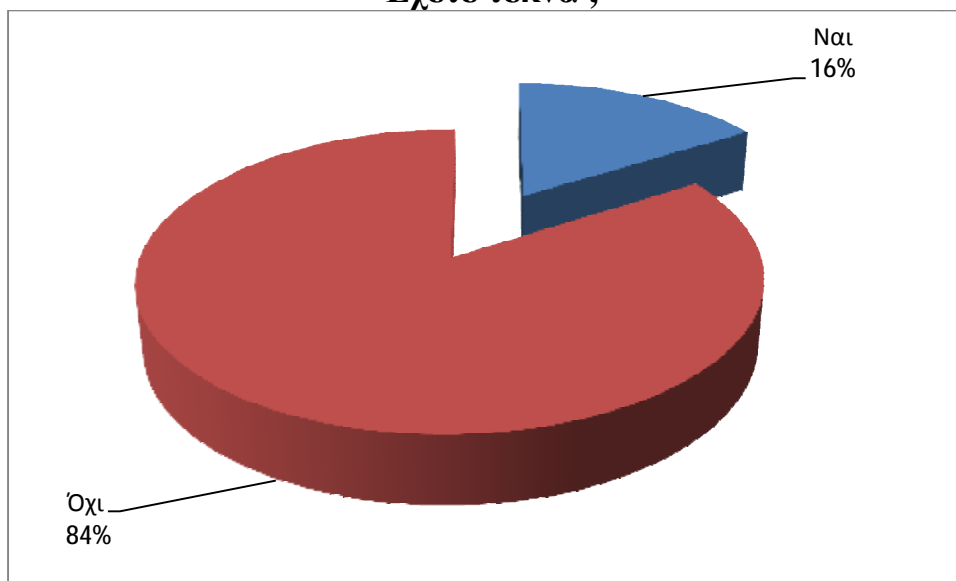

Κωνόγραμμα 13: Μορφωτικό επίπεδο

7.4 Σχολιασμός απαντήσεων

Το ερωτηματολόγιο ξεκινούσε (μετά τα δημογραφικά στοιχεία) με την ερώτηση «έχετε τέκνα» Οι απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτώμενοι φαίνονται στο παρακάτω κυκλικό διάγραμμα (Κυκλικό διάγραμμα 14). Από τη μια το νεαρό της ηλικίας των ερωτηθέντων, από την άλλη τα χρόνια σπουδών είναι ικανές συνθήκες για να δικαιολογήσουν το μικρό ποσοστό αυτών που έχουν παιδιά (περίπου 16%). Θα δούμε σε επόμενη ερώτηση πως αυτοί που έχουν παιδιά είναι οι πιο επιφυλακτικοί στην μετανάστευση.

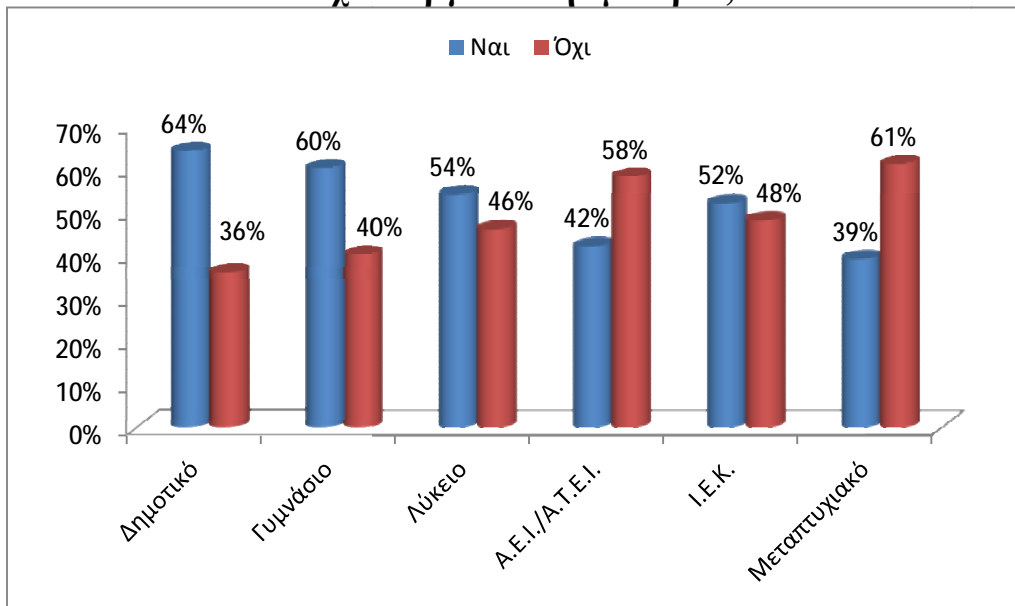
Έχετε τέκνα ;

Κυκλικό διάγραμμα 14: Έχετε τέκνα;

Στην ερώτηση «έχετε εργασιακή εμπειρία» τα ποσοστά είναι μοιρασμένα (περίπου 60% απάντησε «Ναι») όπως βλέπουμε και στο συγκριτικό ραβδόγραμμα που ακολουθεί (Συγκριτικό ραβδόγραμμα 15). Αξιοσημείωτο ο γεγονός πως οι ερωτώμενοι που ανήκουν στα χαμηλότερα μορφωτικά επίπεδα εμφάνισαν μεγαλύτερα ποσοστά στο «Ναι» από ότι οι ερωτώμενοι στα υψηλότερα μορφωτικά επίπεδα. Η ερμηνεία που μπορούμε να δώσουμε εδώ είναι ότι οι νέοι και οι νέες που συνέχισαν τις σπουδές τους με μεταπτυχιακά ή διδακτορικά, δεν έχουν προλάβει ακόμη να εισέλθουν στον εργασιακό στίβο. Επίσης δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός πως οι νέοι με λιγότερα προσόντα προτιμούνται, λόγω χαμηλότερου κόστους και λόγω αλλαγής πλεύσης της οικονομίας.

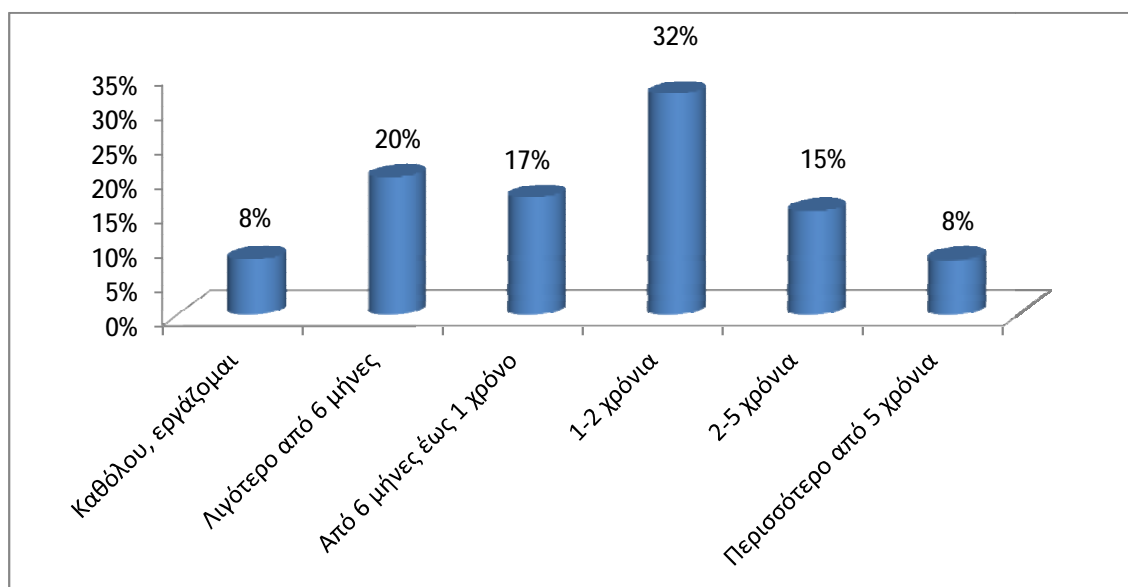
Έχετε εργασιακή εμπειρία;

Συγκριτικό ραβδόγραμμα 15: Έχετε εργασιακή εμπειρία;

Στην ερώτηση «πόσο καιρό είστε άνεργος;», αρνητικό εύρημα (όσον αφορά την γενικότερη κατάσταση της οικονομίας), είναι το πολύ μικρό ποσοστό των νέων που απάντησαν «καθόλου, εργάζομαι» το οποίο είναι περίπου 8%, όπως φαίνεται στο ραβδόγραμμα που ακολουθεί (Ραβδόγραμμα 16). Μεγάλο ποσοστό των νέων (περίπου 50%) παραμένουν άνεργοι για χρονικό διάστημα από 2 έως 5 χρόνια. Τηρουμένων των συνθηκών που επικρατούν, σχετικά μικρό ποσοστό (περίπου 12%) των νέων παραμένουν άνεργοι για χρονικό διάστημα περισσότερο από 5 χρόνια.

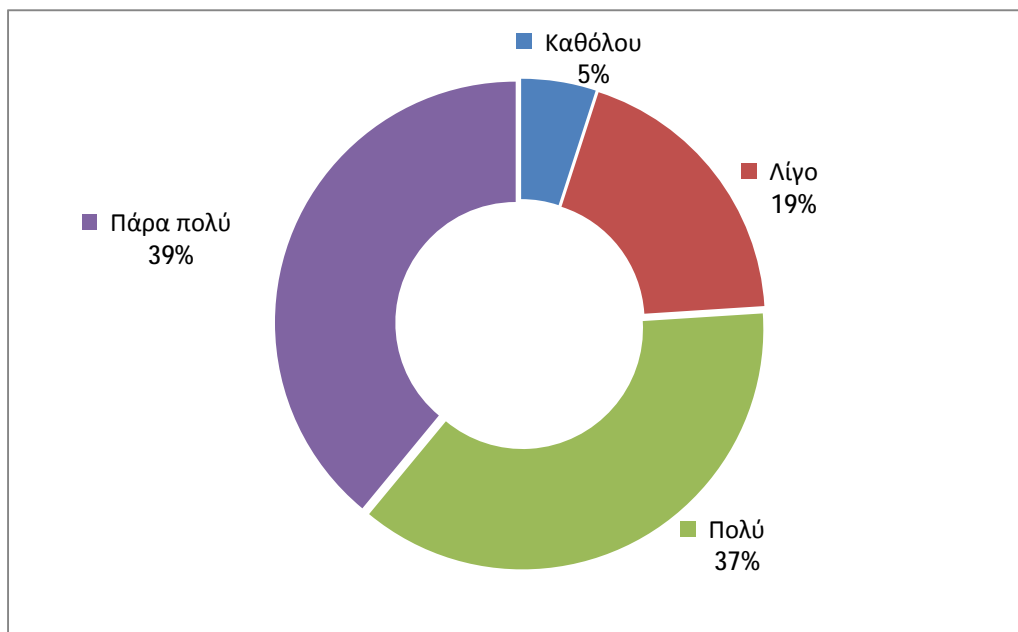
Πόσο καιρό είστε άνεργος;

Ραβδόγραμμα 16: Πόσο καιρό είστε άνεργος;

Στην ερώτηση «πόσο έχει επηρεαστεί η οικονομική σας κατάσταση λόγω της τρέχουσας οικονομικής κρίσης;», οι απαντήσεις στον δακτύλιο που ακολουθεί (Δακτύλιος 17), οι απαντήσεις των ερωτώμενων είναι σχεδόν αναμενόμενες. Στην συντριπτική τους πλειοψηφία (περίπου 95%) η οικονομική κατάσταση όλων έχει επηρεαστεί (από «λίγο» έως «πάρα πολύ»). Είναι δεδομένο πως η οικονομική κρίση επηρέασε τις ζωές όλων μας και όχι μόνο του εξεταζόμενου δείγματος. Το 5% το οποίο είναι ανεπηρέαστο από την οικονομική κρίση, προφανώς ανήκει σε μια ομάδα ανθρώπων οι οποίοι δεν έχουν οικονομικό πρόβλημα. Επίσης μέσα στο μικρό αυτό ποσοστό υπάρχουν νεαροί σε ηλικία, (οι νεαρότεροι) οι οποίοι έχουν πρόσφατα αποκατασταθεί επαγγελματικά. Επίσης, σχεδόν 1 στους 4 επηρεάστηκε «πάρα πολύ».

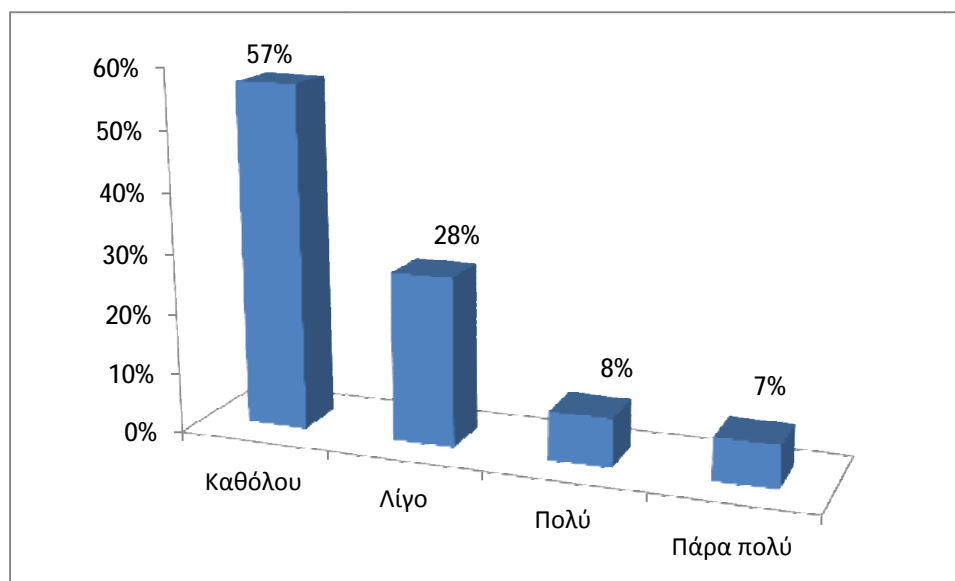
Πόσο έχει επηρεαστεί η οικονομική σας κατάσταση λόγω της τρέχουσας οικονομικής κρίσης;

Δακτύλιος 17: Πόσο έχει επηρεαστεί η οικονομική σας κατάσταση λόγω της τρέχουσας οικονομικής κρίσης;

Στην ερώτηση «κατά πόσο πιστεύετε ότι θα βρείτε εργασία στο γνωστικό αντικείμενο των σπουδών σας», τα ευρήματα, όπως φαίνονται και στο ραβδόγραμμα που ακολουθεί (Ραβδόγραμμα 18), είναι αποκαρδιωτικά. Σε ποσοστό, μόνο 15% περίπου, οι ερωτώμενοι, περίπου πιστεύουν ότι θα βρουν εργασία ανάλογη των προσόντων τους. Αρκετά υψηλό το ποσοστό των νέων (περίπου 57%), οι οποίοι έχουν χάσει την πίστη τους και την ελπίδα τους ότι θα βρουν εργασία ανάλογη των προσόντων τους. Αυτός είναι ο κυριότερος λόγος, όπως θα δούμε σε επόμενο συγκριτικό διάγραμμα (συγκριτικό διάγραμμα 5.2.8), για τον οποίο είναι ανοιχτοί στην πρόκληση του εξωτερικού και της μετανάστευσης.

Κατά πόσο πιστεύετε ότι θα βρείτε εργασία στο γνωστικό αντικείμενο των σπουδών σας;

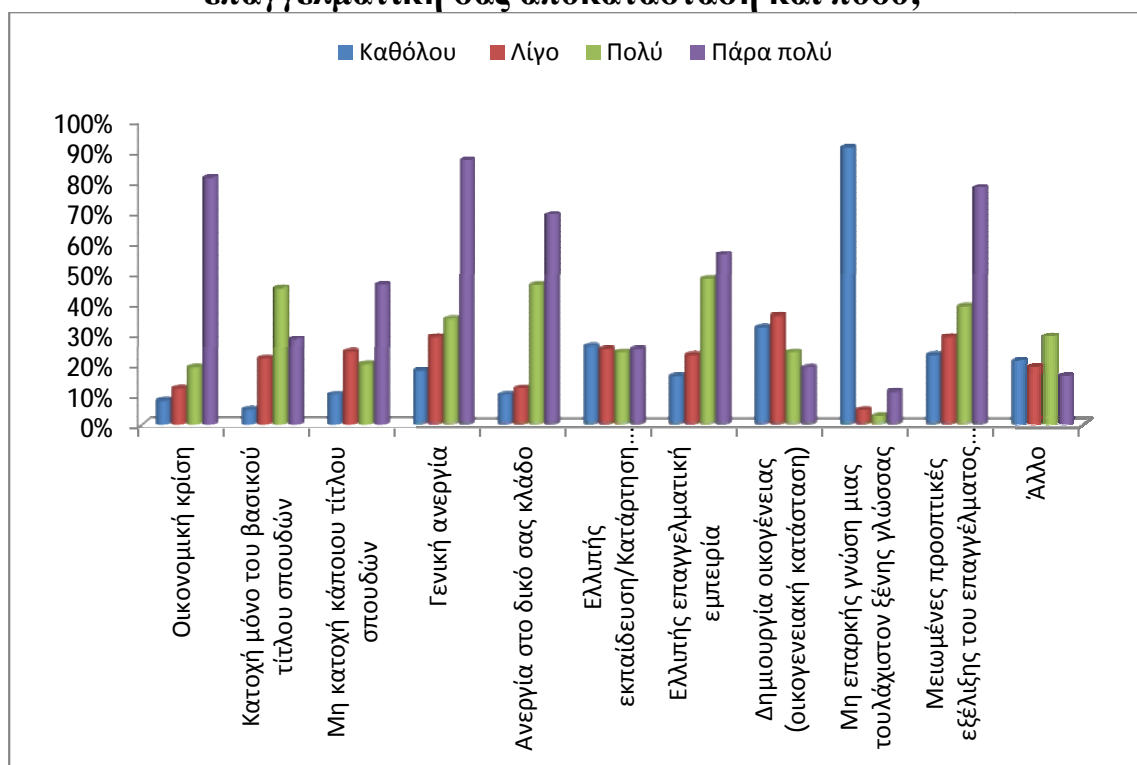

Ραβδόγραμμα 18: Κατά πόσο πιστεύετε ότι θα βρείτε εργασία στο γνωστικό αντικείμενο των σπουδών σου;

Η επόμενη ερώτηση, «πόσο θεωρείτε ότι θα δυσκολέψουν οι παρακάτω παράγοντες την επαγγελματική σας αποκατάσταση και πόσο;», ήταν ανοικτού τύπου, δηλαδή οι ερωτώμενοι είχαν την δυνατότητα να επιλέξουν περισσότερες από μια απαντήσεις. Τα ευρήματα σε αυτή την ερώτηση είναι πολύ σημαντικά. Στην πλειοψηφία τους οι ερωτηθέντες ανησυχούν «πολύ» και «πάρα πολύ» σχεδόν σε όλους τους παράγοντες, με εξαίρεση τη ξένη γλώσσα και την δημιουργία της οικογένειας.

Εύλογα μπορούμε να συμπεράνουμε, πως οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες γνωρίζουν πολύ καλά μια ή περισσότερες γλώσσες, οπότε δεν το θεωρούν αυτό ως πρόβλημα. Επίσης η δημιουργία οικογένειας δεν αποτελεί τροχοπέδη για την επαγγελματική τους κατάσταση, απεναντίας είναι κίνητρο για την αναζήτηση εργασίας εντατικότερα.

Πόσο θεωρείτε ότι θα δυσκολέψουν οι παρακάτω παράγοντες την επαγγελματική σας αποκατάσταση και πόσο;

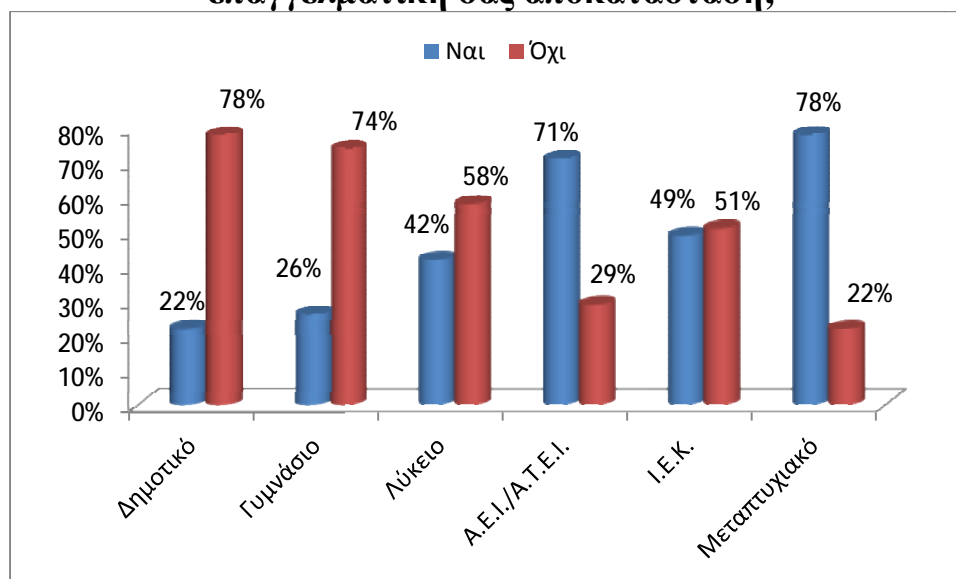
Συγκριτικό Ραβδόγραμμα 19: Πόσο θεωρείτε ότι θα δυσκολέψουν οι παρακάτω παράγοντες την επαγγελματική σας αποκατάσταση και πόσο;

Η προτελευταία ερώτηση ήταν, «θα μεταναστεύατε σε χώρα του εξωτερικού για την καλύτερη επαγγελματική σας αποκατάσταση;», και οι απαντήσεις φαίνονται στο παρακάτω συγκριτικό ραβδόγραμμα (Συγκριτικό ραβδόγραμμα 20). Ενδιαφέρον παρουσιάζει, όπως προαναφέραμε, ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά των απαντήσεων. Παρατηρούμε ότι σε μεγάλο ποσοστό, οι νέοι που βρίσκονται στις υψηλότερες κλίμακες μόρφωσης, θα έφευγαν με μεγαλύτερη ευκολία από ότι νέοι με χαμηλότερο επίπεδο μόρφωσης. Είναι μια κοινωνική ομάδα η οποία ασφυκτιά και υποφέρει στην Ελλάδα της κρίσης και της ανεργίας, έχοντας μάλιστα επενδύσει στην μόρφωση της. Εύλογα λοιπόν νοιώθει αδικημένη και είναι εξαναγκασμένη να αναζητήσει σε άλλες χώρες εργασία σε σχέση με το γνωστικό της αντικείμενο.

Επιπλέον, αυτή η κατηγορία των νέων συγκεντρώνει τα περισσότερα προσόντα, άρα και τις καλύτερες προϋποθέσεις για να εργαστεί στο εξωτερικό. Οι δυνατότητες υπάρχουν, πολλοί γνωστοί τους, φίλοι, συγγενείς επίσης νέοι με υψηλό μορφωτικό επίπεδο έφυγαν, επομένως η απόφαση της φυγής είναι πιο εύκολη. Τέλος

στο εξωτερικό θα βρουν, τουλάχιστον έτσι ελπίζουν, σε μεγάλο βαθμό εργασία πάνω στο γνωστικό τους αντικείμενο.

Θα μεταναστεύατε σε χώρα του εξωτερικού για την καλύτερη επαγγελματική σας αποκατάσταση;

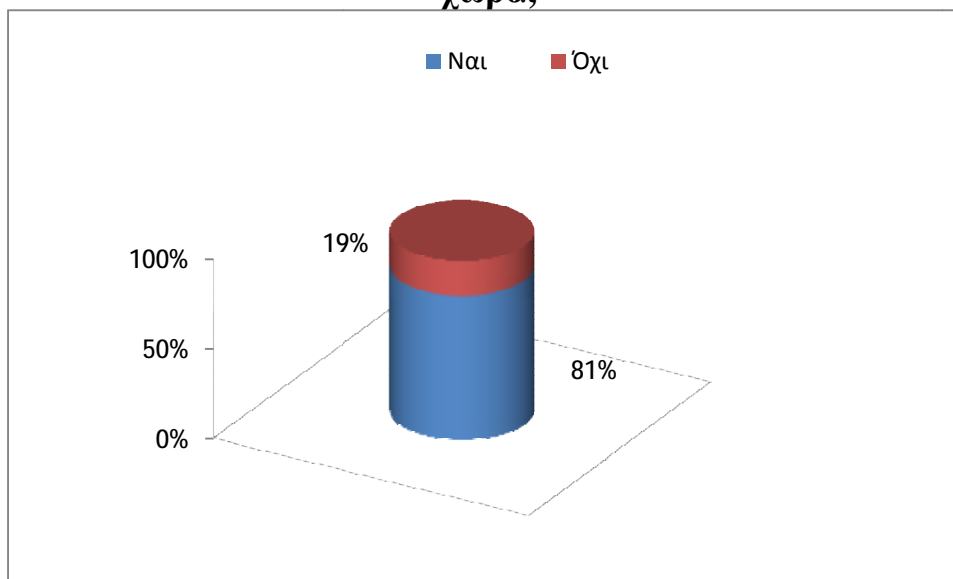

Συγκριτικό Ραβδόγραμμα 20: Θα μεταναστεύετε σε χώρα του εξωτερικού για την καλύτερη επαγγελματική σας αποκατάσταση;

Η τελευταία ερώτηση είναι χαρακτηριστική το πως σκέφτονται, μα πάνω από όλα πως περνάνε στην Ελλάδα οι ερωτηθέντες. Στην ερώτηση, λοιπόν, «θα επιστέφατε στην Ελλάδα μετά την οικονομική κρίση προς αναζήτηση νέας εργασίας αν είχατε εγκατασταθεί σε κάποια ξένη χώρα», η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων, όπως φαίνεται και στον σωρευμένο κύλινδρο που ακολουθεί (Σωρευμένος κύλινδρος 21), απάντα «Όχι».

Αφενός υποσυνείδητα είναι πεπεισμένοι πως η κατάσταση στην Ελλάδα δεν πρόκειται να αλλάξει και αφετέρου θεωρούν ότι στο εξωτερικό θα βρουν ιδανικές συνθήκες εργασίας και ζωής, ούτως ώστε να μην επιθυμούν να επιστρέψουν στην Ελλάδα.

Θα επιστρέφατε στην Ελλάδα μετά την οικονομική κρίση προς αναζήτηση νέας εργασίας αν είχατε εγκατασταθεί σε κάποια ξένη χώρα;

Σωρευμένος κύλινδρος 21: Θα επιστρέφατε στην Ελλάδα μετά την οικονομική κρίση προς αναζήτηση νέας εργασίας αν είχατε εγκατασταθεί σε κάποια ξένη χώρα;

7.5 Συνολικά συμπεράσματα

Στο παράγραφο αυτή παρουσιάζονται τα σημαντικότερα ευρήματα που προέκυψαν από την στατιστική επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας. Βασικός στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση των λόγων για τους οποίους έχει δημιουργηθεί ένα μεταναστευτικό κύμα νέων κυρίως, επιστημόνων. Η έρευνα επικεντρώθηκε κυρίως σε νέους και νέες ηλικίας από 25 έως 35 ετών.

Από τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης προέκυψε ότι οι νέοι εμφανίζουν δυσκολίες στην εύρεση εργασίας και είναι πολύ θετικοί στην μετανάστευση σε ξένες χώρες.

Ειδικότερα, λαμβάνοντας οι ερωτώμενοι οι οποίοι έχουν ανώτερο μορφωτικό επίπεδο έχουν μια φιλική άποψη για την φυγή στο εξωτερικό. Βλέπουν την χώρα που μεγάλωσαν ως ένα σκαλοπάτι για την μετανάστευση. Άντλησαν εδώ όσες περισσότερες γνώσεις και πτυχία μπορούσαν και νοιώθουν έτοιμοι να κάνουν την μεγάλη έξοδο.

Ακόμη και οι νέοι που ανήκουν στα χαμηλότερα μορφωτικά επίπεδα δεν είναι εντελώς αρνητικοί με την μετανάστευση, απλά επιφυλακτικοί στο εάν θα μπορέσουν να το καταφέρουν .

Τα παραπάνω συμπεράσματα είναι τουλάχιστον ανησυχητικά για τους κατά καιρούς κυβερνόντες αυτής της χώρας αλλά και για τους ίδιους τους πολίτες. Η χώρα έχει δαπανήσει χρήματα του προϋπολογισμού για να σπουδάσει και να μορφώσει αυτά τα παιδιά και μόλις έρχεται η ώρα να αξιοποιήσει αυτή της την επένδυση, εμφανίζεται ανίκανη και ανήμπορη να αντιδράσει, εξανεμίζοντας έτσι την επένδυση της.

Ένα ακόμη συμπέρασμα που προκύπτει από την παραπάνω ερεύνα, είναι η μικρή επαγγελματική εμπειρία που έχουν οι νέοι και οι νέες σήμερα. Παρατηρείτε λοιπόν παντελής απουσία σύνδεσης των σπουδών και των προγραμμάτων των σχολών με την αγορά εργασίας. Πολλά από τα παιδιά που σπουδάζουν σήμερα στην χώρα μας είναι σχεδόν αδύνατον να βρουν εργασία, στο αντικείμενο σπουδών τους, ανεξάρτητα της οικονομικής κρίσης, Υπάρχουν προγράμματα σπουδών σήμερα, που απευθύνονται καθαρά σε εξειδικευμένες εταιρείες παροχής υπηρεσιών του εξωτερικού. Η χώρα αδυνατεί να βρει κονδύλια, ώστε να οργανώσει και να στηρίξει καινοτόμες δράσεις πάνω στο επιστημονικό αντικείμενο νέων ανακαλύψεων.

Στο θέμα της ανεργίας τα ευρήματα είναι επίσης απογοητευτικά. Οι περισσότεροι ερωτώμενοι, ήταν ή εξακολουθούν να είναι άνεργοι για μεγάλο χρονικό διάστημα. Πέρα από το ψυχολογικό κομμάτι, το οποίο είναι πολύ σοβαρό και το αναλύσαμε σε προηγούμενες παραγράφους, σοβαρό είναι το πρόβλημα της μακροοικονομίας. Οι νέοι δεν εργάζονται, οπότε δεν πληρώνονται, επομένως δεν ξοδεύουν, αρά το κράτος δεν εισπράττει φόρους από την ενδεχόμενη κατανάλωση. Απεναντίας, επιβαρύνει τον προϋπολογισμό του την εισφορά στον ταμείο ανεργίας.

Ολοκληρώνοντας, θεωρούν ότι τα επόμενα χρόνια θα δυσκολέψουν πολλοί παράγοντες όσον αφορά την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Στους περισσότερους παράγοντες που υπήρχαν στην αντίστοιχη ερώτηση η ανυψήχια τους είναι σε μεγάλο βαθμό.

Βιβλιογραφία

- Αδαμίδης, Λ. Α., «*Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων*» (1η έκδοση). University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1998
- Αμίτσης, Γ., Λαζαρίδη, Γ. (2001α) (επιμέλεια), Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση
- Adnett, Nick (1996). *European Labour Markets: analysis and policy*. London: Addison Wesley Longman.
- Βαγιανός Δ., Βέττας Ν. Μεγύρ Κ. 2010 «Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μία κρίσιμη συγκυρία, Ανάκληση από: www.greekeconomistsforreform.com
- Βαίου Ν και Χατζημιχάλης Κ (1997) *Με τη ραπτομηχανή στην κουζίνα και τους πολωνούς στους αγρούς*, εκδ. Εξάντας, Αθήνα.
- Βικιπαίδεια, «Βιομηχανική Επανάσταση» www.wikipedia.org
- Bell, D., Blanchflower, D., (2011), “Young People and the Great Recession”, *IZA Discussion Papers*, No. 5674.
- Γαβρόγλου Σ. Π. (2009), «Όψεις ευελιξίας στην Ελλάδα και την Ευρώπη», Μελέτη No 4, Αθήνα
- Γαβρόγλου Σ.Π. (2012), «Όψεις ανταγωνιστικότητας, Μισθοί και παραγωγικότητα στην Ελλάδα πριν και μετά το Μνημόνιο» από την Ετήσια Έκθεση 2012, Εργασία και απασχόληση στην Ελλάδα, Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού, Αθήνα
- Δεδουσόπουλος Α.(2000), Θεωρίες της Ανεργίας, εκδόσεις Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα, σελ. 57-83.
- Δημητρίου Μ. 2010, «Οι επιπτώσεις της κρίσης στην απασχόληση γυναικών» εργασία Μεταπτυχιακών σπουδών Διοίκηση και Οικονομία
- Δημουλάς Κ. Κοντονή Α., Κρητικίδης Γ., Μπελεργή-Ρομπόλη Αθ., Κατάρτιση και απασχόληση 2003, Μελέτες ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ
- Ελληνική Στατιστική Αρχή 2013 «Έρευνα εισοδήματων και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών του έτους 2012», Δελτίο Τύπου
- Εθνικό Κέντρο Ερευνών (1998) Ανεργία, εργασία, εκπαίδευση-κατάρτιση στην Ελλάδα και στη Γαλλία.
- Eckstein Z & Weiss Y (2003) : “On the wage growth of immigrants : Israel, 1990 – 2000”, IZA DP No 70, February 2003
- Epstein G, Hillman A & Weiss A (1997): “ Creating Illegal Immigrants”, Conference on the Economics of Illegal Migration, Athens, 14-15/2/ 1997

Eurofound, (2012), *NEETs Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*, Luxemburg: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

INE-ΓΣΕΕ, 2000, ΜΕΡΟΣ IV: Μετανάστες, απασχόληση και νομιμοποίηση, Ανάκληση από: www.inegsee.gr/M4-2000.htm

INE/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ 2013, « Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Αθήνα»
Ιωακείμογλου, Η. (2003): Οι μετανάστες και η απασχόληση

Καβουνίδη Τ (2002) : « Χαρακτηριστικά Μεταναστών: Το Ελληνικό Πρόγραμμα Νομιμοποίησης του 1998», Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Εκδόσεις Σάκουλα

Καβουνίδη, Τζ, Χατζάκη, Λ, (2001) «Αλλοδαποί που υπέβαλλαν Αίτηση για Κάρτα Προσωρινής Παραμονής: Υπηκοότητα, Φύλο και Χωροθέτηση», Ε.Ι.Ε, Αθήνα

Κανελλόπουλος, Κ. και Α. Πετραλιάς, (2010), «Η επίδραση της μετανάστευσης στη θέση των Ελλήνων στην αγορά εργασίας», στο βιβλίο: Η ελληνική αγορά εργασίας: Χαρακτηριστικά εξελίξεις και προκλήσεις, Τράπεζα της Ελλάδος, σελ. 43-56.

Κουφάρης Γ., (2010), «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές». Περιοδικό Χρήμα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2010

King, R. (2000) ‘Southern Europe in the changing Global Map of Migration’ in King, R., Lazaridis, G., and Tsardanidis, C.(ed) *Eldorado or Fortress? Migration in Southern Europe*. London. Macmillan Press Ltd.

McKinsey & Company, Athens Office (2011) “Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά-Προσδιορίζοντας το νέο Μοντέλο Ανάπτυξης της Ελλάδας” σελ. 66-71

Kunz j (2002): Labour Mobility and EU enlargement: a review of current trends and debates, European Union, DWP 2002.02.01

Λιανός Θ (2003) : Σύγχρονη μετανάστευση στην Ελλάδα : Οικονομική Διερεύνηση, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Μελέτες Νο 51

Λώλος, Σ. και Ε. Παπαέτρου, (2010), «Περιφερειακές αποκλίσεις και εμμονή της ανεργίας: εμπειρικές διαπιστώσεις από τις ελληνικές περιφέρειες, 1981-2008», στο βιβλίο: Η ελληνική αγορά εργασίας: Χαρακτηριστικά εξελίξεις και προκλήσεις, Τράπεζα της Ελλάδος, σελ. 57-76.

Leventi O (2004): Resource Project: “Refugees’ contribution to Europe. Country Report: Greece”, Social Work Foundation, Refugee Integration Center 173

Μαρβάκης Α, Παρσάνογλου Δ, Παύλου Μ (2001): « Μετανάστες στην Ελλάδα» , στο συλλογικό έργο *Μετανάστευση στην Ελλάδα*, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα

Μπάγκαβος, Χ. / Παπαδοπούλου, Δ. (2003), «Μεταναστευτικές Τάσεις κι

Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική», ΙΝΕ (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ), Μελέτες του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ

Ευαγγελία Τσιλιμιγκρά, «Η μετανάστευση των νέων φαντάζει διέξοδος στην ανεργία», http://oxynoiia.blogspot.gr/2012/04/blog-post_664.html

Matsaganis, M., (2015), “Youth Unemployment and the Great Recession in Greece”, στο Dolado, J., (eds) (2015), *No Country for Young People? Youth Labour Market Problems in Europe*, London: CEPR Press

Mishkin S Frederic, «NBER Working Papers Series», Working Paper No 3934, (1991)

Ναξάκης Χ & Χλέτσος Μ (2001): Μετανάστες και μετανάστευση, Εκδόσεις Πατάκη

Παπαπέτρου, Ε. και Δ. Μπάκας, (2013), «Η ελληνική αγορά εργασίας στα χρόνια της κρίσης: ανεργία, απασχόληση και συμμετοχή στην αγορά εργασίας», Τράπεζα της Ελλάδος, *Οικονομικό Δελτίο*, 38, 69-90.

Παπαπέτρου Ε., Μπάκας Δ. (2013), « Η ελληνική αγορά εργασίας στα χρόνια της κρίσης: Ανεργία, απασχόληση και συμμετοχή στην αγορά εργασίας» Οικονομικό Δελτίο Τεύχος 38, Τράπεζα της Ελλάδος Νοέμβριος 2013

Πολιτικού, Σ. (2009), « Ευέλικτες μορφές απασχόλησης κατά την διάρκεια οικονομικής κρίσης», Εργασία στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης

Σούλης Σ (1993): « Το ξένο παράνομο εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα» στο *Διαστάσεις της κοινωνικής πολιτικής σήμερα*, Αθήνα, σελ 443

Stiglitz J.E (1974) : Alternative theories of wage determination and unemployment in LDCs : the labor turnover model?” *Quarterly Journal of Economics*, vol. 88(2)

Straubhaar T & Golder S.M. (1999) : “Empirical findings on the Swiss Migration experience”, IZA DP No 40

Τσίμπος Κ: « Η σημασία της μετανάστευσης στην εκτίμηση του μεγέθους και της ηλικιακής δομής του πληθυσμού της Ελλάδος», σελ.55-56

Χαρδούβελης Γ.Α. (2009): «*Η χρηματοοικονομική κρίση και το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας*», Eurobank EFG Economic Research: Η κρίση του 2007-2009: Τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές, Vol. 4, No 8, pp.19-43

Χλέτσος Μ : Μετανάστευση, Αγορά Εργασίας και ρατσισμός: Μία Εναλλακτική Προσέγγιση (άρθρο)

Χλέτσος Μ (2002): « Η πολιτική της οικονομίας της μετανάστευσης» στο Ναξάκης Χ /Χλέτσος Μ Μετανάστες και μετανάστευση, εκδόσεις Πατάκη

Ψημμένος Ι : «Νέα εργασία και ανεπίσημοι μετανάστες στην μητροπολιτική Αθήνα»,
Ετήσια Έκθεση Αύγουστος 2013

Ψηφιακό Σχολείο: «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ-ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ-
ΑΝΕΡΓΙΑ», <http://digitalschooladmin.minedu.gov.gr>

Τράπεζα της Ελλάδος, 2011, «Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2010»,
Απρίλιος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας

Πάτρα

Πτυχιακή εργασία με θέμα:

**Αιτίες και τρόποι αντιμετώπισης
της ανεργίας στην Ελλάδα όπως
αυτή διαμορφώθηκε μετά την
κρίση του 2010**

Στο πλαίσιο της Πτυχιακής μου εργασίας με θέμα «Αιτίες και τρόποι αντιμετώπισης της ανεργίας στην Ελλάδα όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά την κρίση του 2010» διερευνώ τους λόγους της μετανάστευσης των νέων στο εξωτερικό, πως βιώνουν την οικονομική κρίση και την ανεργία. Λαμβάνοντας υπόψη τη συμβολή σας στην επιτυχή διεκπεραίωση της μελέτης αυτής, αναμένω την ειλικρινή και αβίαστη κατάθεση των εντυπώσεών σας.

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και τα στοιχεία σας θα παραμείνουν εντός του πλαισίου της έρευνας και δεν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για οποιοδήποτε άλλο σκοπό. Εκφράζω εκ των προτέρων τις θερμές μου ευχαριστίες.

Καθόλου

Λίγο

Πόλυ

Πάρα πολύ

6. Πόσο θεωρείτε ότι θα δυσκολέψουν οι παρακάτω παράγοντες την επαγγελματική σας αποκατάσταση και πόσο;

	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ
A) Οικονομική κρίση	☐	☐	☐	☐
B) Κατοχή μόνο του βασικού τίτλου σπουδών	☐	☐	☐	☐
Γ) Μη κατοχή κάποιου τίτλου σπουδών	☐	☐	☐	☐
Δ) Γενική ανεργία	☐	☐	☐	☐
Ε) Ανεργία στο δικό σας κλάδο	☐	☐	☐	☐
ΣΤ) Ελλιπής εκπαίδευση/ Κατάρτιση στο αντικείμενο σας	☐	☐	☐	☐
Z) Ελλιπής επαγγελματική εμπειρία	☐	☐	☐	☐
Η) Δημιουργία οικογένειας (οικογενειακή κατάσταση)	☐	☐	☐	☐
Θ) Μη επαρκής γνώση μιας τουλάχιστον ξένης γλώσσας	☐	☐	☐	☐
Ι) Μειωμένες προοπτικές εξέλιξης του επαγγέλματος στην Ελλάδα	☐	☐	☐	☐
Κ) Άλλο	☐	☐	☐	☐

7. Θα μεταναστεύατε σε χώρα του εξωτερικού για την καλύτερη επαγγελματική σας αποκατάσταση;

Ναι

Όχι

8. Θα επιστρέφατε στην Ελλάδα μετά την οικονομική κρίση προς αναζήτηση νέας εργασίας αν είχατε εγκατασταθεί σε κάποια ξένη χώρα;

Ναι

Όχι

Σας ευχαριστούμε για το χρόνο σας!!!